

**Štátna príslušnosť
a osoby bez štátnej príslušnosti**

(Občianstvo a bezštátnosť)

Príručka pre poslancov parlamentu

Uznanie

Táto príručka bola pripravená v spolupráci so Stálym výborom pre demokraciu a ľudské práva úradu Medziparlamentnej únie (IPU).

Prieskum a analýzy: Carol Batchelor a Philippe Leclerc (UNHCR)

Autor: Marilyn Achiron

Redakčná rada:

UNHCR: Erika Feller, Philippe Leclerc, José Riera a Sara Baschetti

IPU: Anders B. Johnsson and Kareen Jabre

Pôvodné vydanie v anglickom jazyku

Obal podľa návrhu Jacquesa Wandfluha, Studio Infographie, Švajčiarsko

Vytlačené vo Švajčiarsku v Presses Centrales de Lausanne

Štátna príslušnosť a osoby bez štátnej príslušnosti (Občianstvo a bezštátnosť):

Príručka pre poslancov parlamentu

Predslov

„Každý má právo na štátnu príslušnosť. Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený svojej štátnej príslušnosti, ani práva svoju štátnu príslušnosť zmeniť.“ Článok 15 Všeobecnej deklarácie ľudských práv z r. 1948 udeľuje týmto stručným vyjadrením každému jednotlivcovi kdekoľvek na svete právo na zákonný vzťah so štátom. Pojmy štátna príslušnosť alebo štátne občianstvo (ktoré sa striedavo objavujú tak v tejto príručke, ako aj v medzinárodnom práve) dávajú ľuďom nielen pocit istej identifikácie, ale dávajú jednotlivcom právo na ochranu štátu a na mnohé občianske a politické práva. Štátnu príslušnosť preto možno chápať aj ako „oprávnenie na práva“.

Aj napriek existencii noriem medzinárodného práva, ktoré upravujú nadobudnutie, stratu alebo odmietnutie štátneho občianstva, milióny ľudí vo svete nemajú štátne občianstvo. Sú to osoby bez štátnej príslušnosti. Jednotlivci sa môže ocitnúť bez štátnej príslušnosti z rozličných dôvodov. Takýmto dôvodom môže byť konflikt niekoľkých zákonov, zmena štátneho územia, obsah zákonov o manželstvách, postup administratívneho orgánu, diskriminácia, nedostatky v zázname o narodení, pozbavenie štátnej príslušnosti (ak štát odníme štátne občianstvo jednotlivcovi) alebo vzdanie sa štátneho občianstva (ak jednotlivec odmietne ochranu štátu).

Mnohé z osôb bez štátnej príslušnosti vo svete sa stávajú obeťami násilného vysídlenia. Násilne vysídlené osoby často strácajú štátnu príslušnosť najmä vtedy, ak sa s ich vysídlením spája zmena hraníc štátneho územia. Osoby bez štátnej príslušnosti a jednotlivci pozbavení štátnej príslušnosti sú z tohto dôvodu zasa často nútení opúšťať aj miesto svojho dočasného pobytu. Podobnosť postavenia osôb bez štátnej príslušnosti s postavením utečencov viedla Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov, aby poverilo Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR) zodpovednosťou za dozor, prevenciu a znižovanie počtu osôb bez štátnej príslušnosti.

Podľa posledných odhadov žije vo svete okolo 11 miliónov osôb bez štátnej príslušnosti. Je to však iba hrubý odhad. Medzinárodným organizáciám sa len ťažko darí zhromaždiť kompletne a úplné údaje o počte osôb bez štátnej príslušnosti, pretože mnoho štátov o tomto stave stále diskutuje alebo spochybňuje jeho existenciu, ich vlády nie sú ochotné poskytovať informácie o počtoch a osobách bez štátnej príslušnosti a táto otázka dlho nepatrila medzi priority programu medzinárodného spoločenstva.

Medzinárodné spoločenstvo si však v ostatných rokoch čoraz viac uvedomuje, že rešpektovanie ľudských práv je prevenciou pred hromadnými exodmi a núteným vysídľovaním. Štáty si tiež stále viac uvedomujú svoju povinnosť na základe medzinárodných dohovorov riešiť problémy, ktoré vznikajú z postavenia osôb bez štátnej príslušnosti. Vlády štátov si však musia uvedomiť, že nielen formálne, ale ani v praxi, nemajú právo odňať alebo odoprieť výhody štátnej príslušnosti tým jednotlivcom, ktorí dokážu preukázať skutočný a účinný vzťah s ich krajinou.

Najlepším spôsobom, ako môžu členovia parlamentov preukázať svoje skutočné odhodlanie znižovať alebo odstrániť výskyt osôb bez štátnej príslušnosti, je prijímanie zákonných úprav v súlade s medzinárodným právom, ktoré zabezpečia, že osobám nebude možné svojvoľne odňať štátne občianstvo, priznajú štátne občianstvo jednotlivcom, ktorým by hrozilo postavenie osôb bez štátneho občianstva a zákonných úprav, ktoré umožnia náležite chrániť osoby bez štátneho občianstva. Členovia parlamentov môžu zohrávať veľmi dôležitú monitorovaciu úlohu aj tým, že sa budú dôsledne zaoberať o to, aby v dôsledku postupov, ktoré zvolia ich štáty, nedochádzalo k zámernému a ani neúmyselnému pozbavovaniu jednotlivcov ich štátnej príslušnosti. Môžu tiež vyzývať vlády svojich štátov, aby riešili prípady osôb bez štátnej príslušnosti. Dôležitou úlohou členov parlamentov je aj zvyšovanie povedomia svojich voličov o problémoch, ktoré sú spojené s postavením osôb bez štátnej príslušnosti.

Táto príručka sa zaoberá súvisiacimi otázkami, predkladá možné riešenia a navrhuje kroky, ktoré by mohli urobiť členovia parlamentov s ohľadom na ľudsko-právny rozmer riešenia otázok spojených s postavením osôb bez štátnej príslušnosti.



António Guterres
Organizácia Spojených národov
Vysoký komisár pre utečencov



Anders B. Johnsson
Generálny tajomník
Medziparlamentná únia

Obsah

Uznanie	2
Predslov	3
Úvod	6
Prvá kapitola: Medzinárodný právny rámec o práve na štátnu príslušnosť a o redukování počtu osôb bez štátnej príslušnosti	8
Druhá kapitola: Identifikácia a ochrana osôb bez štátnej príslušnosti	19
Tretia kapitola: Odstránenie príčin existencie osôb bez štátnej príslušnosti. ...	31
Štvrtá kapitola: Úloha UNHCR	50
Piata kapitola: Ako môžu pomôcť členovia parlamentov	57
Príloha 1: Členské štáty Dohovoru Organizácie Spojených národov o postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954	63
Príloha 2: Členské štáty Dohovoru Organizácie Spojených národov o redukování počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961	65
Príloha 3: Predloha prístupového dokumentu	67
Príloha 4: Zastupiteľské úrady UNHCR	69
UNHCR a IPU v skratke	78

Úvod

My, ktorí máme štátnu príslušnosť, zvyčajne pokladáme práva a povinnosti, ktoré nám z tohto inštitútu vyplývajú, za samozrejmé. Väčšina z nás môže prihlásiť svoje deti do školy, v čase choroby vyhľadať lekársku pomoc, uchádzať sa o zamestnanie, či voliť svojich zástupcov do štátnych orgánov. Máme pocit, že v krajine, v ktorej žijeme, máme svoje miesto a tiež, že sme súčasťou niečoho väčšieho, než sme my sami.

Aký je však život tých, ktorí sú bez štátnej príslušnosti, nemajú štátne občianstvo? Bez štátneho občianstva sa nemôžeme zaregistrovať do všeobecných volieb v štáte, v ktorom žijeme, nemôžeme požiadať o vydanie cestovného dokladu a nemôžeme ani požiadať o uzatvorenie manželského zväzku. V niektorých prípadoch môžu byť jednotlivci bez štátnej príslušnosti, ktorí sú mimo územia krajiny svojho pôvodu alebo predchádzajúceho pobytu zaistení na dlhšiu dobu, ak krajiny, z ktorých územia prišli, im odmietnu vydať povolenie na opätovný vstup na svoje územie. Pre tých, ktorí nedokážu preukázať svoj právny vzťah k niektorej krajine, sú nezriedka nedostupné aj tie najzákladnejšie práva, ako je právo na vzdelanie, zdravotnú starostlivosť či zamestnanie.

„Počuť ‘Nie’ od krajiny, v ktorej žijem; počuť ‘Nie’ od krajiny, v ktorej som sa narodila; počuť ‘Nie’ od krajiny, z ktorej pochádzajú moji rodičia, a neprestajne počúvať: ‘Ty nepatríš medzi nás!’ Mám pocit, že som nikto a vlastne ani neviem, prečo žijem. Byť bez štátneho občianstva, znamená byť obklopený neustálym pocitom bezcennosti.“

Lara, ktorá bola v minulosti bez štátnej príslušnosti

Prieskum zameraný na stav bez štátnej príslušnosti, ktorý uskutočnil UNHCR v roku 2003, potvrdil, že stále neexistuje na svete oblasť, ktorá by nebola vystavená tomuto problému. Presný počet osôb bez štátnej príslušnosti však nie je známy. Štáty často nechcú alebo nedokážu poskytnúť presné údaje o počte takýchto osôb a iba malý počet štátov má mechanizmus na evidenciu osôb bez štátnej príslušnosti, ktoré sa nachádzajú na ich území. Neexistuje totiž jednoznačne formulovaný medzinárodný záväzok pre štáty, aby takéto osoby evidovali. Podľa odhadov UNHCR žijú na svete milióny ľudí bez účinného právneho vzťahu k niektorej krajine.

Stav bez štátnej príslušnosti, ktorý bol po prvýkrát uznaný ako celosvetový problém v prvej polovici 20. storočia, môže byť výsledkom medzištátnych sporov o právnej identite jednotlivcov, nástupníctva štátov, marginalizácie určitých skupín v spoločnosti alebo zbavovania jednotlivcov, či celých skupín občanov, ich štátnej príslušnosti. Výskyt osôb bez štátnej príslušnosti sa obyčajne spája s obdobiami intenzívnych zmien v medzinárodných vzťahoch. Opätovné presúvanie hraníc medzi štátmi, manipulácia politických systémov vodcami jednotlivých štátov zameraná na dosiahnutie pochybných politických cieľov a/alebo odopieranie a odnímanie štátneho občianstva s cieľom zbaviť sa neželaných rasových, náboženských alebo etnických skupín, to všetko má v každej časti sveta za následok existenciu osôb bez štátnej príslušnosti.

V ostatných dvadsiatich rokoch narástol počet osôb, ktoré boli pozbavené štátnej príslušnosti alebo ktoré neboli schopné nadobudnúť štátnu príslušnosť. Ak pripustíme

prehlbovanie tohto stavu, nárast pozbavovania práv a slobôd dotknutej časti obyvateľstva môže mať v konečnom dôsledku za následok jeho nedobrovoľné vysídľovanie.

„Byť zbavený občianstva znamená byť zbavený spolupatričnosti k tomuto svetu. Je to ako návrat do divočiny jaskynného človeka... človek, ktorý nie je nič viac než človekom, stratil všetky hodnoty potrebné k tomu, aby ho ostatní považovali za rovnocenného... takíto ľudia môžu žiť a zomrieť bez toho, aby zanechali akúkoľvek stopu, a bez toho, aby akýmkoľvek prispeli k spoločnému blahu.“

Hannah Arendt: Pôvod totalitarizmu

Cieľom tejto príručky je poskytnúť členom parlamentov všeobecnú charakteristiku medzinárodných princípov, ktoré upravujú štátne občianstvo a postavenie osôb bez štátnej príslušnosti. Medzinárodné právo zveruje štátom širokú právomoc definovať počítačny okruh osôb, ktoré uznajú za svojich štátnych príslušníkov a podmienky pre získanie, zachovanie, či odňatie štátnej príslušnosti. Princípy základných práv a slobôd, ktoré sa vyvinuli v priebehu dvadsiateho storočia, však obmedzili túto voľnosť v prípadoch, ak jej následkom by malo byť úplné pozbavenie štátnej príslušnosti alebo ak by sa toto oprávnenie uplatňovalo diskriminačne.

Aj napriek tomu, že štáty spolupracujú pri riešení problémov vyvolaných stavom bez štátnej príslušnosti, vo svete žijú stále milióny osôb, ktoré nemajú žiadnu štátnu príslušnosť. Publikácia sa zaoberá právami a povinnosťami osôb bez štátnej príslušnosti, ako osôb, na ktoré sa vzťahuje medzinárodnoprávna ochrana, ktorú poskytuje najmä Dohovor o postavení osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1954 (napriek podpore UNHCR pre tento Dohovor, dodnes k nemu pristúpilo iba 60 štátov, na rozdiel od Dohovoru o postavení utečencov z r. 1961, ku ktorému pristúpilo 146 štátov). Publikácia sa venuje aj hlavným príčinám straty štátnej príslušnosti a hľadá spôsoby, ako by mali jednotlivé štáty uplatňovať svoje zákony o štátnom občianstve, aby ani neúmyselne neodníмали oprávneným osobám ich štátnu príslušnosť.

UNHCR je organizáciou Spojených národov, ktorej úlohou je znižovať počet osôb bez štátnej príslušnosti a napomáhať osobám, ktoré sa ocitli bez štátnej príslušnosti, túto opätovne získať. Publikácia popisuje činnosti, ktoré v snahe naplniť tieto svoje úlohy, vykonáva UNHCR a členom parlamentov naznačuje praktické kroky, ktoré by mali vykonať v prospech zníženia počtu osôb bez štátnej príslušnosti. Medzi takéto kroky patrí napríklad analyzovať a v prípade potreby aj zmeniť zákony o štátnom občianstve, vplývať na vlády, aby pristúpili k medzinárodným dohovorom dotýkajúcich sa osôb bez štátnej príslušnosti, či zvyšovanie povedomia verejnosti o problémoch, ktoré sa spájajú so stavom bez štátnej príslušnosti.

Vďaka politickej vôli zainteresovaných štátov, účasti občianskej spoločnosti a pomoci medzinárodného spoločenstva ponúka publikácia aj pozitívne príklady riešenia komplikovaného problému postavenia osôb bez štátnej príslušnosti. Uvedené „vzorové príklady“ preukazujú, že účinná spolupráca vlád štátov, spoločnosti i medzinárodných organizácií, dokáže umožniť aj osobám bez štátnej príslušnosti, aby sa stali osobami „oprávnenými na práva“.

Kapitola 1

Medzinárodný právny rámec práva na štátnu príslušnosť a znižovania počtu osôb bez štátnej príslušnosti

Otázka štátnej príslušnosti je nanajvýš citlivá, nakoľko je prejavom suverenity a identity krajiny. Nie je preto prekvapením, že spory o občianstvo môžu mať a často aj majú za následok napätie a konflikt, či už vnútroštátneho alebo medzištátneho charakteru. V priebehu dvadsiateho storočia bol vo svete zaznamenaný nielen nárast počtu osôb bez štátnej príslušnosti, ale aj rastúce povedomie a záujem o ľudské práva. Medzinárodné právo sa tak v otázke štátnej príslušnosti vyvíjalo dvomi smermi: snaha poskytnúť ochranu a pomoc tým jednotlivcom, ktorí už sú bez štátnej príslušnosti, a pokúsiť sa odstrániť alebo aspoň zmenšiť rozsah problémov spojených s osobami bez štátnej príslušnosti.

Kto rozhoduje o tom, či niekto je, alebo nie je občanom príslušnej krajiny?

Zásadou je, že otázky týkajúce sa štátnej príslušnosti spadajú do jurisdikcie príslušného štátu. Napriek tomu môže byť vykonateľnosť vnútorných rozhodnutí štátu obmedzená podobnými opatreniami iných štátov a tiež aj normami medzinárodného práva.

Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti vo svojom *stanovisku týkajúcom sa tuniských a marockých dekrétov o štátnej príslušnosti* z r. 1923 vyhlásil:

„Otázka, či určitá záležitosť spadá alebo nespadá výhradne pod jurisdikciu štátu, je v podstate relatívna; závisí od vývoja medzinárodných vzťahov.“

Stály dvor týmto povedal, že aj keď problémy týkajúce sa štátnej príslušnosti patria v podstate do jurisdikcie každého štátu samostatne, štáty musia napriek tomu ctíť svoje povinnosti voči ostatným štátom tak, ako to ustanovujú normy medzinárodného práva.

O sedem rokov neskôr tento postoj zdôraznil **Haagsky dohovor o určitých otázkach týkajúcich sa konfliktu zákonov o štátnej príslušnosti**. Veľa štátov malo pripomienky k stanovisku Stáleho dvora z r. 1923, pretože sa vzťahoval k príprave Haagskeho dohovoru o štátnej príslušnosti z r. 1930. Väčšina štátov si uvedené stanovisko vyložila ako obmedzenie uplatniteľnosti svojich rozhodnutí o občianstve mimo daného štátu, najmä ak takéto rozhodnutia boli v rozpore s podobnými rozhodnutiami iných štátov.

Haagsky dohovor z r. 1930, prijatý pod záštitou Zhromaždenia Ligy národov, bol prvým medzinárodným pokusom o zabezpečenie štátnej príslušnosti všetkým osobám.

Článok 1 uvedeného dohovoru ustanovuje:

„Je na každom štáte, aby si podľa vlastného zákona stanovil, kto sú jeho občania. Tento zákon musí byť uznaný inými štátmi do tej miery, do akej je zhodný s medzinárodnými dohovormi, medzinárodnými zvyklosťami a všeobecne uznávanými právnymi princípmi o štátnej príslušnosti.“

Inými slovami, spôsob, akým štát uplatňuje svoje právo a rozhoduje kto je jeho štátnym občanom, by mal byť v súlade s príslušnými ustanoveniami medzinárodného práva. Tieto ustanovenia prešli v priebehu dvadsiateho storočia vývojom smerom k postupnému uprednostňovaniu ľudských práv pred požiadavkami štátnej suverenity.

Článok 15 **Všeobecnej deklarácie ľudských práv** z r. 1948 uvádza:

„Každý má právo na štátnu príslušnosť. Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený svojej štátnej príslušnosti, ani práva svoju štátnu príslušnosť zmeniť.“

Toto právo sa zakladá na existencii **priameho vzťahu** medzi jednotlivcom a štátom. Za základný predpoklad štátnej príslušnosti bol tento vzťah prvýkrát uznaný v prípade Nottebohm, o ktorom rozhodoval **Medzinárodný súdny dvor** v roku 1955. Súd v spomínanom prípade vyhlásil:

„Podľa zaužívanej praxe v štátoch, arbitrážnych a súdnych rozhodnutí a podľa autorov textov, štátna príslušnosť je právne puto, ktoré je založené na príslušnosti k určitej spoločnosti, skutočnom prepojení existencie, záujmov a pocitov, ako aj obojstranne platných práv a povinností.“

Uvedený priamy vzťah, ktorý sa prejavuje narodením, pobytom a/alebo pôvodom, teraz odzrkadľujú nariadenia väčšiny štátov o občianstve, a tiež aj aktuálne medzinárodné nástroje vzťahujúce sa k štátnej príslušnosti, najmä Európsky dohovor o občianstve z r. 1997.

Medziamerický súdny dvor pre ľudské práva (IACHR) definuje štátnu príslušnosť tiež ako

„...politickú a právnu väzbu, ktorá spája jednotlivca s určitým štátom a viaže ho k nemu putom lojálnosti a vernosti, čím ho oprávňuje na diplomatickú ochranu od daného štátu“ (Castillo-Petruzzi a iní vs. Peru, rozhodnutie z mája 1999, IACHR [ser.C] č. 52 1999).

Ako sú práva utečencov a osôb bez štátnej príslušnosti chránené?

Aj keď článok 15 Všeobecnej deklarácie ľudských práv vyhlasuje, že každý má právo na štátnu príslušnosť, neuvádza, na akú konkrétnu štátnu príslušnosť je človek oprávnený. Aby jednotlivcom neboli odoprené minimálne práva spojené s občianstvom, medzinárodné spoločenstvo vypracovalo za týmto účelom dve hlavné zmluvy: Dohovor o právnom postavení utečencov z r. 1951 a Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954.

Existuje prepojenie medzi Dohovorom o právnom postavení utečencov z r. 1951 a problematikou osôb bez štátnej príslušnosti?

Pre členské štáty novovytvorenej Organizácie Spojených národov bola po skončení Druhej svetovej vojny jednou z najnaliehavejších otázka, ako reagovať na potreby miliónov jednotlivcov, z ktorých vojna spravila utečencov alebo ľudí bez štátnej príslušnosti. Rezolúcia Ekonomickkej a sociálnej rady OSN (ECOSOC) z r. 1949 viedla k vymenovaniu ad hoc komisie, ktorá mala za úlohu prediskutovať a vypracovať návrh Dohovoru o právnom postavení utečencov a osôb bez štátnej príslušnosti, ako aj zväziť návrhy na odstránenie problému osôb bez štátnej príslušnosti.

Členovia komisie nakoniec vypracovali návrh Dohovoru o právnom postavení utečencov a protokol k navrhnutému dohovoru zameriavajúci sa na osoby bez štátnej príslušnosti. Otázkou odstránenia problému osôb bez štátnej príslušnosti sa komisia nezaoberala v plnej miere najmä kvôli predpokladu, že na túto otázku sa zameria novovytvorená Medzinárodná právna komisia (MPK).

Z historického hľadiska dostali utečenci a osoby bez štátnej príslušnosti ochranu a pomoc od medzinárodných organizácií pre utečencov, ktoré existovali pred vznikom UNHCR. Návrh protokolu o osobách bez štátnej príslušnosti mal odzrkadľovať prepojenie medzi utečencami a osobami bez štátnej príslušnosti. Naliehavé potreby utečencov a blížiaci sa zánik Medzinárodnej organizácie pre utečencov však mali za následok, že na Konferencii splnomocnených zástupcov v r. 1951, ktorá mala prediskutovať obe tieto otázky, nebolo dost' času na podrobnú analýzu situácie osôb bez štátnej príslušnosti. Z toho dôvodu bol na konferencii v r. 1951 prijatý **Dohovor o právnom postavení utečencov**, zatiaľ čo prijatie Protokolu zaoberajúceho sa osobami bez štátnej príslušnosti bolo presunutú na neskorší termín.

Podľa Dohovoru o postavení utečencov z r. 1951 dostáva utečenec bez štátnej príslušnosti rovnakú ochranu ako utečenec, nakoľko svojvoľné odopretie štátnej príslušnosti na základe rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov môže naznačovať, že jednotlivcovi by malo byť uznané postavenie utečenca.

Čo zabezpečuje Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954?

Protokol zaoberajúci sa osobami bez štátnej príslušnosti, ktorý bol pôvodne vypracovaný ako dodatok Dohovoru o utečencoch z r. 1951, bol v roku 1954 prepracovaný na samostatný dohovor. **Dohovor z r. 1954 je hlavným medzinárodným nástrojom zameraným na usporiadanie a zlepšenie postavenia osôb bez štátnej príslušnosti** a na zabezpečenie základných práv a slobôd osobám bez štátnej príslušnosti bez diskriminácie. (Vid' Dodatok č. 1 pre zoznam zmluvných štátov dohovoru z r. 1954)

Ustanovenia uvedeného dohovoru sú v mnohých ohľadoch podobné tým, ktoré obsahuje Dohovor o utečencoch z r. 1951. **Pristúpenie k dohovoru však nemôže nahradiť udelenie štátnej príslušnosti osobám narodeným a trvalo žijúcim na území daného štátu.** Bez ohľadu na to, aké rozsiahle sú práva udelené osobe bez štátnej príslušnosti, nie sú rovnocenné s nadobudnutím štátneho občianstva.

Dohovor z r. 1954 v sebe zahŕňa aj prísnu právnu definíciu osoby bez štátnej príslušnosti: „[osoba,] ktorá nie je podľa zákonov žiadneho štátu považovaná za občana takéhoto štátu“ (známa ako osoba bez štátnej príslušnosti *de jure*).

Kto je občanom? Kto je osobou bez štátnej príslušnosti?

Ak je jednotlivec považovaný za občana podľa zákonov daného štátu, znamená to, že je automaticky považovaný za jeho občana v súlade so štátom uzákonenou právnou úpravou štátneho občianstva alebo, že mu bolo udelené štátne občianstvo rozhodnutím príslušného štátneho orgánu. Takúto právnu úpravu môže obsahovať ústava, prezidentský dekrét alebo zákon o štátnom občianstve. Väčšina ľudí je považovaná za štátnych príslušníkov podľa zákonov len jedného štátu – obvykle buď štátu, kde sa jednotlivec narodil (*jus soli*) alebo štátu, ktorého občanmi boli jeho rodičia, keď sa narodil (*jus sanguinis*).

Ak správne konanie určitého štátu umožňuje voľnú úvahu pri udeľovaní štátneho občianstva, možno žiadateľov o štátne občianstvo považovať za štátnych občanov až po tom, ako budú ich žiadosti schválené a štátne občianstvo daného štátu im bude udelené v súlade so zákonom. Jednotlivci, ktorí sa musia uchádzať o štátne občianstvo daného štátu, a ktorých právo definuje ako oprávnených sa o štátne občianstvo uchádzať, ale ich žiadosti boli zamietnuté, nie sú vzhľadom na aplikáciu práva daného štátu jeho občanmi.

Osoby, ktoré nenadobudli štátne občianstvo automaticky, alebo ktorým štátne občianstvo nebolo udelené prostredníctvom osobitného rozhodnutia

na základe aplikácie zákona určitého štátu, možno označiť za **osoby de jure bez štátnej príslušnosti**; t.j. osoby, ktoré sú vzhľadom na aplikovateľné právo daného štátu bez štátnej príslušnosti.

Možno predpokladať, že každý jednotlivec má štátne občianstvo, pokiaľ sa nepredloží dôkaz o opaku. Aj napriek tomu sa však niekedy štáty, ku ktorým by jednotlivec mohol mať zodpovedajúci vzťah, nevedia dohodnúť na tom, ktorý z nich mu udelil štátne občianstvo. Na základe uvedeného potom jednotlivec nemôže preukázať, že je de jure bez štátnej príslušnosti a teda nemá účinné štátne občianstvo a štátnu ochranu. Takéto osoby sa označujú ako **osoby de facto bez štátnej príslušnosti**.

Aj keď navrhovatelia dohovoru považovali za potrebné urobiť rozdiel medzi osobami bez štátnej príslušnosti de jure (ktoré nenadobudli štátnu príslušnosť automaticky alebo im nebola udelená prostredníctvom osobitného rozhodnutia na základe zákona určitého štátu) a osobami bez štátnej príslušnosti de facto (ktoré nedokážu uplatniť a využívať svoju štátnu príslušnosť), uvedomovali si podobnosť ich postavenia. Vyhlásenie k platnému zneniu Dohovoru sa preto dotklo otázky osôb bez štátnej príslušnosti de facto nezáväzným odporúčaním, aby:

„...každý členský štát, ak uzná dôvody, pre ktoré sa osoba zriekla ochrany štátu, ktorého bola občanom, zaobchádzal s touto osobou v čo najväčšej možnej miere tak, ako dohovor ustanovuje zaobchádzať s osobami bez štátnej príslušnosti.“

Každý členský štát rozhoduje podľa vlastných procesných postupov o tom, či určitá osoba je oprávnená na výhody vyplývajúce z tohto Dohovoru. UNHCR môže prostredníctvom svojich úradov, zastupiteľstiev alebo služieb poskytovaných priamo vo svojom sídle, na základe žiadosti poskytnúť radu, ako vytvoriť a uviesť do života tieto procesné postupy. (Vid' Dodatok č. 4 pre zoznam zastupiteľských úradov UNHCR.)

Môže osoba bez štátnej príslušnosti byť zároveň aj utečencom?

Osoby *de facto* bez štátnej príslušnosti nie sú zahrnuté v definícii osoby bez štátnej príslušnosti, ako ju obsahuje Dohovor z r. 1954. Navrhovatelia Dohovoru z r. 1954 sa domnievali, že všetky osoby bez platného občianstva – t.j. všetky osoby *de facto* bez štátnej príslušnosti – sú utečencami. (Navrhovatelia Dohovoru predpokladali, že jednotlivec ostal *de facto* bez štátneho občianstva preto, lebo z krajiny, ktorej bol štátnym občanom, utiekol kvôli prenasledovaniu zo strany štátu, a to konkrétne prenasledovaniu v dôsledku neplatného štátneho občianstva.) Podľa tejto domnienky osoby *de facto* bez štátnej príslušnosti dostávajú pomoc podľa nariadení Dohovoru o právnom postavení utečencov z r. 1951.

Byť *de jure* alebo *de facto* bez štátnej príslušnosti však nemusí nevyhnutne znamenať prenasledovanie (spojenie „opodstatnený strach z prenasledovania“ je jadrom definície slova utečenec v Dohovore o právnom postavení utečencov z r. 1951). Postupne začalo byť čoraz viac zrejmé, že existujú osoby *de facto* bez štátnej príslušnosti, ktoré nezískajú občianstvo v krajine svojho trvalého pobytu, no ktoré zároveň nemožno označiť ani za utečencov, ani za osoby *de jure* bez štátnej príslušnosti. V skutočnosti väčšina osôb, ktoré sa obracajú na UNHCR so žiadosťami o pomoc, či už ide o osoby bez štátnej príslušnosti *de jure* alebo *de facto*, nie sú utečencami a nemajú nárok na azyl.

Čo zabezpečuje Dohovor o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1961?

Vo svojej rezolúcii z augusta 1950 požiadala ECOSOC Medzinárodnú právnu komisiu (MPK) o prípravu návrhu jedného alebo viacerých medzinárodných dohovorov o odstránení problému existencie osôb bez štátnej príslušnosti. MPK navrhla na diskusiu dva dohovory, pričom obidva sa venovali otázke osôb bez štátnej príslušnosti, ako následku konfliktu právnych poriadkov. Navrhovaný Dohovor o odstránení problému osôb bez štátnej príslušnosti obsahoval radikálnejšie opatrenia, než boli opatrenia v druhom návrhu, ktorý sa sústredil na zníženie počtu týchto osôb v budúcnosti. Účastníci konferencie, ktorí sa zišli s cieľom prerokovať tento problém rozhodli, že prvý navrhovaný Dohovor bol príliš radikálny a rozhodli sa pracovať s návrhom druhého Dohovoru o znížení počtu osôb bez štátnej príslušnosti v budúcnosti. Výsledkom, ktorý tento proces nakoniec priniesol, bolo prijatie **Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1961.** (Vid' Dodatok č. 2 pre zoznam členských štátov tohto dohovoru.)

Články dohovoru majú za cieľ predísť tomu, aby sa človek narodil ako osoba bez štátnej príslušnosti. Na druhej strane však nevyklúčujú možnosť za určitých podmienok odňať štátnu príslušnosť, ani retroaktívne neudelujú občianstvo všetkým osobám, ktoré sú bez štátnej príslušnosti. Dohovor tiež zriadil v rámci štruktúry Organizácie Spojených národov inštitúciu, na ktorú sa môže osoba, ktorá si uplatňuje výhody vyplývajúce z tohto Dohovoru, obrátiť so žiadosťou o preskúmanie svojho nároku a taktiež aj o pomoc pri predkladaní tohto nároku príslušnému orgánu štátu. Valné zhromaždenie následne požiadalo o plnenie tejto úlohy UNHCR.

MPK a zástupcovia jednotlivých štátov rozhodli, že takáto medzinárodná pomoc je potrebná, nakoľko jednotlivcom, ktorému bolo odopreté štátne občianstvo, nemá finančné prostriedky a ani odborné vedomosti nevyhnutné na uplatnenie jeho nároku na štátnu príslušnosť pred oprávnenými orgánmi daného štátu. Osobu bez štátnej príslušnosti nemôže žiadny iný štát v tejto veci účinne zastupovať. Takéto riešenie - zastupovanie medzinárodnou agentúrou zároveň obišlo otázku o tom, či jednotlivec je

alebo nie je subjektom medzinárodného práva. Takáto agentúra má možnosť postupom času zhromaždiť odborné znalosti prinášajúc tak úžitok nielen pre jednotlivcov, ktorí ju požiadajú o pomoc, ale taktiež prispievajúc k navrhovaniu spôsobov nadobúdania efektívneho štátneho občianstva a znižovania počtu osôb bez štátnej príslušnosti vo všeobecnosti.

Pri snahe zmenšiť rozsah problému osôb bez štátnej príslušnosti požaduje Dohovor z r. 1961, aby všetky signatárske štáty prijali také zákony o štátnom občianstve, ktoré zohľadnia predpísané štandardy vzťahujúce sa na získanie alebo stratu štátneho občianstva. V prípade sporu medzi zmluvnými štátmi o výklad alebo uplatnenie Dohovoru, ktorý sa nedá vyriešiť iným spôsobom, možno na vyžiadanie ktorejkoľvek strany takýto spor postúpiť na Medzinárodný súdny dvor.

Vyhlásenie k platnému zneniu Dohovoru obsahuje odporúčanie podobné tomu, ktoré obsahuje Dohovor z roku 1954 a ktoré nabáda strany Dohovoru, aby v každom prípade, v ktorom to bude možné, rozšírili jeho platnosť aj na osoby *de facto* bez štátnej príslušnosti.

„Jedného dňa som sa ocitla medzi hranicami dvoch štátov a nemohla som sa dostať do žiadneho z nich. Bol to ten najnezabudnuteľnejší zážitok v mojom živote! Nemohla som vstúpiť do štátu, v ktorom som mala trvalý pobyt, a rovnako som sa nemohla dostať do štátu, kde som sa narodila, vyrástla a žila! Kam patríam? Stále sa nedokážem zbaviť toho silného pocitu straty, ktorý som vtedy prežila na letisku.“

Chen, ktorá bola kedysi bez štátneho občianstva

Ako zabezpečuje medzinárodné právo ľudských práv právo na štátnu príslušnosť?

Viacere medzinárodné právne nástroje sa zaoberajú právom na štátnu príslušnosť. **Dohovor o štátnom občianstve vydatých žien** z r. 1957 odráža Všeobecnú deklaráciu ľudských práv v tom, že ustanovuje právo na štátnu príslušnosť a právo nebyť pozbavený svojej štátnej príslušnosti. Taktiež sa usiluje o podporu „všeobecného rešpektovania a zachovávanania ľudských práv a základných slobôd pre všetkých bez rozdielu pohlavia.“ Prvé tri články dohovoru obsahujú špecifické nariadenia týkajúce sa štátnej príslušnosti manželky:

Článok 1 vyhlasuje, že „...ani uzavretie ani rozvedenie manželstva medzi štátnym príslušníkom a cudzincom, ani zmena štátnej príslušnosti manžela v priebehu manželstva nemôžu mať sami o sebe vplyv na štátnu príslušnosť manželky.“

Článok 2 stanovuje, že „...ani dobrovoľné prijatie štátnej príslušnosti iného štátu, ani zrieknutie sa štátnej príslušnosti manželom nebráni manželke tohto štátneho občana v tom, aby si uchovala svoju štátnu príslušnosť.“

Článok 3 rozdelený na dve časti tvrdí, že „... cudzinka vydatá za štátneho príslušníka môže, na vlastnú žiadosť, získať štátnu príslušnosť svojho manžela na základe osobitného prednostného naturalizačného postupu. Udelenie tejto štátnej príslušnosti môže byť obmedzené v záujme štátnej bezpečnosti alebo verejného poriadku.“ Rovnako ustanovuje, že dohovor nemožno vykladať tak, „...že sa dotýka akéhokoľvek zákona, nariadenia, alebo súdnej praxe, ktoré priznávajú cudzinke vydatej za štátneho príslušníka nárok získať na vlastnú žiadosť štátnu príslušnosť svojho manžela.“

Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z r. 1965 zaväzuje štáty k tomu, aby „...zaručili právo každého na rovnosť pred zákonom bez rozlišovania podľa rasy, farby pleti, národnostného alebo etnického pôvodu,“ najmä pri požívaní niektorých základných ľudských práv, vrátane práva na štátne občianstvo (článok 5).

Článok 24 **Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach** z r. 1966 ustanovuje:

„Každé dieťa má bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby, pohlavia, jazyka, náboženstva, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku alebo rodu právo na takú ochranu, ktorá mu patrí s ohľadom na jeho postavenie maloletého, zo strany rodiny, spoločnosti a štátu.“

„Každé dieťa sa registruje okamžite po narodení a dostane meno.“

„Každé dieťa má právo na štátnu príslušnosť.“

Článok 26 tohto paktu vyhlasuje: „Všetci sú si pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú ochranu zákona bez akejkoľvek diskriminácie. Zákon zakáže akúkoľvek diskrimináciu a zaručí všetkým osobám rovnakú a účinnú ochranu proti diskriminácii z akýchkoľvek dôvodov, napr. podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného presvedčenia, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku a rodu.“

Článok 9 **Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien** z r. 1979 určuje:

„Štáty, zmluvné strany, poskytnú ženám rovnaké práva ako mužom, meniť alebo ponechávať si svoju štátnu príslušnosť. Najmä zabezpečia, že ani

manželstvo s cudzincom ani zmena štátnej príslušnosti manžela počas manželstva nezmení automaticky štátnu príslušnosť manželky, neurobí ju osobou bez štátnej príslušnosti a ani ju neprinúti prijať štátnu príslušnosť manžela.“

„Štáty, zmluvné strany, poskytnú ženám rovnaké práva s mužmi, pokiaľ ide o štátnu príslušnosť ich detí.“

Dohovor o právach dieťaťa z r. 1989, ktorý bol ratifikovaný takmer všetkými štátmi, obsahuje dva dôležité články týkajúce sa štátnej príslušnosti:

Článok 2 vyhlasuje, že *„štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmysľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.“*

Článok 7 uvádza, že *„každé dieťa je registrované ihneď po narodení a má od narodenia právo na meno, právo na štátnu príslušnosť, a pokiaľ to je možné, právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.“* Článok takisto deklaruje, že *„štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú vykonávanie týchto práv v súlade so svojím vnútroštátnym zákonodarstvom a v súlade so svojimi záväzkami vyplývajúcimi z príslušných medzinárodnoprávných dokumentov v tejto oblasti s osobitným dôrazom na to, aby dieťa nezostalo bez štátnej príslušnosti.“*

„V tábore žijem od roku 1971 a dúfam, že sa mi čoskoro podarí usadiť sa aj s deťmi niekde mimo tábora. Chcem mať rovnaké práva, ktoré majú občania Bangladéša. Nemáme dôstojný život: moje deti nevyrastajú v tábore riadnym spôsobom, nemajú vzdelanie a bez vzdelania môžu očakávať len mizernú prácu.“

Syedaha, osoba bez štátnej príslušnosti žijúca v Bangladéši

Existujú regionálne zmluvy, ktoré sa zaoberajú právom na štátnu príslušnosť?

Regionálne nástroje posilňujú právny základ práva na štátnu príslušnosť. Článok 20 **Amerického dohovoru o ľudských právach** (1969) uvádza:

„Každý má právo na štátnu príslušnosť. Každý má právo na štátnu príslušnosť štátu, na ktorého území sa narodil, ak nemá právo na žiadnu

inú štátnu príslušnosť. Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený svojej štátnej príslušnosti alebo práva ju zmeniť.”

Tieto princípy boli následne potvrdené v rozhodovacej činnosti Medziamerického súdneho dvoru. Aj keď tento súdny dvor potvrdil, že určovanie podmienok, za ktorých sa udeľuje štátna príslušnosť, patria do kompetencie štátu, uviedol:

„Napriek tomu, že je tradične uznávané, že udelenie a uznanie štátnej príslušnosti je rozhodnutím daného štátu, súčasný vývoj naznačuje, že medzinárodné právo zavádza určité obmedzenia širokej moci užívanej štátom v tejto oblasti a že spôsob, akým štáty regulujú veci týkajúce sa štátnej príslušnosti v súčasnosti nemôže byť pokladaný iba za vec ich výlučného rozhodovania.” (Medziamerický súdny dvor pre ľudské práva, úradné stanovisko, „Zmeny v nariadeniach týkajúcich sa naturalizácie v ústave Kostariky“ § 32-34; text v 5 PVLP 1984.)

Povedané inými slovami, štáty musia zvážiť medzinárodnú odozvu na ich vnútroštátne zákonodarstvo dotýkajúce sa štátnej príslušnosti, najmä ak by v dôsledku jeho uplatnenia osoby mohli ostať bez štátnej príslušnosti.

V roku 1963 bol prijatý celoeurópsky **Dohovor o znižovaní prípadov viacnásobného štátneho občianstva a o vojenských záväzkoch v prípadoch viacnásobného štátneho občianstva**. Dohovor bol založený na vtedajšej predstave, ktorú prijali mnohé západoeurópske štáty, že viacnásobné štátne občianstvo je nežiaduce a bolo by potrebné zabraňovať jeho vzniku. Nakoľko Dohovor z r. 1963 sa obmedzuje iba na otázku viacnásobného štátneho občianstva, na pokrytie ďalších príbuzných otázok a zohľadnenie aktuálneho vývoja v myslení a v praxi uplatňovania štátnej príslušnosti, boli k nemu prijaté v roku 1977 a 1993 dva protokoly. Druhý protokol k tomuto Dohovoru napríklad umožňuje získanie viacnásobného občianstva v prípade druhej generácie prisťahovalcov a manželských partnerov v zmiešaných manželstvách, ako aj ich detí.

Európsky dohovor o občianstve z r. 1997 je ďalším regionálnym nástrojom, ktorý navrhla Rada Európy. Tento Dohovor bol vytvorený na základe existujúcej potreby vytvoriť jediný text, ktorý by zohľadňoval rozvoj vnútroštátneho i medzinárodného práva v oblasti štátnej príslušnosti od roku 1930, keď sa Haagsky Dohovor po prvýkrát zaoberal konfliktom zákonov štátov v tejto oblasti. Uvedený Dohovor nemení Dohovor z r. 1963 a nie je ani v protiklade s Dohovorom, ktorý mu predchádzal. Dohovor o štátnej príslušnosti z r. 1997 však umožňuje získať viacnásobnú štátnu príslušnosť pre manželov s rozdielnou štátnou príslušnosťou a pre ich deti. Dotýka sa však aj otázok získania, zachovania, straty a znovunadobudnutia štátnej príslušnosti, procesných práv, štátnej príslušnosti v súvislosti s nástupníctvom štátov, vojenských záväzkov a spolupráce medzi zmluvnými štátmi. Pri definícii pojmu osôb bez štátnej príslušnosti vychádza z Dohovoru z r. 1954, čo znamená, že v jeho zmysle sa za takéto osoby pokladajú len osoby bez štátnej príslušnosti *de jure*.

Nedávne skúsenosti Európy s nástupníctvom štátov viedli k poznaniu, že veľa ľudí sa dostáva do rizika, že ostane bez štátnej príslušnosti, pretože im môže zaniknúť pôvodná štátna príslušnosť ešte pred vznikom novej štátnej príslušnosti. V snahe zabrániť tomu, aby ľudia pri procese nástupníctva štátov ostali bez štátnej príslušnosti – čo by sa mohlo stať v dôsledku presunu štátneho územia z jedného štátu do druhého, zjednotenia štátov, zániku štátu alebo oddelenia jednej alebo viacerých častí štátneho územia – prijala **Rada Európy Protokol k Európskemu dohovoru o štátnom občianstve**, ktorý sa osobitne zameriava na tento problém. Protokol o zabránení zániku štátnej príslušnosti, v súvislosti so sukcesiou štátov bol prijatý 15. marca 2006 a obsahuje osobitné pravidlá určovania štátnej príslušnosti v prípade štátnej sukcesie. Jeho 22 článkov obsahuje praktický návod na riešenie uvedenej otázky, povinnosti následníckych i zanikajúcich štátov, pravidlá pre dokazovanie, zabraňuje tomu, aby narodené osoby nemali štátnu príslušnosť, a upravuje získanie štátnej príslušnosti pre osoby bez štátnej príslušnosti.

V roku 1999, Organizácia africkej jednoty (v súčasnosti Africká únia) prijala **Africký chartu o právach a blahu dieťaťa**. Podľa vzoru Dohovoru o právach dieťaťa stanovuje charta viaceré princípy spoločné s Dohovorom o právach dieťaťa, vrátane zákazu diskriminácie a princípu „najlepšieho záujmu dieťaťa“. Článok 6 tejto Charty, ktorý sa zameriava na právo na meno a na štátnu príslušnosť, konštatuje:

- Každé dieťa má právo na meno od narodenia;
- Každé dieťa má byť zaregistrované ihneď po narodení;
- Každé dieťa má právo získať štátnu príslušnosť;
- Zmluvné štáty charty sa zaväzujú zabezpečiť, aby ich ústavné zákony uznávali princípy, podľa ktorých má dieťa právo nadobudnúť štátnu príslušnosť štátu, na ktorého území sa narodilo, ak v čase narodenia dieťaťa nezíska zo zákona štátnu príslušnosť iného štátu.

Identifikácia a ochrana osôb bez štátnej príslušnosti

Napriek pokusom o zníženie počtu osôb bez štátnej príslušnosti prostredníctvom zákonov o štátnom občianstve, Dohovoru o znížení počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961 a iných medzinárodných nástrojov, UNHCR odhaduje, že na celom svete stále žijú milióny ľudí bez štátnej príslušnosti. **Dohovor OSN o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti** z r. 1954 definuje osoby bez štátnej príslušnosti, presadzuje získanie právnej identity pre takéto osoby a zabezpečuje, aby osobám bez štátnej príslušnosti boli priznávané základné práva a slobody bez akejkoľvek diskriminácie.

„Nemôžeme dostať normálnu prácu, nemôžeme sa nikam pohnúť. Sme ako lode bez prístavov. Mám problém s dostupnosťou vzdelania a zdravotnej starostlivosti. Nemohol som dokončiť strednú školu, ani ísť na univerzitu. Doktora môžem navštíviť len v súkromnej nemocnici a nie v štátnej.“

Abdullah, Beduín bez štátnej príslušnosti žijúci
v Spojených arabských emirátoch

Kto je osoba bez štátnej príslušnosti?

Dohovor z r. 1954 definuje osobu bez štátnej príslušnosti ako osobu, „ktorá nie je podľa zákonov žiadneho štátu považovaná za občana takéhoto štátu“ (článok 1). Toto je čisto právnická definícia. Nezmieňuje sa o kvalite štátnej príslušnosti, o spôsobe, akým sa štátna príslušnosť udelí, či o možnosti, ako štátnu príslušnosť získať. Definícia jednoducho odkazuje na právny poriadok daného štátu, ktorý určuje *ex lege*, alebo automaticky, kto sa považuje za jeho štátneho občana.

Aby sme mohli niekoho označiť za „osobu bez štátnej príslušnosti“, je vzhľadom na obsah takejto definície potrebné, aby takáto osoba potvrdila, že nemá právny vzťah so žiadnou inou relevantnou krajinou.

V snahe získať dôkazy o tom, že určitá osoba je bez štátnej príslušnosti by štáty mali preskúmať príslušné zákony o štátnom občianstve v tých štátoch, s ktorými mala táto osoba predchádzajúce väzby (napríklad prostredníctvom pôvodu, predošlého miesta obvyklého pobytu, štát, ktorého občanom je manželský partner alebo deti, či štát, ktorého občanmi sú rodičia alebo starí rodičia tejto osoby), konzultovať uvedené s danými štátmi a v prípade potreby si vyžiadať aj dôkazy. Štáty by mali vyžadovať plnú spoluprácu dotknutej osoby pri poskytovaní všetkých dôležitých údajov a informácií.

UNHCR môže v prípade potreby sprostredkovať konzultácie medzi štátmi a môže poskytnúť technické informácie o príslušných zákonoch a ich uplatňovaní v jednotlivých krajinách.

Spôľahlivým spôsobom preukázania toho, že určitá osoba je bez štátnej príslušnosti, sú zvyčajne potvrdenia od príslušných štátnych orgánov, že osoba nie je štátnym občanom dotknutého štátu. Takýto dôkaz však nemusí byť vždy k dispozícii. Príslušné orgány štátu pôvodu alebo štátu predošlého miesta obvyklého pobytu osoby môžu odmietnuť vydať takéto potvrdenia alebo jednoducho nemusia vôbec odpovedať na podobnú žiadosť. Iné štátne orgány zasa nemusia považovať za svoju povinnosť uvádzať, ktoré osoby nemajú právne vzťahy s ich krajinou. Na základe uvedeného by bolo správne predpokladať, že ak určitý štát odmietne potvrdiť štátnu príslušnosť istého jednotlivca, už takéto odmietnutie je určitou formou dôkazu, nakoľko štáty zvyčajne poskytujú svojim občanom diplomatickú ochranu.

Môže byť jednotlivec vylúčený z ustanovení Dohovoru z r. 1954?

Preambula k Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954 uvádza, že na utečencov bez štátnej príslušnosti sa vzťahuje Dohovor o právnom postavení utečencov z r. 1951, a preto sa na nich nevzťahujú ustanovenia tohto dohovoru.

K zmienenej definícii osoby bez štátnej príslušnosti pridáva článok 1 Dohovoru z r. 1954 definíciu tých jednotlivcov, na ktorých, aj napriek tomu, že spĺňajú podmienky pre určenie postavenia osoby bez štátnej príslušnosti, sa z osobitných dôvodov nevzťahujú jeho ustanovenia. Takýmto dôvodom môže byť skutočnosť, že nepotrebnú takúto ochranu, nakoľko požívajú výhody špecifických právnych systémov alebo medzinárodnú pomoc, či preto, že si medzinárodnú ochranu nezaslúžia, nakoľko spáchali určitú trestnú činnosť. Tieto dôvody sa vzťahujú na osoby:

- *„...ktoré v súčasnosti požívajú ochranu alebo pomoc iných orgánov alebo odborných organizácií Organizácie Spojených národov, než je Úrad Vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre utečencov do času, kým je im táto ochrana a pomoc poskytovaná.“*

Agentúra OSN pre pomoc a prácu v prospech palestínskych utečencov na Blízkom východe je jedinou agentúrou OSN, na ktorú sa v súčasnosti vzťahuje ustanovenie tohto článku..

- *„...ktorým kompetentné orgány krajiny ich trvalého bydliska priznali práva a povinnosti príslúchajúce občanom danej krajiny.“*

Znamená to, že ak osoba bez štátnej príslušnosti získala dlhodobý pobyt v niektorom štáte a získala aj väčší rozsah práv, než aké zabezpečuje Dohovor z r. 1954, najmä ekonomické a sociálne práva na rovnakej úrovni, akú majú štátni

občania tohto štátu, a tiež aj ochranu proti deportácii a vyhosteniu, potom už nie je potrebné, aby sa na takúto osobu vzťahovali ustanovenia Dohovoru aj napriek tomu, že stále ide o osobu bez štátnej príslušnosti.

- *„...ktoré spáchali zločin proti mieru, vojnový zločin alebo zločin proti ľudskosti, ako sú definované v medzinárodných dokumentoch;*
...spáchali vážny nepolitický zločin mimo krajiny svojho pobytu predtým, než boli prijaté v tejto krajine; alebo
...boli uznané za vinné z činov, ktoré sú v rozpore s cieľmi a zásadami Organizácie Spojených národov.“

Kedy človek prestáva byť považovaný za osobu bez štátnej príslušnosti?

Osoba prestáva byť považovaná za osobu bez štátnej príslušnosti, akonáhle získa právoplatne štátnu príslušnosť niektorého štátu.

Zákon o štátnom občianstve prijatý v decembri 2003 v Etiópii a rovnaký zákon z novembra 2004 v Demokratickej republike Kongo (DRK) majú pred sebou náročnú cestu ukončenia pretrvávajúcej zlej situácie, počas ktorej mnoho ľudí stratilo svoju štátnu príslušnosť. Etiópsky zákon umožňuje znovunadobudnúť etiópsku štátnu príslušnosť veľkému počtu osôb, ktoré už dlhodobo žijú na území tohto štátu, zatiaľ čo nový zákon v DRK sa snaží nanovo definovať štátnych obyvateľov tejto krajiny.

Aké postupy sa používajú na určenie toho, či je osoba bez štátnej príslušnosti?

Aj keď Dohovor z r. 1954 definuje osoby bez štátnej príslušnosti, nezaobrá sa spôsobom, ako sa takéto osoby určia. Je preto v záujme štátov, ale i jednotlivcov, na ktorých sa tento Dohovor môže vzťahovať, aby štáty prijali zákonné úpravy, ktoré upravujú spôsob identifikácie osôb bez štátnej príslušnosti. Takéto zákony by mali určovať osoby zodpovedné za rozhodovanie v týchto prípadoch a tiež ustanoviť dôsledky, ktoré budú vyplývať z toho, že jednotlivec bude označený za osobu bez štátnej príslušnosti.

Niektoré krajiny prijali vykonávacie zákony, ktoré pre uvedené ustanovujú osobitné orgány, ako súčasť výkonnej moci – inštitúcie zamerané na problematiku azylu, utečencov a osôb bez štátnej príslušnosti alebo napríklad Ministerstvo vnútra – ktoré sú oprávnené skúmať a rozhodovať o tvrdeniach jednotlivcov, že sú osoby bez štátnej príslušnosti. Iné štáty, ktoré neprijali osobitné zákony upravujúce osobitný postup pri

určovaní osôb bez štátnej príslušnosti, zverili rozhodovanie o týchto otázkach osobitným správny alebo súdny orgánom. Aj napriek uvedenému ešte stále veľa štátov nemá osobitne upravený postup určovania takéhoto právneho postavenia jednotlivca. V mnohých prípadoch sa otázka, či ide o osobu bez štátnej príslušnosti rieši v rámci procesu určovania jej postavenia utečenca. Osoby bez štátnej príslušnosti teda v rámci takéhoto konania môžu získať štatút utečenca, humanitný štatút alebo doplnkovú ochranu. Čiže osoby bez štátnej príslušnosti sú povinné uplatniť svoju žiadosť iba v rámci azylového konania, nakoľko žiaden osobitný postup pre takéto osoby neexistuje.

V krajinách, ktoré nemajú osobitne upravený postup určovania postavenia osoby bez štátnej príslušnosti, môže táto otázka vzniknúť aj vtedy, ak v takejto krajine osoba požiada o povolenie na trvalý pobyt, o vydanie cestovného dokladu, alebo ak jej bude zamietnutá žiadosť o azyl a ona z iných dôvodov požiada o zotrvanie na území tejto krajiny.

Vo Francúzsku rozhoduje o osobách bez štátnej príslušnosti Francúzsky úrad na ochranu utečencov a osôb bez štátnej príslušnosti (OFPRA), oprávnený poskytovať týmto osobám právnu a administratívnu ochranu. Žiadatelia musia adresovať svoje žiadosti priamo na OFPRA.

V Španielsku zákon o pobyte cudzincov zveruje rozhodovanie o osobách bez štátnej príslušnosti Ministerstvu vnútra a jeho proces upravuje Kráľovský dekrét. Osoby môžu uplatniť svoju žiadosť na policajnej stanici alebo na Úrade pre azyl a utečencov (OAR). OAR preskúma každú žiadosť a svoje stanovisko zasiela na rozhodnutie Ministerstvu vnútra.

V Taliansku zmocňuje na uznávanie osôb bez štátnej príslušnosti implementačný dekrét s dodatkami k zákonu o štátnom občianstve z r. 1993 Ministerstvo vnútra.

Bez osobitného procesného postupu identifikácie osôb bez štátnej príslušnosti však v žiadnom prípade nie je možné ani určiť, v koľkých prípadoch takéto osoby ostávajú neidentifikované, a preto ani nie je možné určiť presný rozsah tohto problému.

Aký typ dôkazu sa vyžaduje?

Vo všeobecnosti sa dôkazné bremeno o stave bez štátnej príslušnosti kladie na žiadateľa. Je teda na ňom, aby poskytol doklady od veľvyslanectva alebo konzulárnych úradov „krajiny svojho pôvodu“ (krajiny, v ktorej sa narodil, alebo krajiny, ktorá vydala jeho posledný cestovný doklad), ktoré by potvrdili, že nie je ich štátnym príslušníkom. Ako už bolo spomenuté, toto nie je vždy možné. Ak nie je kompletná dokumentácia k dispozícii, štáty môžu uznať aj iné formy dôkazu. Medzi tieto patrí napríklad obsah príslušných zákonov o štátnom občianstve alebo vyhlásenia svedkov či iných tretích

osôb. Vyhľadávanie potrebných informácií však môže vyžadovať spoluprácu medzi jednotlivými odbormi a ministerstvami v rámci štátu a tiež aj medzi jednotlivými štátmi.

V čase písania tejto príručky ešte neexistuje jednotný postup štátov zameraný na identifikáciu osôb bez štátnej príslušnosti. Vzhľadom na skutočnosť, že kritériá pre dokazovanie toho, že určitá osoba je bez štátnej príslušnosti, môžu byť v jednotlivých štátoch rozdielne, môže dôjsť k tomu, že jedna krajina uzná jednotlivca za osobu bez štátnej príslušnosti, zatiaľ čo iná krajina tak neurobí.

V roku 2005 vydalo UNHCR Správu o implementácii Dohovoru z r. 1954 v členských štátoch Európskej Únie. Správa ukázala, že väčšina štátov EÚ ešte stále nevytvorila konkrétne mechanizmy na identifikáciu a uznanie osôb bez štátnej príslušnosti; namiesto toho sa na tento účel využívajú väčšinou azylové konania. V dôsledku uvedeného nie je možné určiť rozsah problému osôb bez štátnej príslušnosti v Európskej únii. Aj napriek tomu UNHCR v tejto správe ocenil dobré príklady praktických riešení v jednotlivých krajinách, ktoré by bolo možné využiť pri zosúladení postupov pri identifikácii a priznávaní postavenia osobám bez štátnej príslušnosti medzi štátmi Európskej únie a tiež aj ako usmernenie pre ďalšie štáty, ktoré ratifikovali Dohovor z r. 1954.

Kto by mal rozhodnúť o tom, či je jednotlivec bez štátnej príslušnosti?

Identifikáciou osôb bez štátnej príslušnosti by sa mali zaoberať osobitne kvalifikovaní pracovníci, ktorí sa špecializujú na túto problematiku, pracovníci, ktorí dokážu nestranné a objektívne preskúmať tak samotnú žiadosť, ako aj dôkazy predkladané na jej podporu. Za takýchto podmienok by štátny orgán oprávnený rozhodovať dokázal znížiť riziko rozporov vo svojich rozhodnutiach, bol by efektívnejší pri získavaní a šírení informácií o krajinách pôvodu žiadateľov a špecializácia jeho pracovníkov by umožnila lepšie rozvinúť ich odborné vedomosti o záležitostiach týkajúcich sa osôb bez štátnej príslušnosti. Určenie toho, či jednotlivec má právne postavenie osoby bez štátnej príslušnosti pritom vyžaduje aj zozbieranie a analýzu zákonov, nariadení a zaužívaných praxí v iných štátoch. Aj bez existencie ústredného štátneho orgánu majú pracovníci špecializovaní na problematiku osôb bez štátnej príslušnosti prospech zo spolupráce s kolegami, ktorí sú odborníkmi na právne úpravy štátnej príslušnosti a na otázky súvisiace s osobami bez štátnej príslušnosti tak v rámci výkonnej moci jedného štátu, ako aj v rámci spolupráce s pracovníkmi štátnych orgánov iných štátov.

Ako získajú jednotlivci prístup k procesu určenia toho, či v ich prípade ide o osobu bez štátnej príslušnosti?

Dohovor z r. 1954 nezaväzuje štáty k tomu, aby legalizovali pobyt osobám, o ktorých žiadostiach o priznanie postavenia osôb bez štátnej príslušnosti sa ešte iba rozhoduje. Aj napriek uvedenému, ak sa raz jednotlivec ocitne na ich štátnom území, priznanie právneho postavenia osoby bez štátnej príslušnosti môže byť jediným spôsobom, ako vyriešiť jeho situáciu. Ak sa v prípade jednotlivca určí, že ide o osobu bez štátneho občianstva a neexistuje možnosť jeho návratu do krajiny predchádzajúceho legálneho pobytu, alebo takáto krajina prestala existovať, jediným riešením je, že štát takého jednotlivca akceptuje a udelí mu niektorú z foriem legálneho pobytu.

Ak jednotlivec podal žiadosť o uznanie za osobu bez štátnej príslušnosti alebo ak sa orgány pokúšajú zistiť, či jednotlivec je bez štátnej príslušnosti, potom môže byť potrebné, aby štát poskytol takejto osobe počas konania povolenie na dočasný pobyt. Dohovor nehovorí o tom, aký typ pobytu sa má takejto osobe udeliť počas konania o určenie jej postavenia ako osoby bez štátnej príslušnosti. Zaužívaná prax v jednotlivých štátoch, ktoré majú pre uvedené konanie ustanovený osobitný postup, sa odlišuje.

Rešpektovanie princípů právneho štátu však vyžaduje, aby žiadateľom boli poskytnuté určité minimálne záruky, medzi ktoré patrí:

- právo na individuálne preskúmanie žiadosti za účasti žiadateľa;
- právo na objektívne preskúmanie žiadosti;
- časové určenie dĺžky konania;
- prístup k informáciám o konaní v jazyku, ktorému žiadateľ rozumie;
- prístup k právnej pomoci a účasť tlmočníka;
- právo na dôvernoscť a ochranu osobných údajov;
- právo na doručenie rozhodnutia a odôvodnenie daného rozhodnutia a
- právo napadnúť zákonnoscť takéhoto rozhodnutia.

Niektoré kategórie žiadateľov o uznanie postavenia osôb bez štátnej príslušnosti, a to najmä **maloleté deti bez sprievodu**, majú osobitné potreby, ktoré vyžadujú odlišný procesný postup. Takýto osobitný procesný postup môže obsahovať ustanovenie poručníka na zastupovanie a pomoc počas konania.

Môže štát zaistiť osobu bez štátnej príslušnosti, ktorá nemá právoplatný pobyt na jeho území?

Osoby bez štátnej príslušnosti by sa za normálnych okolností nemali zaistiť. Jednotlivcom bez štátnej príslušnosti často chýbajú doklady o totožnosti,

identifikačné karty alebo pasy, ktoré môžu určiť ich totožnosť. Aj keď sa podarí určiť krajinu ich predchádzajúceho pobytu, takáto krajina často okamžite neakceptuje ich readmisiu. Za takýchto okolností by nemalo dôjsť k zaisteniu jednotlivca a inštitút zaistenia by sa mal využiť len v prípade, ak k zaisteniu dôjde na základe zákonnej úpravy, ktorá je v súlade s medzinárodnými štandardmi ochrany ľudských práv. Najprv je potrebné skúmať alternatívy k zaisteniu, a k samotnému zaisteniu by malo dôjsť až vtedy, ak sa preukáže, že tieto alternatívy v konkrétnom individuálnom prípade nebudú účinné.

Osoby bez štátnej príslušnosti a právoplatného pobytu by sa mali zaisťovať iba po zvážení všetkých alternatív. Ak predsa len dôjde k výnimočnému rozhodnutiu o zaistení osoby, štátne orgány by mali dôkladne zvážiť, či je zaistenie odôvodnené a primerané cieľom, ktoré sa ním chcú dosiahnuť. Ak je zaistenie nevyhnutné, malo by byť nariadené bez akejkoľvek diskriminácie a na najkratšiu možnú dobu. V sporných prípadoch dokáže na základe požiadaviek poradiť UNHCR.

Pracovná skupina proti svojvoľnému zaisťovaniu

Komisia Organizácie Spojených národov pre ľudské práva sa zaoberá znepokojujúcim nárastom počtu svojvoľných zaistení od r. 1985. Táto komisia požadovala, aby podkomisia pre predchádzanie diskriminácie a ochranu menšín vykonala dôkladnú štúdiu tejto záležitosti a predložila svoje odporúčania na obmedzenie takejto praxe. V decembri roku 1988 Valné zhromaždenie OSN prijalo Súbor princípov pre ochranu všetkých osôb v akejkoľvek forme zaistenia alebo uväznenia, v ktorom vyjadrilo znepokojenie s nedodržiavaním záruk, ktoré by mali byť poskytnuté všetkým osobám, ktoré boli pozbavené osobnej slobody. V roku 1990 následkom odporúčaní obsiahnutých v horeuvedenej správe podkomisie zriadila Komisia pre ľudské práva Pracovnú skupinu proti svojvoľnému zaisťovaniu. Uvedená pracovná skupina neskôr prijala nasledovné zásady, ktorými by sa malo riadiť predbežné zadržanie a zaistenie:

Princíp 1

Ak je žiadateľ o azyl alebo imigrant zaistený za účelom vypočúvania na štátnej hranici alebo na území štátu v prípade nelegálneho vstupu, musí byť o povahe a dôvodoch pre rozhodnutie o odopretí vstupu na hranici alebo neudelenia povolenia na dočasný pobyt na území, ktoré pre takúto osobu prichádza do úvahy, informovaný aspoň ústne a v jazyku, ktorému rozumie.

Princíp 2

Žiadateľ o azyl alebo imigrant musí mať počas zaistenia možnosť komunikácie s vonkajším svetom, vrátane telefónu, faxu alebo elektronickej pošty a spojenia sa s právníkom, konzulárnym predstaviteľom a príbuznými.

Princíp 3

Ak je žiadateľ o azyl alebo imigrant zaistený, musí byť bezodkladne predvedený pred súdny alebo iný orgán.

Princíp 4

Ak je žiadateľ o azyl alebo imigrant zaistený, musí podpísať register, ktorý je očíslovaný a zviazaný alebo podobne zabezpečený, a ktorý obsahuje údaje o totožnosti danej osoby, dôvody na jej zaistenie, príslušný orgán, ktorý o zaistení rozhodol, ako aj čas a dátum prijatia do a prepustenia zo zaistenia.

Princíp 5

Žiadateľ o azyl alebo imigrant musí byť po prijatí do miesta zaistenia oboznámený s vnútornými nariadeniami, a ak je to vhodné, aj o uplatňovaných disciplinárnych opatreniach, o možnosti držania v oddelenom režime zaistenia (samoväzbe) a o zárukách vzťahujúcich sa na takéto opatrenie.

Princíp 6

Rozhodnutie musí prijať oprávnený orgán s potrebnou úrovňou zodpovednosti a musí byť prijaté na základe zákona a v súlade so zákonom.

Princíp 7

Zákon by mal ustanoviť najdlhšiu možnú dobu zaistenia, ktorá v žiadnom prípade nesmie byť neobmedzená alebo nadmerne dlhá.

Princíp 8

Oboznámenie s rozhodnutím o zaistení musí byť poskytnuté písomne v jazyku, ktorému žiadateľ o azyl alebo imigrant rozumie a musí uviesť dôvody pre takéto opatrenie; má taktiež určovať podmienky, na základe ktorých žiadateľ o azyl alebo imigrant môže žiadať o nápravu u súdneho orgánu, ktorý má bezodkladne rozhodnúť o zákonnosti daného opatrenia a prípadne nariadiť prepustenie danej osoby.

Princíp 9

Zaistenie musí byť vykonávané vo verejnom zariadení osobitne určenom na tento účel. Ak tomu, vzhľadom na praktické dôvody tak nie je, žiadateľ o azyl alebo imigrant musí byť umiestnený oddelene od tých, ktorých osobná sloboda je obmedzená v súlade s trestným právom.

Princíp 10

Úrad Vysokého Komisára OSN pre utečencov (UNHCR), Medzinárodná komisia Červeného kríža (ICRC) a, ak je to vhodné, autorizované mimovládne organizácie musia mať umožnený prístup do miest zaistenia.

Aké práva a povinnosti majú osoby bez štátnej príslušnosti?

Existujú niektoré ľudské práva, ktoré sa vzťahujú na všetky osoby bez ohľadu na ich právne postavenie alebo druh pobytu v konkrétnom štáte. Medzi tieto patrí napríklad zákaz mučenia a zákaz diskriminácie. Aj Dohovor z r. 1954 konštatuje, že jeho ustanovenia sa vzťahujú na osoby bez štátnej príslušnosti „...bez ich diskriminácie, na základe rasy, náboženstva alebo krajiny ich pôvodu“ (článok 3).

Každá osoba bez štátnej príslušnosti má povinnosť dodržiavať zákony a predpisy krajiny svojho pobytu (článok 2). Za predpokladu splnenia tejto povinnosti článok 7 (1) Dohovoru určuje základnú úroveň ochrany, na akú má osoba bez štátnej príslušnosti nárok. Dohovor ustanovuje, že okrem prípadov, keď Dohovor doslovne obsahuje priaznivejšie zaobchádzanie, „zmluvné štáty majú zaobchádzať s osobami bez štátnej príslušnosti rovnakým spôsobom ako s ostatnými cudzincami.“

Vo vzťahu k väčšine práv vymenovaných v Dohovore z r. 1954 by osoby bez štátnej príslušnosti mali mať minimálne rovnaký prístup k právam a výhodám, ktoré sa zaručujú cudzincom, najmä k tým, ktoré sa týkajú zárobkovej činnosti (články 17, 18 a 19), vzdelávania (článok 22), bývania (článok 21) a slobody pohybu (článok 26). Pri iných konkrétnych právach Dohovor vyzýva zmluvné štáty, aby osobám bez štátnej príslušnosti, ktoré sa legálne nachádzajú na ich území, poskytli štandardné zaobchádzanie porovnateľné s tým, ktoré štát poskytuje svojim občanom, najmä čo sa týka náboženskej slobody (článok 4), umeleckých práv a práv priemyselného vlastníctva (článok 14), prístupu k súdom (článok 16), verejnej podpory (článok 23) a pracovného práva a práva na sociálne zabezpečenia (článok 24).

Sú osoby bez štátnej príslušnosti oprávnené získať doklady totožnosti a cestovné doklady?

Dohovor ustanovuje, že zmluvné štáty vydajú doklady o totožnosti akejkoľvek osobe bez štátnej príslušnosti nachádzajúcej sa na ich území, ak takáto osoba nevladní platný cestovný doklad. Článok 28 ustanovuje, že zmluvné štáty majú vydať cestovné doklady osobám bez štátnej príslušnosti, ktoré sa zdržiavajú na ich území, ak tomu nebránia závažné dôvody týkajúce sa štátnej bezpečnosti alebo verejného poriadku.

Vydanie takéhoto dokladu pritom neznamená udelenie štátnej príslušnosti, nemení právne postavenie jednotlivca a nedáva právo na diplomatickú ochranu.

Druhá časť článku 28 nabáda štáty k vydaniu cestovných dokladov akejkoľvek osobe bez štátnej príslušnosti nachádzajúcej sa na ich území, a to aj keď nemá na ich území trvalý pobyt. Dohovor žiada štáty, aby osobitne priaznivo posudzovali vystavenie takéhoto cestovného dokumentu pre osoby bez štátnej príslušnosti zdržujúce sa na ich území, ktoré nemajú možnosť získať cestovný doklad od krajiny ich zákonného pobytu.

Toto ustanovenie je obzvlášť dôležité, nakoľko veľa osôb bez štátnej príslušnosti nemusí mať krajinu zákonného pobytu. Cestovný doklad nielen pomáha identifikovať osobu bez štátnej príslušnosti, ale takisto umožňuje danému jednotlivcovi usilovať sa o vstup do vhodnej krajiny.

Cestovné doklady sú mimoriadne dôležité pre osoby bez štátnej príslušnosti, nakoľko im umožňujú cestovať do iných krajín za účelom štúdia, zamestnania, zdravotnej starostlivosti alebo ich presídlenia. V súlade s obsahom Dohovoru zmluvné štáty sa zaväzujú uznávať platnosť cestovných dokladov, ktoré vydali iné zmluvné štáty. UNHCR môže ponúknuť odborné konzultácie pre vydávanie takýchto dokumentov.

Môže štát vyhostiť osobu bez štátnej príslušnosti?

V zmysle ustanovení Dohovoru zmluvné štáty nemôžu vyhostiť osobu bez štátnej príslušnosti zákonne sa zdržujúcu na ich území okrem prípadov odôvodnených štátnou bezpečnosťou alebo verejným poriadkom. Vyhostenie osoby bez štátnej príslušnosti možno vykonať len na základe rozhodnutia prijatého zákonným postupom. S výnimkou závažných dôvodov, ktoré vyžaduje bezpečnosť štátu, má byť osobe bez štátnej príslušnosti daná možnosť predložiť dôkazy na svoju obranu, odvolať sa a mať na účely tohto konania právne zastúpenie.

Platné znenie dohovoru naznačuje, že nevyhostovanie (non-refoulement) je všeobecne prijatou zásadou. Princíp non-refoulement, odmietanie vrátenia osoby na územie, kde by jej mohlo hroziť riziko prenasledovania, doslovne uvádzajú alebo vysvetľujú ustanovenia viacerých medzinárodných zmlúv, vrátane článku 33 Dohovoru OSN o právnom postavení utečencov z r. 1951, článku 3 Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a článku 7 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a tiež viaceré ďalšie regionálne nástroje ochrany ľudských práv.

Nakoľko zásada non-refoulement je považovaná za jednu zo základných zásad medzinárodného práva, navrhovatelia dohovoru považovali za potrebné osobitne ju zakomponovať do článkov Dohovoru, ktorý upravuje právne postavenie osôb bez štátnej príslušnosti *de jure*.

Po prijatí konečného rozhodnutia o vyhostení zaväzuje Dohovor štáty, aby poskytli osobe dostatočnú dobu, v rámci ktorej by mohla získať povolenie na vstup do inej krajiny.

Aká forma naturalizácie by mala byť dostupná osobám uznaným za osoby bez štátnej príslušnosti?

Dohovor žiada zmluvné štáty, aby osobám bez štátnej príslušnosti v čo najväčšej možnej miere umožnili asimiláciu a naturalizáciu (slovo „asimilácia“ však v tomto prípade neznamená stratu konkrétnej identity daných osôb, ale skôr začlenenie sa do hospodárskeho, spoločenského a kultúrneho života určitej krajiny). Štáty sú zaviazané vynaložiť maximálnu snahu na urýchlenie procesu naturalizácie, vrátane zníženia akýchkoľvek poplatkov a výdavkov v takomto konaní.

Po tom, ako Východný Timor vyhlásil nezávislosť od Indonézie, všetci občania Východného Timoru, ktorí žili v Indonézii, dostali možnosť zachovať si indonézske občianstvo alebo získať občianstvo Východného Timoru, ktoré im umožnilo ostať v Indonézii v postavení cudzincov s platným povolením na pobyt.

Niektoré krajiny začlenili do svojich zákonov o štátnej príslušnosti aj miernejšie požiadavky na zákonný pobyt pre utečencov a osoby bez štátnej príslušnosti, ktoré je potrebné splniť na účely žiadosti o udelenie štátneho občianstva.

Európsky dohovor o občianstve z roku 1997 (EDO) ďalej rozpracoval obsah tohto odporúčania. Požaduje totiž, aby zákony štátov obsahovali ustanovenia, ktoré by umožnili získať štátne občianstvo cudzincom, ktorí sa legálne nachádzajú na ich území. EDO tiež obmedzil požiadavky na dĺžku takéhoto pobytu maximálne na desať rokov predtým, než osoba získa oprávnenie požiadať o udelenie štátneho občianstva. Dohovor tiež vyzýva štáty, aby zvážili zavedenie urýchleného procesu udelenia štátneho občianstva pre osoby bez štátnej príslušnosti a utečencov.

Čo je podstatné v platnom znení dohovoru?

Platné znenie odporúča každej zmluvnej strane, ktorá uzná dôvody, pre ktoré sa osoba zriekla ochrany štátu, ktorého bola občanom, zaobchádzať s takouto osobou v čo najväčšej možnej miere spôsobom, ktorý Dohovor ustanovuje pre osoby bez štátnej príslušnosti. Toto odporúčanie sa stalo súčasťou Dohovoru v záujme osôb bez štátnej príslušnosti de facto, ktoré po formálnej stránke majú štátne občianstvo, no nepoživajú žiadne výhody všeobecne spájané so štátnym občianstvom, a to najmä ochranu svojho štátu.

Aký je najlepší spôsob ochrany osôb bez štátnej príslušnosti?

V prvom rade najefektívnejší spôsob ochrany osôb bez štátnej príslušnosti je prijatie takých zákonov, ktoré dokážu zabrániť, aby sa jednotlivec ocitol v situácii bez štátnej príslušnosti (viď kapitola 3, diskusia o Dohovore o znížovaní počtu osôb bez štátnej

príslušnosti a následných opatreniach štátov, ktoré sú zamerané na znižovanie počtu osôb bez štátnej príslušnosti alebo odstránenie tohto problému).

Pokiaľ sa neodstráni problém osôb bez štátnej príslušnosti, je potrebné takýmto osobám poskytovať osobitnú ochranu. Rešpektovanie práv a povinností osôb bez štátnej príslušnosti zabezpečí prístup štátu k uplatňovaniu Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954 a taktiež aj prijímanie právnych úprav na jeho vykonanie.

Ako už bolo spomenuté, Dohovor z r. 1954 nemení štátnu príslušnosť jednotlivca a ani neukladá štátom povinnosť prijímať na svojom území osoby bez štátnej príslušnosti, ktoré nie sú utečencami. **Uplatňovanie ustanovení dohovoru z r. 1954 nenahrádza udelenie štátnej príslušnosti.** Štáty by mali vo svojich zákonoch prakticky umožniť asimiláciu a udeliť štátne občianstvo osobám bez štátnej príslušnosti, ktoré žijú na ich štátnom území. Toto riešenie je známe ako **miestna integrácia**.

V roku 2005 vlády Kirgizska a Turkmenistanu umožnili získať štátne občianstvo v zrýchlenom procese veľkému počtu utečencov bez štátnej príslušnosti, ktorí pochádzali z Tadžikistanu. Podporili tak ich možnosť začať nový život v krajine, v ktorej žiadali o azyl.

V niektorých výnimočných prípadoch nemôžu osoby bez štátnej príslušnosti legalizovať svoje právne postavenie v krajine, v ktorej sa práve nachádzajú. Jediným vhodným riešením ich postavenia preto môže byť presídlenie do inej krajiny. Vzhľadom na skutočnosť, že podmienky, za ktorých sú prijímajúce krajiny ochotné prijať presídencov, sa nevzťahujú na osoby bez štátnej príslušnosti (presídlenie sa zvyčajne využíva pre utečencov), Výkonný výbor UNHCR (ExCom) nedávno vyzval štáty, aby upravili svoje podmienky pre prijímanie presídencov tak, aby sa vzťahovali aj na osoby bez štátnej príslušnosti. Vo svojom zaverе č. 95 (2003) ExCom.

„...Nabáda[] štáty k spolupráci s UNHCR pri hľadaní spôsobov riešenia prípadov osôb bez štátnej príslušnosti a k zváženiu možnosti poskytnutia miest na presídlenie v prípadoch, keď situáciu osoby bez štátnej príslušnosti nemožno vyriešiť v krajine jej súčasného pobytu alebo v inej krajine jej predošlého obvyklého pobytu a situácia tejto osoby ostáva naďalej kritická...”

UNHCR ponúka štátom radu a pomoc pri integrácii a presídľovaní osôb bez štátnej príslušnosti.

Odstránenie príčin existencie osôb bez štátnej príslušnosti

Osoba môže ostať bez štátnej príslušnosti v dôsledku rôznych okolností. Nasledujúca kapitola poukazuje na niektoré z hlavných dôvodov vzniku tohto stavu a praktické postupy jednotlivých štátov, ktorými by bolo možné zabrániť jeho vzniku, najmä z pohľadu legislatívy v oblasti štátneho občianstva.

Technické príčiny

Konflikt zákonov

Problémy môžu vzniknúť, keď právna úprava štátneho občianstva v jednom štáte sa dostane do rozporu s podobnou právnou úpravou v inom štáte a následkom takéhoto rozporu jednotlivec stratí štátnu príslušnosť v oboch krajinách. Obe právne úpravy pritom môžu byť správne koncipované, no problém môže vzniknúť s ich súčasným uplatnením. Príklad. Jednotlivec sa narodil v štáte A. Štát A však udeľuje štátne občianstvo iba na základe štátneho občianstva rodičov (*jus sanguinis*). Rodičia tejto osoby sú však štátnymi občanmi štátu B. Štát B však zasa udeľuje štátne občianstvo iba na základe miesta narodenia (*jus soli*). Následkom uvedeného jednotlivec ostane bez štátnej príslušnosti.

Ako predísť týmto problémom:

- Ako bolo uvedené v Haagskom dohovore z r. 1930, každý štát je oprávnený si určiť vo svojich zákonoch, kto sú jeho štátni občania. Takéto zákony, ktoré uznávajú ostatné štáty, musia byť v súlade s medzinárodnými dohovormi, medzinárodnými zvyklosťami a rešpektovanými právnymi zásadami, vzťahujúcimi sa na otázky štátnej príslušnosti. V záujme odstraňovania konfliktov medzi jednotlivými právnymi úpravami by preto štáty mali poznať aj aktuálne znenia zákonov o štátnom občianstve iných štátov a mali by poznať aj ich praktické uplatňovanie.
- Dohovor o znížení počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961 prehlasuje, že štátna príslušnosť má byť udelená niektorým zo zmluvných štátov:
 - na základe zákona dieťaťu pri jeho narodení na území daného štátu;
 - na základe zákona osobe po dosiahnutí určitého veku, ak sa narodila na území daného štátu a pri splnení ďalších podmienok, ktoré ustanoví právny poriadok štátu;

- na základe žiadosti osoby, ak sa narodila na území daného štátu (podanie žiadosti sa môže viazať na splnenie jednej alebo viacerých podmienok: uplatnenie žiadosti v ustanovenej lehote, požadovanie splnenia ustanovenej doby legálneho pobytu, preukázanie, že osoba nespáchala v minulosti trestný čin a/alebo že ide o osobu bez štátnej príslušnosti od narodenia);
 - pri narodení dieťaťa matky, ktorá má štátnu príslušnosť štátu, v ktorom sa dieťa narodilo;
 - na základe príbuzenského vzťahu (*jus sanguinis*) osobe, ktorá nemôže získať štátnu príslušnosť zmluvného štátu, na ktorého území sa narodila, ani po dosiahnutí určitého veku alebo splnení určitej doby legálneho pobytu (uvedené sa môže vzťahovať na splnenie jednej alebo viacerých podmienok: uplatnenie žiadosti v ustanovenej lehote, požadovanie splnenia ustanovenej doby legálneho pobytu, preukázanie, že ide o osobu bez štátnej príslušnosti od narodenia);
 - dieťaťu, ktoré sa našlo na území zmluvného štátu;
 - na základe zákona dieťaťu, ktoré sa nenarodilo na území štátu, ale jeden z jeho rodičov mal v čase narodenia dieťaťa štátnu príslušnosť zmluvného štátu;
 - na základe žiadosti, ktorú podala v súlade so zákonom osoba, ktorá sa nenarodila na území členského štátu, ak jeden z jej rodičov mal v čase jej narodenia štátnu príslušnosť zmluvného štátu (podanie žiadosti sa môže viazať na splnenie jednej alebo viacerých podmienok: uplatnenie žiadosti v ustanovenej lehote, požadovanie splnenia ustanovenej doby legálneho pobytu, preukázanie, že osoba nespáchala v minulosti trestný čin alebo iný priestupok voči národnej bezpečnosti a/alebo že ide o osobu bez štátnej príslušnosti od narodenia).
- Väčšina štátov kombinuje vo svojich zákonoch pri určovaní počiatočného okruhu osôb, ktorých považuje za svojich štátnych občanov alebo pri určovaní štátnej príslušnosti narodených detí princípy *jus soli* a *jus sanguinis*. Štáty, ktoré neuznávajú dvojité občianstvo by mali vo svojich zákonoch zaistiť, aby každá osoba po dosiahnutí určitého veku alebo jej rodičia mali možnosť zvoliť si iba jednu štátnu príslušnosť.

Konflikt zákonov spojený so vzdaním sa štátnej príslušnosti

Právny poriadok niektorých štátov umožňuje, aby sa ich príslušníci vzdali svojej štátnej príslušnosti bez toho, aby najprv získali, alebo aby im bolo prisľúbená štátna príslušnosť inej krajiny. Následkom uvedeného je nezriedka stav bez štátnej príslušnosti. Konflikt medzi dvomi právnymi poriadkami môže vzniknúť vtedy, ak jeden štát vo svojom právnom poriadku nepozná dobrovoľné zrieknutie sa štátnej príslušnosti pred tým, ako osoba získa inú štátnu príslušnosť, zatiaľ čo právny poriadok iného štátu zasa neumožňuje získať jeho štátnu príslušnosť bez toho, aby sa osoba predtým zriekla predchádzajúcej štátnej príslušnosti. V niektorých prípadoch môže právny poriadok

vyžadovať od osoby, aby sa vzdala predpokladaného štátneho občianstva ešte pred tým, ako požiada o štátnu príslušnosť štátu, na území ktorého sa nachádza. Aj na základe takejto požiadavky sa osoba ocitne bez štátnej príslušnosti, minimálne dokiaľ jej nebude pridelená štátna príslušnosť tohto štátu.

Ako predísť tomuto problému:

- Podľa dohovorov z r. 1961 strata alebo zrieknutie sa štátnej príslušnosti by mali nasledovať iba po nadobudnutí inej štátnej príslušnosti alebo po príslube nadobudnutia inej štátnej príslušnosti. Výnimka sa môže vzťahovať iba na naturalizované osoby, ktoré sa dlhodobo zdržiavajú v zahraničí a napriek upozorneniu na potrebu splnenia formálnych požiadaviek a rešpektovania časových obmedzení ich pobytu v zahraničí na určitý počet rokov nevyjadria svoj úmysel udržať si udelenú štátnu príslušnosť. Naturalizovaná osoba je v tomto prípade osoba, ktorej zmluvný štát udelil štátnu príslušnosť na základe jej žiadosti (a zmluvný štát mohol takúto žiadosť aj odmietnuť). Aj v takomto prípade však k odňatiu štátnej príslušnosti môže dôjsť iba zákonným postupom a pri dodržaní všetkých záruk spravodlivého procesu, medzi ktoré patrí právo na spravodlivé prerokovanie pred súdom alebo iným nezávislým orgánom.
- Právna úprava štátnej príslušnosti by mala zabezpečovať, aby sa žiadna osoba nemohla vzdať svojej štátnej príslušnosti bez toho, aby predtým získala inú štátnu príslušnosť alebo bez toho, aby preukázala formálnu garanciu v písomnej podobe od oprávneného štátneho orgánu, že získa inú štátnu príslušnosť.
- Niektoré štáty majú vo svojich právnych predpisoch ustanovenia, ktoré umožňujú opätovné získanie štátnej príslušnosti jednotlivcovi, ktorý stratil alebo nezíska inú štátnu príslušnosť.
- V prípade štátov, ktorých právny poriadok neuznáva dvojité alebo viacnásobnú štátnu príslušnosť, musí tento zabezpečiť, aby sa požiadavka vzdania sa inej štátnej príslušnosti alebo zániku inej štátnej príslušnosti nevyžadovala, ak vzdanie sa pôvodnej štátnej príslušnosti alebo jej zánik nie je možný. Od utečencov by sa napríklad nemal požadovať návrat do krajiny pôvodu alebo ich skontaktovanie sa so štátnymi orgánmi krajiny pôvodu za účelom vzdania sa ich pôvodnej štátnej príslušnosti.

Dobry príklad: Ukrajina

V roku 1944 bolo viac ako 200 000 krymských Tatárov vyhostených z Krymu do rôznych regiónov Zväzu sovietskych socialistických republík (ZSSR) a tieto osoby boli obvinené zo spolupráce s okupantskými nacistickými silami. Väčšina z nich bola vyhostená do Uzbeckej sovietskej socialistickej

republiky. O dve desaťročia neskôr predseda Najvyššieho soviету ZSSR vyhlásil, že obvinenia proti krymským Tatárom boli neopodstatnené a že Tatári môžu žiť kdekoľvek na území ZSSR, vrátane Krymského polostrova.

Tatári, ktorí sa rozhodli vrátiť na Krym, museli však aj napriek tomuto vyhláseniu čeliť problémom spojeným s ich opätovným zaregistrovaním na tomto mieste, so získaním zamestnania, možnosťou získať pôdu a bývanie. V roku 1987 prijala Rada ministrov ZSSR rezolúciu, ktorá obmedzovala repatriáciu krymských Tatárov iba na osem administratívnych celkov vo vnútrozemí polostrova a zabránila tak ich návratu do predchádzajúcich domovov na jeho úrodnejšom a rozvinutejšom južnom pobreží. O dva roky neskôr, po tom, čo Najvyšší soviety ZSSR vyhlásil postup použitý na odopretie práv „národom, ktoré boli násilne vyhostené“ za „protiprávny a trestný“, došlo k masívnemu návratu pôvodného obyvateľstva do Krymskej oblasti.

V decembri 1991, na začiatku rozpadu ZSSR, sa objavili zložité politické a právne problémy vyplývajúce z nástupníctva štátov, vrátane otázok týkajúcich sa územných hraníc a štátnej príslušnosti.

Ukrajina, ktorej súčasťou sa stal Krymský polostrov, sa stala nástupníckym štátom bývalej Ukrajinskej SSR. V súlade s prvým zákonom o štátnom občianstve tejto krajiny (1991) sa osoby, ktoré boli občanmi bývalého ZSSR a ktoré mali trvalý pobyt na štátnom území Ukrajiny – vrátane Krymu, v čase vyhlásenia nezávislosti dňa 24. augusta 1991, automaticky (ex lege) stali štátnymi občanmi Ukrajiny, bez ohľadu na ich pôvod, spoločenské postavenie, rasu, národnosť, pohlavie, vzdelanie, rodný jazyk, politické názory alebo náboženstvo. Jedinými prekážkami pre automatické získanie ukrajinského štátneho občianstva bolo, ak tieto osoby zároveň boli štátni občania iného štátu alebo ak mali výhrady voči získaniu ukrajinského štátneho občianstva. Dokonca aj osoby, ktoré mali právoplatný pobyt na Ukrajine v období medzi vyhlásením jej nezávislosti a účinnosťou jej zákona o štátnom občianstve (o tri mesiace neskôr), získali štátne občianstvo Ukrajiny automaticky. Na základe týchto ustanovení získalo ukrajinské štátne občianstvo približne 150 000 krymských Tatárov.

Podľa odhadu okolo 108 000 krymských Tatárov, ktorí sa vrátili na Ukrajinu po tom, ako zákon o štátnom občianstve nadobudol účinnosť v novembri 1991, čelilo novým problémom pri získavaní štátneho občianstva Ukrajiny. Približne 28 000 osôb, ktoré zrušili svoj trvalý pobyt v iných štátoch pred nadobudnutím účinnosti zákonov o štátnom občianstve v týchto štátoch, ostalo de jure bez štátnej príslušnosti. ďalších 80 000 osôb, ktoré napriek presídleniu si nezrušili pobyt v štátoch svojho predchádzajúceho pobytu, po tom, ako zákony týchto štátov o štátnom občianstve nadobudli účinnosť, sa

stalo de jure štátnymi občanmi týchto štátov. Dôsledkom uvedeného bolo, že tieto osoby nemohli automaticky získať ukrajinské štátne občianstvo. Aj keď tieto osoby dostali možnosť získať štátne občianstvo naturalizáciou, väčšina z tých, ktorí sa vrátili na Ukrajinu v nádeji na získanie ukrajinského štátneho občianstva, nemohla splniť prísne zákonné požiadavky, ktorých súčasťou bol napríklad päťročný trvalý pobyt na Ukrajine, dostatočne vysoký príjem a znalosť ukrajinského jazyka

UNHCR, Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) a Rada Európy nabádali ukrajinskú vládu na zmenu zákonnej úpravy o štátnom občianstve tak, aby riešila aj vyššie uvedené problémy. UNHCR ponúkol výcvik a technickú pomoc Ukrajinskej pasovej a naturalizačnej službe a zorganizoval mediálnu kampaň o štátnom občianstve. Miestne mimovládne organizácie vedené UNHCR poskytli právnu pomoc žiadateľom o ukrajinské štátne občianstvo a zastupovali jednotlivcov v právnom konaní s ukrajinskými orgánmi.

V snahe znížiť a nakoniec aj odstrániť problém osôb bez štátnej príslušnosti, ukrajinský parlament, na základe konzultácií s UNHCR, počas prvých desiatich rokov platnosti zákona o štátnom občianstve, tento zmenil až sedemkrát. V máji roku 1997 bola z jeho obsahu odstránená požiadavka znalosti jazyka a určitej výšky príjmu žiadateľa a bolo umožnené, aby aj potomkovia osôb v minulosti vyhostených získali štátne občianstvo Ukrajiny na základe pôvodu ich predkov na Kryme. Tieto pozitívne zmeny umožnili približne 28 000 osobám dovtedy bez štátnej príslušnosti de jure konečne získať ukrajinské štátne občianstvo.

Aj keď takéto legislatívne zmeny účinne napomohli riešiť problémy osôb bez štátnej príslušnosti, stále ostali zachované iné prekážky pre získanie štátneho občianstva Ukrajiny (napr. ústavný zákaz dvojitého štátneho občianstva). Navrátilci, ktorí pred svojím príchodom na Krym získali napríklad štátne občianstvo Uzbekistanu, museli byť najprv prepustení zo štátneho zväzku tejto krajiny, aby mohli získať ukrajinské štátne občianstvo. Pre zrieknutie sa uzbeckého štátneho občianstva však bolo potrebné, aby žiadateľ zaplatil US \$100, navštívil uzbecké veľvyslanectvo v Kyjeve a celý administratívny postup trval viac ako jeden rok.

UNHCR a OBSE sprostredkovali rokovanie medzi týmito dvomi krajinami. Ich výsledkom bola bilaterálna dohoda z roku 1998. Táto dohoda zjednodušovala proces zmeny štátneho občianstva. Uzbekistan súhlasil s odpustením poplatkov za vzdanie sa štátneho občianstva a súhlasil s tým, aby miestne pasové úrady ukrajinského Ministerstva vnútra prijímali žiadosti o vzdanie sa uzbeckého štátneho občianstva a postupovali ich

uzbeckým štátnym orgánom. Ako reakciu na obavy vyjadrené UNHCR zaviedla Ukrajina administratívnu prax, na základe ktorej sa vyžadovalo, aby udelenie ukrajinského štátneho občianstva a zrieknutie sa uzbeckého štátneho občianstva prebehlo súčasne, čím sa zabránilo tomu, aby osoba ostala počas procesu o udelení ukrajinského štátneho občianstva bez štátnej príslušnosti. Počas troch rokov platnosti tejto dohody bolo ukrajinské štátne občianstvo udelené približne 80 000 osobám, ktoré sa vrátili z Uzbekistanu. Ukrajina neskôr prijala podobné bilaterálne dohody s Bieloruskom (1999), Kazachstanom (2000), Tadžikistanom (2001) a Kirgizskou republikou (2003).

V januári 2001 prijal ukrajinský parlament nový zákon o štátnom občianstve, ktorý posunul ďalej snahu Ukrajiny predchádzať výskytu osôb bez štátnej príslušnosti. Tento zákon, v znení svojich zmien z roku 2005, umožňuje, aby sa žiadatelia o štátne občianstvo tejto krajiny zriekli svojho iného štátneho občianstva do jedného roka od získania štátneho občianstva Ukrajiny a odpúšťa požiadavku formálneho vzdania sa iného štátneho občianstva, ak vyžadované poplatky presahujú výšku minimálnej mesačnej mzdy na Ukrajine.

Právny poriadok a prax, ktorá sa osobitne dotýka maloletých

Ako zdôrazňuje Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (MPOPP) a Dohovor o právach dieťaťa (DPD), všetky deti by mali byť zapísané do matriky a získať rodný list okamžite po narodení bez ohľadu na miesto, v ktorom sa narodili. Všetky deti majú tiež právo získať štátnu príslušnosť. Štátna príslušnosť dieťaťa sa pritom určuje v súlade s právnym poriadkom jednotlivých štátov; a všetky štáty pritom vyžadujú objasnenie toho, kde a komu sa dieťa narodilo. Bez dôkazu o narodení, t. j. bez riadneho rodného listu, je takmer nemožné určiť identitu dieťaťa, a teda aj získať štátnu príslušnosť.

Ako predísť tomuto problému:

- Štáty by mali zabezpečiť, aby štátna správa na miestnej úrovni mala dostatok finančných prostriedkov na to, aby mohla vykonávať zápis novonarodených detí v súlade s článkom 4 DPD a článkom 24 MDOPP. V prípade potreby môže štát na dosiahnutie uvedeného žiadať aj podporu medzinárodného spoločenstva, a to najmä prostredníctvom UNICEF.
- Pri zápise novonarodených detí by štát mal zároveň identifikovať prípady spornej štátnej príslušnosti takýchto detí a deťom, ktoré by inak mohli ostať bez štátnej príslušnosti, by mal udeliť štátnu príslušnosť. Ustanovenia Dohovoru o znížení počtu osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1961 by sa mali stať súčasťou právneho poriadku štátu, či už štát k prijatiu dohovoru pristúpil alebo nie.

- Právne normy štátov upravujúce štátnu príslušnosť by mali obsahovať ustanovenia týkajúce sa získania štátnej príslušnosti krajiny, v ktorej sa dieťa narodilo. Uvedené by malo zabrániť tomu, aby dieťa ostalo bez štátnej príslušnosti, ak by náhodou došlo k omylu pri určovaní jeho štátnej príslušnosti pri narodení.
- Deťom narodeným mimo manželstva by malo byť v čo najväčšej miere umožnené, aby získali štátnu príslušnosť pri narodení rovnako, ako to právny poriadok umožňuje deťom narodeným v riadnom manželstve.

Vo viacerých krajinách právny poriadok neumožňuje, aby dieťa získalo štátnu príslušnosť matky, dokonca ani v prípade, ak sa dieťa narodí v štáte, ktorého je jeho matka štátnou príslušníčkou a jeho otec nemá žiadnu štátnu príslušnosť. V takýchto prípadoch ostáva dieťa bez štátnej príslušnosti.

Ako predísť tomuto problému:

- Podľa Dohovoru o štátnom občianstve vydatých žien z r. 1957 a Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien z r. 1979 by ženy mali mať v súvislosti so štátnou príslušnosťou svojich detí rovnaké práva ako muži. Zavedením tohto princípu možno predísť diskriminácii žien, ako aj tomu, že narodené dieťa sa stane po svojom otcovi osobou bez štátnej príslušnosti.
- Súčasťou právnych noriem o štátnej príslušnosti v jednotlivých štátoch by sa mal stať zákaz diskriminácie na základe pohlavia.

Potvrdenie o svojej štátnej príslušnosti často nemajú ani siroty a opustené deti a nezriedka sa bráni získať štátnu príslušnosť aj deťom narodeným z nemanželského vzäzku.

Ako predísť tomuto problému:

- Narodeným deťom, ktoré sa nájdu na území štátu, by štát mal udeliť svoju štátnu príslušnosť. Túto zásadu obsahuje právny poriadok mnohých krajín a možno ju nájsť aj v medzinárodnom práve, ktoré sa vzťahuje na štátnu príslušnosť.
- Základným princípom pri určovaní štátnej príslušnosti dieťaťa by sa malo stať zohľadnenie jeho najlepších záujmov.

Príčinou toho, že osoba ostane bez štátnej príslušnosti, môže byť v niektorých prípadoch aj **adopcia**. Môže k tomu dôjsť v prípade, ak právny poriadok štátu neumožňuje adoptovanému dieťaťu získať štátnu príslušnosť svojich adoptívnych rodičov.

Ako predísť tomuto problému:

- Štáty by mali mať vo svojich právnych poriadkoch ustanovenia, ktoré dokážu zabezpečiť, aby adopcie uskutočnené v súlade s medzinárodným právom v zahraničí uznával právny poriadok štátu. Európsky dohovor o adopcii detí z r. 1967 vyzýva štáty, aby umožnili udelenie štátnej príslušnosti adoptovaným deťom svojich adoptívnych rodičov.

Administratívna prax

Existuje veľké množstvo administratívnych a procesných otázok, ktoré sa vzťahujú na získanie, obnovenie a stratu štátnej príslušnosti. Aj keď napríklad osoba splňa predpoklady pre udelenie štátnej príslušnosti – a dokonca aj už úspešne podala žiadosť o udelenie štátnej príslušnosti – neprimerane vysoké správne poplatky, lehoty, ktoré prakticky nemožno dodržať a/alebo neschopnosť osoby predložiť niektoré požadované doklady, nakoľko tieto vlastní štát, ku ktorému viazala osobu jej predchádzajúca štátna príslušnosť, jej môžu zabrániť získať štátnu príslušnosť, o ktorú žiada.

Ako predísť tomuto problému:

- Žiadosti vzťahujúce sa na získanie, opätovné nadobudnutie, potvrdenie alebo zánik štátnej príslušnosti by sa mali vybavovať v primeraných lehotách.
- Registrácia osôb, ktoré získali alebo stratili štátnu príslušnosť zo zákona (*ex-lege*), vrátane z dôvodov nástupníctva štátov v prípadoch osôb, ktoré majú v nástupníckom štáte obvyklý alebo trvalý pobyt, by sa nemala viazať na ich žiadne ďalšie písomné vyhlásenie. Aj vo všeobecnosti sa odporúča, aby štáty viedli písomnú evidenciu všetkých rozhodnutí o štátnej príslušnosti.
- Štáty by mali požadovať primerané poplatky v konaniach týkajúcich sa získania, opätovného nadobudnutia, potvrdenia alebo zániku štátnej príslušnosti, ako aj v prípade ich administratívneho alebo súdneho preskúmania.

Právny poriadok a prax, ktorá sa osobitne dotýka žien

Niektoré štáty, v súlade so svojím právnym poriadkom, automaticky menia štátnu príslušnosť ženy po tom, ako uzavrie manželstvo s cudzincom. V takomto prípade sa však žena môže stať aj osobou bez štátnej príslušnosti, ak automaticky nezíska štátnu príslušnosť manžela alebo ak jej manžel žiadnu štátnu príslušnosť nemá.

Žena môže rovnako ostať bez štátnej príslušnosti, ak po tom, ako obdrží manželovu štátnu príslušnosť, dôjde k rozvodu manželstva a ona následne stratí túto štátnu príslušnosť, pričom jej pôvodná štátna príslušnosť sa automaticky neobnoví.

Ako predísť týmto problémom:

- Dohovor o štátnom občianstve vydatých žien z r. 1957 a Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien z r. 1979 sa snažia udeliť ženám rovnaké práva

ako mužom pri získaní, zmene, či zachovaní štátnej príslušnosti. V súlade so zásadami obsiahnutými v týchto dohovoroch zmeny v štátnej príslušnosti manželka by sa automaticky nemali vzťahovať na štátnu príslušnosť manželky, umožniť, aby sa z nej stala osoba bez štátnej príslušnosti, ani ju nútiť k tomu, aby prijala štátnu príslušnosť manžela.

- Štáty, v ktorých ženy nemajú rovnaké práva ako muži a môžu pri vstupe do manželstva automaticky stratiť svoju štátnu príslušnosť, ako aj štáty, v ktorých sa ženy pri vstupe do manželstva musia zrieknuť svojej pôvodnej štátnej príslušnosti, by mali do svojich právnych poriadkov zaviesť ustanovenia, ktoré by umožňovali ženám, ktorých manželstvá by boli ukončené, aby automaticky opätovne získali pôvodnú štátnu príslušnosť jednoduchým jednostranným prejavom vôle.

Strata štátnej príslušnosti zo zákona

Existujú štáty, ktoré na základe svojho právneho poriadku odnímu štátnu príslušnosť osobe, ktorá opustila svoju krajinu alebo ktorá sa dlhodobo zdržuje v zahraničí. Odňatie štátnej príslušnosti, ktoré môže nastať už aj niekoľko mesiacov po odchode jednotlivca zo štátu, sa často realizuje na základe pochybných administratívnych postupov, ktoré napríklad od osoby vyžadujú, aby sa pravidelne hlásila orgánom svojej krajiny, inak sa vystavuje riziku odňatia štátnej príslušnosti. Často o tejto povinnosti a následku jej neplnenia vo forme straty štátneho občianstva nie sú ani informovaní. V prípade, ak sa jedná o osobu, ktorá získala štátnu príslušnosť naturalizáciou a nie narodením alebo po rodičoch, ani jej pravidelné prihlasovanie sa štátnym orgánom nemusí byť dostačujúce na dosiahnutie toho, aby jej nebola odňatá štátna príslušnosť. Stav bez štátnej príslušnosti je preto často priamym výsledkom takýchto postupov.

Ako predísť tomuto problému:

- Čl. 7 (3) Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961 ustanovuje, že osoba nemá stratiť svoju štátnu príslušnosť a stať sa osobou bez štátnej príslušnosti v dôsledku jej odchodu alebo pobytu v zahraničí, neplnenia povinnosti pravidelne sa prihlasovať štátnym orgánom alebo na základe podobných dôvodov. Dohovor obsahuje výnimku z tejto zásady týkajúcej sa osôb, ktoré získali štátnu príslušnosť udelením a zdržujú sa v zahraničí nepretržite viac ako sedem po sebe nasledujúcich rokov. Tieto osoby majú prejavíť pred príslušným štátnym orgánom vôľu zachovať si svoju štátnu príslušnosť. Štáty by však takéto osoby mali na ich povinnosť upozorňovať už na svojom území, ako aj prostredníctvom svojich konzulárnych úradov počas ich pobytu v zahraničí.
- Modernjšie medzinárodné dohovory, ako napr. Európsky dohovor o štátnom občianstve, neumožňujú štátom, aby svojim občanom odňali štátnu príslušnosť iba na základe skutočnosti, že majú trvalý pobyt v zahraničí, ak by následkom takéhoto rozhodnutia ostala dotknutá osoba bez štátnej príslušnosti.

Príčiny vzťahujúce sa k nástupníctvu štátov

Prenesenie územia alebo suverenity

Aj keď sa zásady a pramene medzinárodného práva zaoberajú nástupníctvom štátov iba čiastočne, prenesenie územia alebo suverenity z jedného štátu na druhý je jednou z významných príčin, pre ktoré osoby strácajú svoju pôvodnú štátnu príslušnosť bez toho, aby nadobudli štátnu príslušnosť iného štátu. Zásadné zmeny štátneho územia alebo jeho suverenity sprevádzajú zvyčajne aj zmeny v jeho právnom poriadku a uplatňovaní práva, ak sa jedná napríklad o získanie nezávislosti od bývalej koloniálnej moci, o zánik štátneho útvaru, nastúpenie niekoľkých nových štátov na miesto zaniknutého štátneho útvaru alebo dôjde k opätovnému obnoveniu už zaniknutého štátneho útvaru. Žiadna z týchto udalostí sa nezaobíde bez zásadnejších zmien v právnom poriadku štátu, osobitne v jeho zákonoch dotýkajúcich sa štátnej príslušnosti a následnej administratívnej praxe. Za takejto situácie sa jednotlivec môže ocitnúť bez štátnej príslušnosti, ak sa mu nepodarí získať štátnu príslušnosť nového štátneho útvaru na základe nových zákonov a alebo administratívnych postupov alebo aj na základe skutočnosti, že nová štátna príslušnosť mu bude odopretá v dôsledku novej interpretácie predchádzajúcej právnej úpravy.

Ako predísť týmto problémom:

- Čl. 10 Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961 ustanovuje, že zmluvné štáty majú zabezpečiť, aby osoby neostali bez štátnej príslušnosti následkom odstúpenia štátneho územia. Štáty by mali podpísať dvojstranné alebo mnohostranné medzinárodné zmluvy, ktoré budú obsahovať ustanovenia zabezpečujúce, aby osoby neostali bez štátnej príslušnosti následkom takýchto odstúpení. V prípade, že nie je podpísaná podobná zmluva, mali by príslušné štáty udeliť štátnu príslušnosť tým osobám, ktoré by inak ostali bez štátnej príslušnosti.
- V praktickom živote sa štátna príslušnosť spája so štátnym územím; napriek tomu niektoré medzinárodné zmluvy, ústavné články alebo zákony o štátnej príslušnosti ponúkajú možnosť výberu štátnej príslušnosti spomedzi viacerých nástupníckych štátov.
- Zmluvy o nástupníctve štátov môžu tiež obsahovať ustanovenia o spôsobe, ako sa zánik alebo rozdelenie štátov prejaví na štátnej príslušnosti.
- Vo svojej reakcii na potrebu kodifikovať a rozpracovať medzinárodné právo o štátnej príslušnosti aj v oblasti nástupníctva štátov, Medzinárodná právna komisia (MPC) Organizácie Spojených národov pripravila návrh ustanovení o tejto problematike. Obsahuje ich dodatok k Rezolúcii Valného zhromaždenia OSN č. 55/153 z r. 2001. V navrhovaných článkoch sa vyhlasuje:

- Dotknuté štáty by mali urobiť potrebné opatrenia, aby sa osoby, ktoré v čase nástupníctva štátov mali štátnu príslušnosť predchádzajúceho štátu, na základe nástupníctva nestali osobami bez štátnej príslušnosti;
 - Osoba, ktorej bežné miesto pobytu sa nachádzalo na území, na ktoré sa vzťahuje nástupníctvo, by mala získať štátnu príslušnosť nástupníckeho štátu odo dňa právoplatnosti nástupníctva;
 - Nástupnícky štát by nemal proti ich vôli svoju štátnu príslušnosť udeľovať osobám, ktorých zvyčajné miesto pobytu bolo v inom štáte, ak im nehrozí, že ostanú bez štátnej príslušnosti;
 - Štáty by mali rešpektovať vôľu dotknutých osôb v prípadoch, keď sú oprávnené získať štátnu príslušnosť dvoch alebo viacerých štátov. Každý štát by mal priznať právo rozhodnúť sa pre jeho štátnu príslušnosť osobám, ktoré majú k nemu určité väzby, ak by tieto osoby inak ostali bez štátnej príslušnosti;
 - Štáty nesmú dotknutým osobám odopierať právo zachovať si alebo získať štátnu príslušnosť a právo zvoliť si štátnu príslušnosť bez akejkoľvek diskriminácie.
- Európsky dohovor o občianstve a Protokol o zabránení zániku štátneho občianstva v súvislosti s nástupníctvom štátov obsahujú ustanovenia uvedené v dohovore z r. 1961 a viaceré princípy obsiahnuté v návrhoch článkov MPK. Európsky dohovor venuje celú kapitolu problematike nástupníctva štátov a štátnej príslušnosti a vyzdvihuje štyri hlavné kritériá:
 - zodpovedajúca väzba medzi osobou a štátom;
 - obvyklé miesto pobytu osoby v čase nástupníctva;
 - vôľa danej osoby a
 - územný pôvod danej osoby.

Tento dohovor navyše ustanovuje, že osoby, ktoré nie sú štátnymi príslušníkmi štátu, ktorého suverenita sa prenáša na nástupnícky štát, ale majú miesto obvyklého pobytu na jeho území by mali získať právo na pobyt v nástupníckom štáte s priznaním rovnakých sociálnych a ekonomických práv ako občanom.

- Protokol o zabránení zániku štátnej príslušnosti v súvislosti s nástupníctvom štátov obsahuje špecifické pravidlá dokazovania pri úprave štátnej príslušnosti v prípade nástupníctva štátov (Článok 8):

„Nástupnícky štát nemá trvať na svojich štandardných požiadavkách pre preukazovanie splnenia podmienok potrebných na udelenie štátnej príslušnosti v prípade osôb, ktoré ostali alebo by mohli ostať bez štátnej príslušnosti v dôsledku nástupníctva štátov, a od ktorých nemožno rozumne očakávať splnenie takýchto požiadaviek.

Nástupnícky štát nemá vyžadovať preukázanie toho, že osoba nezískala inú štátnu príslušnosť pred udelením svojej príslušnosti od osôb, ktoré mali svoj obvyklý pobyt na jeho území v čase nástupníctva a ktoré ostali alebo by mohli ostať bez štátnej príslušnosti v dôsledku nástupníctva štátov.“

Prvý odsek článku 8 upravuje situáciu, pri ktorej je pre osobu nemožné alebo mimoriadne obtiažne podrobiť sa štandardným požiadavkám na preukázanie splnenia podmienok pre získanie štátnej príslušnosti. V prípadoch, keď došlo k zničeniu matrík, osoba nevie poskytnúť dôkazy o svojich príbuzenských vzťahoch. Rovnako osoba nemôže preukázať miesto svojho trvalého pobytu, ak neexistovala jeho evidencia. Uvedené ustanovenie sa vzťahuje aj na situácie, v ktorých by osoba síce mohla poskytnúť potrebné dôkazy, ale uvedené by nebolo rozumné od nej očakávať, nakoľko poskytnutie takýchto dôkazov by mohlo ohroziť jej zdravie alebo život. Skutočnosti, ktoré komplikujú poskytovanie požadovaných dôkazov, nemusia byť vždy priamo spojené so samotným nástupníctvom štátov. Tieto skutočnosti môžu súvisieť aj s udalosťami, ktoré nastali pred alebo niekedy aj po spomenutom nástupníctve. Príkladom je situácia, pri ktorej predchádzajúci režim zničil existujúce matriky alebo nevydával určitej časti svojho obyvateľstva potrebné doklady. Vo všetkých takýchto prípadoch by preto pre splnenie podmienok na získanie štátnej príslušnosti v nástupníckom štáte predloženie hodnoverných dôkazov a/alebo svedecké výpovede nezávislých osôb mali byť dostačujúce.

Druhý odsek článku 8 upravuje situáciu, pri ktorej predchádzajúci štát zanikol a všetci jeho štátni príslušníci v dôsledku jeho zániku automaticky stratili svoju štátnu príslušnosť. Ak pritom nástupnícky štát má snahu zabrániť alebo obmedziť počet prípadov viacnásobnej štátnej príslušnosti, mohlo by sa stať, že bude od dotknutých obyvateľov vyžadovať preukázanie toho, že nezískali inú štátnu príslušnosť, alebo že sú bez štátnej príslušnosti. Takúto požiadavku je často nemožné splniť, nakoľko to závisí od spolupráce iných štátov. Na základe uvedeného sa ustanovilo, že v prípade existencie rizika, že osoba by mohla ostať bez štátnej príslušnosti v dôsledku nástupníctva štátov, nástupnícky štát by ako podmienku na udelenie svojej štátnej príslušnosti od takejto osoby nemal vyžadovať preukázanie toho, že nemá inú štátnu príslušnosť alebo že je bez štátnej príslušnosti. Táto zásada je založená na prevládajúcom názore, že predchádzanie výskytu osôb bez štátnej príslušnosti je primárnym záujmom medzinárodného spoločenstva, zatiaľ čo prijatie alebo odmietnutie viacnásobného občianstva je vecou rozhodovania jednotlivých štátov.

Tieto ustanovenia nebránia, aby štát, pri svojej snahe o zníženie počtu prípadov viacnásobnej štátnej príslušnosti na svojom území, spolupracoval s inými štátmi a vymieňal si informácie o získaní či strate štátnej príslušnosti jednotlivých osôb. Viacnásobnej štátnej príslušnosti možno predchádzať aj pomocou ustanovení o neuznaní inej štátnej príslušnosti obsiahnutých v Haagskom dohovore o niektorých otázkach súvisiacich s konfliktom zákonov o štátnej príslušnosti z r. 1930 a tiež aj prostredníctvom článku 7.1.a Európskeho dohovoru, ktorý v prípade, že osoba

získa z vlastného rozhodnutia inú štátnu príslušnosť, ráta s automatickou stratou štátnej príslušnosti. Štát môže taktiež požadovať od osoby písomné prehlásenie o tom, že nemá a nesnaží sa o získanie inej štátnej príslušnosti. S týmto sa spája možnosť štátu anulovať takejto osobe svoju štátnu príslušnosť, ak sa neskôr preukáže, že podala nepravdivé prehlásenie.

Dobrá prax: Česká republika

Po tom, ako 1. januára 1993 formálne zanikla bývala Česká a Slovenská Federatívna Republika, obidva nástupnícke štáty – Česká republika a Slovenská republika – prijali nové zákony o občianstve. Oba štáty v nich definovali svojich štátnych občanov a postupy, na základe ktorých by iné osoby mohli získať štátnu príslušnosť každej krajiny. Základom zákonov v oboch štátoch však bol československý zákon o štátnom občianstve z roku 1969, čo spôsobilo, že obe právne úpravy boli ťažko použiteľné v novej situácii.

Podľa zákonov týchto novo vzniknutých štátov, osoby, ktoré sa narodili pred rokom 1954 – t.j. jednotlivci, ktorí mali 15 rokov a viac v čase, keď sa Československá socialistická republika stala federatívnym štátom zloženým z dvoch republík – boli občanmi týchto štátov, ak sa narodili na ich štátnom území (jus soli). Osoby narodené po roku 1954 sa považovali za občanov týchto štátov buď na základe jus soli (osoby narodené rodičom so zmiešaným českým a slovenským štátnym občianstvom obvykle získali občianstvo na základe miesta ich narodenia), alebo na základe štátnej príslušnosti svojich rodičov (jus sanguinis), ak obaja rodičia mali rovnaké štátne občianstvo. Následkom uvedeného mnoho osôb, ktoré celý svoj život žili v Českej republike, získali slovenské štátne občianstvo a naopak. Väčšina rómskej etnickej menšiny žijúcej v Českej republike sa následkom uvedeného dostala do „právneho vzduchoprázdna“, nakoľko väčšina z nich sa narodila na území Slovenska alebo mala rodičov so slovenským štátnym občianstvom.

Zatiaľ čo na základe slovenských zákonov o štátnom občianstve získali všetci občania bývalého Československa neobmedzenú možnosť na získanie slovenskej štátnej príslušnosti, nový zákon v Českej republike zaviedol prísne podmienky na udelenie českej štátnej príslušnosti. Na získanie českého občianstva osoba:

- musela mať nepretržitý trvalý pobyt na území Českej republiky po dobu najmenej dvoch rokov pred rozpadom federácie;

- nesmela získať slovenské štátne občianstvo a
- nesmela byť odsúdená za úmyselný trestný čin v priebehu predchádzajúcich piatich rokoch.

Vlády Českej republiky a Slovenskej republiky sa v polovici deväťdesiatych rokov obrátili so žiadosťou o pomoc pri riešení tisícok prípadov osôb, ktoré stratili v dôsledku nových zákonov svoju štátnu príslušnosť, na UNHCR. Za účelom zistenia potrebných skutočností vyslal UNHCR do oblasti dve misie, ktoré konzultovali obsah nových zákonov s vládami oboch štátov.

V roku 1996 UNHCR pomohlo v Prahe zriadiť Poradenské stredisko pre štátne občianstvo. Toto stredisko poskytlo právne a sociálne poradenstvo bývalým občanom Československa, ktorí sa ocitli bez štátnej príslušnosti aj napriek tomu, že mali mnohoročné väzby na Českú republiku. V priebehu jedného roka stredisko pomohlo viac ako 6000 osobám, vrátane okolo 300 detí, ktoré sa nachádzali v pestúnskej starostlivosti, 3 500 osobám vo výkone trestu odňatia slobody vo väzniciach v Českej republike a viac ako 2000 osobám, ktoré nedokázali určiť, a teda ani uplatňovať svoje štátne občianstvo.

Pod vplyvom rád poskytnutých UNHCR a Radou Európy začala česká vláda zmiernovať svoje zákonné obmedzenia na získanie štátnej príslušnosti v Českej republike. V apríli 1996 bola prijatá novela zákona o štátnom občianstve, ktorá dala Ministerstvu vnútra ČR možnosť rozhodovať o odpustení požiadavky na čistý register trestov v prípade žiadateľov o české štátne občianstvo, ktorí v čase podania svojej žiadosti alebo v minulosti boli štátnymi občanmi Slovenskej republiky, mali trvalý pobyt na území Českej republiky a tento vedeli aj hodnoverne preukázať.

Neskôr, v roku 1999, prijala Česká republika ďalšiu novelu svojho zákona o štátnom občianstve, v ktorej umožnila, že jej štátne občianstvo získali aj občania bývalého Československa, ktorí mali trvalý pobyt na území, ktoré sa stalo Českou republikou aj za predpokladu, že nemali oficiálne povolenie na pobyt na jej štátnom území. Uvedená novela pripúšťala, aby dotknuté osoby preukázali splnenie požiadavky trvalého pobytu pracovnými zmluvami, nájomnými zmluvami a/alebo prostredníctvom svedeckej výpovede. Na uvedené osoby sa rovnako nevzťahovala požiadavka preukázania čistého registru trestov. Vďaka spoločnému úsiliu UNHCR, mimovládnych organizácií a štátnych orgánov Českej republiky bývalí Čechoslováci, ktorí mali od rozpadu federácie trvalý pobyt na území Českej republiky, postupne získali neobmedzený prístup k jej štátnemu občianstvu.

Príčiny spojené s diskrimináciou alebo svojvoľným pozbavením štátnej príslušnosti

Diskriminácia

Zásada odmietania rasovej diskriminácie je jedným z hlavných obmedzení pre slobodné rozhodovanie štátu o udelení alebo odopretí štátnej príslušnosti. Túto zásadu obsahuje Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie a mnohé iné pramene medzinárodného práva. Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie v obsahu svojho Všeobecného odporúčania o diskriminácii cudzincov z 1. októbra 2004 vyhlásil, že „pozbavenie štátnej príslušnosti na základe rasy, farby pleti, rodu alebo národnostného či etnického pôvodu je porušením povinnosti štátov zabezpečiť právo na štátnu príslušnosť bez akejkoľvek diskriminácie”.

Aj napriek uvedenému osoby niekedy nedokážu získať štátnu príslušnosť určitého štátu aj vtedy, ak majú k nemu vybudovanú takú pevnú väzbu, ktorá by sa v prípade iných osôb pokladala za dostatočnú pre udelenie štátneho občianstva. Diskriminácia na základe rasy, farby pleti, etnického pôvodu, náboženstva, pohlavia, politických názorov alebo iných faktorov môže byť buď úmyselná, alebo sa môže utvárať neúmyselne, pôsobením jednotlivých novelizácií zákonov o štátnom občianstve a ich aplikáciou. Právny poriadok možno označiť za diskriminačný, ak obsahuje diskriminačné ustanovenia alebo ak v dôsledku jeho použitia dochádza k diskriminácii.

Ako predísť tomuto problému:

- Zabezpečiť, aby zákaz diskriminácie vzťahujúci sa k štátnej príslušnosti obsahovala ústava štátu, ako aj zákony týkajúce sa občianstva, a tiež aby sa tento princíp uplatňoval v rozhodovacej praxi štátnej správy a súdov.
- Vyžadovať od štátov, aby samostatne alebo v spolupráci s inými štátmi prijali opatrenia, ktoré zabezpečia štátnu príslušnosť každému dieťaťu, ktoré sa narodilo na ich štátnom území už od jeho narodenia. Medzinárodné právo uznáva, že deti narodené počas manželstva, mimo manželstva a deti narodené osobám bez štátnej príslušnosti majú rovnaké právo na štátnu príslušnosť.
- Dohovor o štátnom občianstve vydatých žien z r. 1957 a Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien z r. 1979 v súvislosti s nadobúdaním, zmenou alebo udržaním štátnej príslušnosti zabezpečujú ženám rovnaké práva s mužmi. V súlade s princípmi obsiahnutými v týchto dohovoroch by manželova štátna príslušnosť nemala automaticky meniť štátnu príslušnosť manželky, nemala by ju nechať bez štátnej príslušnosti a ani povinne spájať manželkinu štátnu príslušnosť so štátnou príslušnosťou manžela.

Pozbavenie alebo odopretie štátnej príslušnosti

Všeobecná deklarácia ľudských práv ustanovuje, že nikto nemôže byť svojvoľne zbavený svojej štátnej príslušnosti. Dohovor z r. 1961 a Európsky dohovor o štátnej príslušnosti z r. 1997 striktno obmedzujú možnosti štátov iniciovať pozbavenie štátnej príslušnosti. Každé takéto pozbavenie štátnej príslušnosti sa môže uskutočniť iba pri zachovaní všetkých procesných záruk a jeho následkom nesmie byť ponechanie osoby bez štátnej príslušnosti.

O pozbavení štátnej príslušnosti (denacionalizácia) hovoríme v prípade, že štát odníme osobe svoju príslušnosť, k čomu obyčajne dochádza v súvislosti s uskutočňovanou štátnou diskrimináciou. Bežným následkom uvedeného je vyhostenie jednotlivca.

Ako predísť týmto problémom:

- Základný princíp medzinárodného práva konštatuje, že žiadnu osobu nemožno pozbaviť jej štátnej príslušnosti, ak následkom uvedeného by osoba ostala bez štátnej príslušnosti.
- Dohovor o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961 pozná z vyššie uvedeného princípu nasledovné výnimky:
 - Ak bola štátna príslušnosť získaná na základe falošných informácií alebo podvodom;
 - Strata štátnej príslušnosti v dôsledku dlhodobého pobytu v zahraničí (viď uvedené vyššie);
 - Konanie osoby, ktoré je nezlučiteľné s povinnosťou zachovávať voči svojmu štátu lojalitu a ktorého obsahom je, napriek výslovnému zákaz štátu, poskytnutie alebo poskytovanie služieb inému štátu, alebo činnosť, ktorá závažným spôsobom poškodila životné záujmy štátu (iba ak v čase podpisu dohovoru je takáto výnimka obsiahnutá v právnych predpisoch štátu); alebo
 - Ak osoba zložila prísahu alebo vykonala formálne vyhlásenie o oddanosti inému štátu, alebo poskytla jednoznačný dôkaz o svojom odhodlaní vypovedať oddanosť zmluvnému štátu (iba ak v čase podpisu dohovoru je takáto výnimka obsiahnutá v právnych predpisoch štátu).

Zmluvný štát dohovoru z r. 1961 môže jednotlivca zbaviť svojej štátnej príslušnosti z vyššie uvedených dôvodov len vtedy, ak v čase podpisu, ratifikácie alebo pristúpenia k tomuto dohovoru si z jedného alebo viacerých dôvodov vyhradil takúto výnimku a ak je to možné v súlade s právnymi predpismi, zároveň garantujú osobe plné procesné práva, vrátane práva na riadne vypočutie pred súdom alebo iným nezávislým orgánom. Zmluvný štát však nemôže zbaviť štátnej príslušnosti žiadnu osobu ani skupinu osôb z rasových, etnických, náboženských alebo politických dôvodov.

- Európsky dohovor o občianstve z r. 1997 ešte vo väčšej miere obmedzuje oprávnenie štátov pozbať osobu jej občianstva, ak by takáto osoba mala ostať bez štátnej príslušnosti. V zmysle uvedeného dohovoru je pozbavenie osoby jej štátnej príslušnosti oprávnené iba v prípade, ak získala štátnu príslušnosť podvodom alebo na základe falošných informácií. Ak však pozbavením štátnej príslušnosti osoba neostane bez akejkoľvek štátnej príslušnosti, štát tak môže urobiť na základe nasledovných dôvodov:
 - Dobrovoľné nadobudnutie ďalšej štátnej príslušnosti;
 - Dobrovoľná služba v zahraničných ozbrojených silách;
 - Konanie vážne poškodzujúce životné záujmy dotknutého štátu;
 - Nedostatok reálnej väzby medzi štátom a jeho príslušníkom, spôsobený jeho trvalým pobytom v zahraničí;
 - Nesplnenie predbežných podmienok ustanovených právnym poriadkom štátu, ktoré sa spájali automaticky s nadobudnutím štátnej príslušnosti (uvedené sa uplatňuje iba voči maloletým osobám); alebo
 - Adopcia dieťaťa, ak dieťa nadobudne cudziu štátnu príslušnosť jedného alebo oboch adoptívnych rodičov.

Hlavné ustanovenia Dohovoru Spojených národov o znížovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1961

O udelení štátnej príslušnosti (články 1, 2, 3 a 4)

Štátna príslušnosť má byť udelená osobám, ktoré by inak ostali bez štátnej príslušnosti a ktoré majú zodpovedajúcu väzbu so štátom buď na základe narodenia, alebo pôvodu. Štát má udeliť štátnu príslušnosť:

- zo zákona pri narodení, osobe, ktorá sa narodila na jeho území;
- na základe zákona po dosiahnutí ustanoveného veku a splnení podmienok, ktoré požadujú vnútroštátne právne predpisy, osobe narodenej na území štátu;
- na základe žiadosti osoby narodenej na území štátu (v závislosti od splnenia jednej alebo viacerých z nasledovných podmienok: žiadosť podaná v lehote ustanovenej daným zmluvným štátom, splnenie ustanovenej dĺžky obvyklého pobytu, preukázanie čistého registra trestov a/alebo to, že dotknutá osoba bola bez štátnej príslušnosti od narodenia);
- pri narodení, zákonnému dieťaťu matky, ktorá má štátnu príslušnosť štátu, v ktorom sa dieťa narodilo;

- na základe pôvodu, ak jednotlivец nemôže získať štátnu príslušnosť štátu, na území ktorého sa narodil pre nesplnenie požiadaviek na dosiahnutie veku alebo požiadaviek na dĺžku pobytu (v závislosti od splnenia jednej alebo viacerých z nasledovných podmienok: žiadosť podaná v lehote ustanovenej daným zmluvným štátom, splnenie ustanovenej dĺžky obvyklého pobytu, preukázanie čistého registra trestov a/alebo preukázanie, že dotknutá osoba bola bez štátnej príslušnosti od narodenia);
- deťom nájdeným na jeho území;
- na základe zákona po narodení dieťaťa, ktoré sa narodilo na území iného štátu, ak jeden z jeho rodičov mal v čase jeho narodenia štátnu príslušnosť štátu;
- na základe žiadosti osoby, ktorá sa narodila na území iného štátu, ak jeden z jej rodičov mal v čase jej narodenia štátnu príslušnosť štátu (v závislosti od splnenia jednej alebo viacerých z nasledovných podmienok: žiadosť podaná v lehote ustanovenej daným zmluvným štátom, splnenie ustanovenej dĺžky miesta obvyklého pobytu, preukázanie čistého registra trestov a/alebo to, že dotknutá osoba bola bez štátnej príslušnosti od narodenia).

O strate alebo zrieknutí sa štátnej príslušnosti (články 5, 6 a 7)

Strate alebo zrieknutiu sa štátnej príslušnosti by malo predchádzať získanie alebo príslub získania inej štátnej príslušnosti. Výnimka je prípustná voči osobám, ktoré získali štátnu príslušnosť naturalizáciou a ktoré sa napriek upovedomeniu o lehotách a ďalších formálnych náležitostiach zdržujú v zahraničí dlhšie, ako ustanovuje lehota, a neprejavujú úmysel udržať si štátnu príslušnosť. Naturalizovaná osoba je v tomto prípade osoba, ktorá získala štátnu príslušnosť na základe žiadosti od príslušného štátu, ktorý bol oprávnený takúto žiadosť aj zamietnuť. Strata štátnej príslušnosti sa musí uskutočniť v súlade s právnymi predpismi, zároveň garantujúc osobe plné uplatnenie jej procesných práv, vrátane práva na riadne vypočutie pred súdom alebo iným nezávislým orgánom.

O odňatí štátnej príslušnosti (články 8 a 9)

Žiadnej osobe nemožno odňať štátnu príslušnosť, ak následkom takéhoto odňatia by ostala bez štátnej príslušnosti, okrem prípadov, ak:

- získala štátnu príslušnosť na základe falošných údajov alebo podvodom;
- napriek výslovnému zákazu poskytla alebo poskytovala služby inému štátu alebo sa konala spôsobom, ktorý vážne poškodil životné záujmy štátu;

- zložila prísahu alebo vykonala formálne vyhlásenie o oddanosti inému štátu, alebo poskytla jednoznačný dôkaz o svojom odhodlaní vypovedať oddanosť štátu svojho občianstva;
- ide o naturalizovaného štátneho príslušníka, ktorý stratil väzbu na štát a napriek upovedomeniu o možných následkoch neprejavuje úmysel udržať si štátnu príslušnosť.

Zmluvný štát môže odňať osobe štátnu príslušnosť z vyššie uvedených dôvodov, iba ak si takúto možnosť v čase podpisu, ratifikácie alebo pristúpenia k zmluve vyhradil, a ak je to možné v súlade s právnymi predpismi, ktoré umožňujú dotknutej osobe právo na riadne vypočutie pred súdom alebo iným nezávislým orgánom. Štát nemôže odňať štátnu príslušnosť osobe alebo skupine osôb z rasových, etnických, náboženských alebo politických dôvodov.

O odstúpení územia (článok 10)

Zmluvy medzi štátmi o odstúpení štátneho územia majú zabezpečiť, aby osoby následkom tejto skutočnosti neostávali bez štátnej príslušnosti. Ak medzištátna zmluva takéto ustanovenia neobsahuje, zmluvný štát, ktorému je územie odstúpené alebo ktorý získal územie iným spôsobom, udelí svoju štátnu príslušnosť tým osobám, ktoré by sa inak stali osobami bez štátnej príslušnosti v dôsledku odstúpenia alebo získania územia.

O medzinárodnom pôsobení (článok 11)

Dohovor vyzýva zmluvné štáty, aby podporili zriadenie inštitúcie v rámci Spojených národov, ktorú bude môcť osoba nárokujúca si výhody vyplývajúce z tohto dohovoru požiadať o preskúmanie svojho nároku a o pomoc pri jeho predložení príslušnému orgánu. Valné zhromaždenie požiadalo UNHCR o plnenie tejto úlohy.

O riešení sporov (článok 14)

Spory medzi zmluvnými štátmi týkajúce sa výkladu alebo vykonávania dohovoru, ktoré neboli vyriešené iným spôsobom, budú predložené Medzinárodnému súdnemu dvoru na žiadosť ktorejkoľvek zo strán sporu.

Záverečné ustanovenie

Záverečné ustanovenie odporúča, aby s osobami *de facto* bez štátnej príslušnosti bolo v čo najväčšej možnej miere nakladané ako s osobami bez štátnej príslušnosti *de jure* a aby im bolo umožnené získať štátnu príslušnosť.

Kapitola 4

Úloha UNHCR

UNHCR je od začiatku svojej činnosti v roku 1950 zapojená do záležitostí dotýkajúcich sa osôb bez štátnej príslušnosti. Mandát na ochranu utečencov a pomoc pri riešení ich situácie získala táto organizácia od Organizácie Spojených národov. Mnohí z utečencov, ktorým organizácia v priebehu uplynulých rokov pomohla, boli osobami bez štátnej príslušnosti. Túto skutočnosť spôsobuje aj to, že počas uplynulých desaťročí vzniklo silné prepojenie medzi stratou alebo odopretím štátnej ochrany a stratou alebo odopretím štátnej príslušnosti. V súčasnosti sa preto aj všeobecne akceptuje, že „držba“ účinnej štátnej príslušnosti a schopnosť požívať práva viažuce sa na štátnu príslušnosť pomáhajú v zápase proti nedobrovoľnému a násilnému vysídľovaniu osôb.

Ako sa UNHCR zapojil do záležitostí osôb bez štátnej príslušnosti?

Úloha UNHCR zameraná na pomoc pri znižovaní výskytu osôb bez štátnej príslušnosti a bezprostrednú pomoc osobám bez štátnej príslušnosti sa postupne rozširovala tak, ako rástla samotná organizácia. Mandát v oblasti podpory osôb bez štátnej príslušnosti získal UNHCR na základe medzinárodnej zmluvy, rezolúcií Valného zhromaždenia OSN a odporúčaní Výkonného výboru UNHCR (ExCom).

Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954 neobsahuje ustanovenie zriaďujúce kontrolný orgán oprávnený sledovať jeho uplatňovanie v každodennom živote. **Článok 11 Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961** však vyzýva zmluvné štáty, aby založili „inštitúciu v rámci Organizácie Spojených národov, u ktorej bude môcť osoba nárokujúca si výhody vyplývajúce z tohto dohovoru požiadať o preskúmanie svojho nároku a o pomoc pri jeho predložení príslušnému orgánu“. Po tom, ako Dohovor v roku 1975 nadobudol platnosť, Valné zhromaždenie OSN požiadalo UNHCR, aby plnil túto úlohu. Povinnosti UNHCR boli podrobnejšie rozpracované v nasledujúcich rezolúciách.

Výkonný výbor UNHCR (ExCom) prijal v roku 1995 súhrnný súbor usmernení k problematike osôb bez štátnej príslušnosti: Záver o predchádzaní a znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti a ochrane osôb bez štátnej príslušnosti (Záver č. 78). **(ExCom sa skladá zo zástupcov krajín – od 25. septembra 2006 má 70 členských krajín – vybranými ECOSOC na základe preukázaného záujmu o riešenie problémov utečencov.)** Záver ExCom v súvislosti s osobami bez štátnej príslušnosti z r. 1995 „...nabáda UNHCR pokračovať vo svojej činnosti v mene osôb bez štátnej príslušnosti“ a „...žiada UNHCR aktívne presadzovať prístupenie k Dohovoru

o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954 a Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961". Uvedený záver ExCom rovnako žiada UNHCR „...aktívne presadzovať predchádzanie a znižovanie počtu osôb bez štátnej príslušnosti prostredníctvom šírenia informácií a výcviku personálu a predstaviteľov vlády; a zlepšovať spoluprácu s inými zainteresovanými organizáciami“.

V roku 1996 prijalo **Valné zhromaždenie OSN** rezolúciu (A/RES/50/152), ktorá podobne vyzýva Vysokého komisára pokračovať v činnosti v prospech osôb bez štátnej príslušnosti a ďalej presadzovať prístup k dohovoru z r. 1954 a r. 1961 a ich implementáciu. Rezolúcia rovnako žiada UNHCR, aby „...poskytol zodpovedajúce technické a poradenské služby súvisiace s prípravou a uvádzaním do života právnych úprav o štátnej príslušnosti štátom, ktoré o to prejavia záujem“.

V tej istej rezolúcii Valné zhromaždenie vyzvalo „...všetky štáty, aby prijali právnu úpravu o štátnej príslušnosti zameranú na znižovanie počtu osôb bez štátnej príslušnosti a v súlade so základnými princípmi medzinárodného práva, a to najmä odstránením ustanovení, ktoré umožňujú svojvoľné odnímanie štátnej príslušnosti a vzdanie sa štátnej príslušnosti bez predchádzajúceho nadobudnutia alebo príslubu inej štátnej príslušnosti“. Valné zhromaždenie zároveň uznalo právo každého štátu prijať vlastnú právnu úpravu získania, vzdania sa a straty štátnej príslušnosti.

V roku 2002 konštatoval Výkonný výbor UNHCR vo svojej Agende na ochranu (Záver č. 92 [LIII] a) a Valné zhromaždenie OSN sa s uvedeným konštatovaním stotožnilo, že situácia osôb bez štátnej príslušnosti predstavuje jeden z hlavných dôvodov vysídľovania a utečeneckých vlín. Agenda na ochranu, ktorá zastrešuje celosvetovú diskusiu UNHCR o medzinárodnej ochrane, pozostáva z definovania cieľov, zámerov a zoznamu činností tejto organizácie, ktoré sú zamerané na posilnenie medzinárodnej ochrany utečencov, v širokej miere odzrkadľuje názory a odporúčania štátov, medzivládnych organizácií, mimovládnych organizácií a utečencov a slúži zároveň aj ako určitý návod pre konkrétne postupy. Riešenie postavenia osôb bez štátnej príslušnosti sa pritom uznáva ako pomoc pri predchádzaní násilného vysídľovania a uplatňovaní práva na štátnu príslušnosť.

Obávajúc sa neprijateľne vysokého počtu osôb bez štátnej príslušnosti, ktorých prípady ostali mnoho rokov nepovšimnuté, ExCom v roku 2004 vyzval UNHCR, aby bol aktívnejší v práci s príslušnými štátmi pri hľadaní riešenia pre existujúcu situáciu. ExCom rovnako potvrdil potrebu, aby UNHCR pokračoval v poskytovaní technickej a operatívnej podpory týmto štátom.

Komisia OSN pre ľudské práva aj v roku 2005 v Rezolúcii o ľudských právach a svojvoľnom zbavení štátnej príslušnosti (E/CN.4/2005/L.58) vyzvala UNHCR, aby pokračoval v zhromažďovaní informácií o pozbavovaní štátnej príslušnosti a na tento problém zamerl svoju činnosť i správy.

Ako sa UNHCR zaoberá problémom osôb bez štátnej príslušnosti?

UNHCR napomáha vládam koncipovať a uvádzať do života právne úpravy v tejto oblasti a zároveň poskytuje vzdelávanie pre predstaviteľov výkonnej moci. V rokoch 2003 až 2005 spolupracoval UNHCR týmto spôsobom s viac než 40 štátmi, v snahe podporiť prijatie nových zákonov o štátnej príslušnosti alebo prepracovať staršie právne úpravy. UNHCR poskytol pripomienky k ústavným úpravám vzťahujúcim sa na zákony o štátnom občianstve štátom, v ktorých je veľká časť obyvateľstva bez štátnej príslušnosti alebo nemá určenú štátnu príslušnosť.

Na zabezpečenie, aby právne úpravy o štátnom občianstve nemali za následok vysídľovanie a aby neobsahovali ustanovenia, v dôsledku ktorých by osoby ostali bez štátnej príslušnosti, UNHCR spolupracuje aj s parlamentmi jednotlivých štátov (viď dodatok č. 4 pre zoznam zastupiteľských úradov UNHCR vo svete.)

V súlade s plánom činnosti obsiahnutom v Agende na ochranu UNHCR po prvýkrát realizoval svetový prieskum o krokoch, ktoré podnikli členské štáty OSN na zníženie počtu osôb bez štátnej príslušnosti a ich ochranu. Z prieskumu vyplynulo, že žiaden región na svete nemá vyriešený problém osôb bez štátnej príslušnosti a stále pretrvávajú závažne legislatívne a politické nedostatky tak na medzinárodnej úrovni, ako aj na úrovni jednotlivých štátov. Na základe uvedeného prieskumu a odpovedí, ktoré poskytlo 74 štátov, UNHCR vytvoril súbor odporúčaní pre ďalší postup.

UNHCR podporil kampane o štátnej príslušnosti, v rámci ktorej štáty umožnili osobám bez štátnej príslušnosti získať štátnu príslušnosť krajiny, v ktorej mali dlhodobý pobyt.

V snahe nájsť konkrétne riešenie pre jednotlivé osoby alebo skupiny osôb bez štátnej príslušnosti, UNHCR prispieva aj svojimi priamymi konzultáciami s príslušnými štátmi. Organizácia nabáda štáty, aby objasňovali právne postavenie príslušných jednotlivcov a zasadzuje sa o uznanie legitímnych väzieb medzi osobou alebo skupinou osôb a príslušným štátom v prípadoch, v ktorých by inak takáto osoba alebo skupina osôb ostala bez štátnej príslušnosti.

Osobám bez štátnej príslušnosti sa počas riešenia ich osobného postavenia zvyčajne priznáva v krajinách ich pobytu minimálny rozsah práv. UNHCR sa zasadzuje o zavádzanie Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954, ktorý definuje rozsah základných práv a povinností pre osoby bez štátnej príslušnosti a napomáha štátom pri realizácii programov na ochranu a pomoc osobám bez štátnej príslušnosti v súlade s ich potrebami a možnosťami jednotlivých štátov.

Ktoré ďalšie organizácie sa spolu s UNHCR zaoberajú problémami spojenými s osobami bez štátnej príslušnosti?

Medzi hlavné agentúry Organizácie Spojených národov, ktoré sa spolu s UNHCR zaoberajú problematikou osôb bez štátnej príslušnosti, patrí Úrad Vysokého komisára pre ľudské práva, Detský fond Spojených národov (UNICEF) a Rozvojový fond Spojených národov pre ženy (UNIFEM).

Pri riešení dlhodobých problémov osôb bez štátnej príslušnosti UNHCR spolupracuje niekedy aj s Medzinárodnou organizáciou práce (MOP), s Rozvojovým fondom Spojených národov (UNDP) a so Svetovým potravinovým programom (WFP). Pri tejto spolupráci dochádza najmä k spoločnej realizácii ubytovacích, vzdelávacích programov alebo programov generujúcich určitý príjem, aby sa tak pomohlo týmto skupinám na okraji spoločnosti zapojiť sa do života.

Okrem vyššie uvedených agentúr OSN, UNHCR úzko spolupracuje s relevantnými orgánmi OSN, ktoré dozerajú na uplatňovanie dohovorov OSN, ktoré pojednávajú o práve na štátnu príslušnosť. Medzi takéto orgány patrí Výbor pre ľudské práva, Výbor pre práva detí, Výbor pre odstránenie rasovej diskriminácie a Výbor pre odstránenie diskriminácie žien.

UNHCR spolupracuje aj s regionálnymi organizáciami, ako sú napríklad Rada Európy, Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, Organizácia amerických štátov, Africká únia, Liga arabských štátov a Organizácia islamskej konferencie.

UNHCR sa zúčastňuje aj na práci Výboru Rady Európy o štátnej príslušnosti, ktorý pripravuje návrhy dohovorov tejto organizácie, akým je napríklad **Európsky dohovor o štátnej príslušnosti a Protokolu o zabránení vzniku osôb bez štátnej príslušnosti vo vzťahu k nástupníctvu štátov**.

UNHCR tiež úzko spolupracuje s **mimovládnyimi organizáciami** (MVO) – ktoré svojou každodennou činnosťou v teréne presadzujú UNHCR programy a prispievajú k rozvoju aktivít UNHCR. V roku 2005 mal UNHCR podpísané dohody o spolupráci so 770 implementačnými partnermi, z ktorých bolo 578 mimovládnych organizácií, vrátane 424 národných mimovládnych organizácií.

Pre zvyšovanie informovanosti členov parlamentov o medzinárodných právnych normách, ktoré sa vzťahujú na osoby bez štátnej príslušnosti, a pre oboznamovanie poslancov s príkladmi dobrého uplatňovania týchto noriem zameraného na predchádzanie výskytu osôb bez štátnej príslušnosti UNHCR úzko spolupracuje aj s **Medziparlamentnou úniou** (MPÚ). Organizácia nabáda členov parlamentu prijímať právne úpravy o štátnej príslušnosti, ktoré prispievajú k odstráneniu výskytu osôb bez štátnej príslušnosti, zabezpečia právo na štátnu príslušnosť osobám, ktorým bola štátna príslušnosť odňatá, a pomáha zabezpečiť, aby zmluvy, ktoré sa zaoberajú dvojitou alebo viacnásobnou štátnou príslušnosťou, neobsahovali ustanovenia, ktorých realizácia by mala za následok ponechanie osôb bez štátnej príslušnosti.

Dobrá prax: Srí Lanka

Väčšina pracovnej sily, ktorá produkuje svetoznámy cejlónsky čaj, je indického pôvodu. Oficiálne sa označujú ako „Tamilovia indického pôvodu“, ale častejšie aj ako „vnútrozemskí Tamilovia“. Títo robotníci sú potomkovia osôb privezených z Indie na Cejlón britskou správou, ktorá vládla ostrovu v rokoch 1815 až 1948. Od roku 1948, keď Srí Lanka získala svoju nezávislosť, do roku 1984 právne postavenie týchto robotníkov určovali viaceré medzinárodné dohody uzatvorené medzi Srí Lankou a Indiou. Niektorí z týchto „vnútrozemských Tamilov“ získali štátnu príslušnosť jednej alebo druhej krajiny na základe zákona alebo dvojstranných dohôd. Napriek tomu mnohí z nich nemali žiadnu štátnu príslušnosť, a tým ani žiadne základné práva; niektorí dokonca ani nemali možnosť požiadať o získanie štátnej príslušnosti ani Srí Lanky ani Indie.

V roku 1982 oznámila vláda Indie vláde Srí Lanky, že už viac nepovažuje predošlé dohody dotýkajúce sa vnútrozemských Tamilov za záväzné, nakoľko uplynula doba ich platnosti. Výsledkom uvedeného rozhodnutia bolo, že vnútrozemskí Tamilovia, ktorí nemali žiadnu štátnu príslušnosť, stratili možnosť občianstvo získať.

Kongres cejlónskych robotníkov, odborové zväzy a politická strana roky lobbovali za práva vnútrozemských Tamilov. Odpoveďou na jej aktivity bol návrh zákona „O udelení občianstva osobám indického pôvodu“, ktorý parlament Srí Lanky jednomyselne schválil v októbri roku 2003. Tento zákon udelil štátne občianstvo každej osobe indického pôvodu, ktorá:

- mala trvalý pobyt na Srí Lanke od 30. októbra 1964; alebo
- je potomkom osoby, ktorá mala trvalý pobyt na Srí Lanke od 30. októbra 1964.

Po prijatí tohto zákona začal Úrad generálneho komisára, UNHCR a Kongres cejlónskych robotníkov šíriť informácie o jeho obsahu. Tamilské, anglické a sinhalské spravodajské agentúry publikovali novinové články a vysielali programy v televízii a rádiu s informáciami o uvedenom zákone a o tom, na ktorých miestach môžu oprávnené osoby požiadať o štátnu príslušnosť.

Administratívny postup, ktorý na tento účel vypracovalo ministerstvo vnútra a kontrolór Migračného úradu, bol jednoduchý, stručný a spravodlivý. Pre osoby bez štátnej príslušnosti sa určili dva odlišné postupy:

- Od osôb „*de facto*“ bez štátnej príslušnosti, z ktorých väčšina bola držiteľmi indických pasov, ktorých platnosť vypršala po jednostrannom vyhlásení Indie z roku 1982 o odstúpení od uzatvorených medzinárodných dohôd, sa vyžaduje vyjadrenie úmyslu dobrovoľne získať občianstvo Srí Lanky, pričom stačí, ak takéto prehlásenie podá hlava rodiny v mene jej všetkých členov. Prehlásenie musí potvrdiť migračný orgán a po takomto potvrdení získajú všetci členovia rodiny štátnu príslušnosť.
- Osoby bez štátnej príslušnosti *de jure* nemusia predložiť takéto písomné prehlásenie, hoci aj im sa odporúča, aby podpísali osobitné prehlásenie, ktoré im po overení predstaviteľom štátu uľahčí získať doklady totožnosti.

Obidva postupy boli bezplatné a nebola ustanovená žiadna lehota na prihlásenie.

V decembri 2003 zorganizovala UNHCR spolu s Kongresom cejlónskych robotníkov jednodňový seminár pre viac než 500 dobrovoľníkov, ktorí mali neskôr pracovať v 50 pojazdných strediskách roztrúsených po celom regióne čajových plantáží, kde osoby bez štátnej príslušnosti mali možnosť požiadať o priznanie štátnej príslušnosti. Dobrovoľníci dostali základné informácie o skutočnostiach súvisiacich s problematikou osôb bez štátnej príslušnosti, o obsahu relevantných zákonov prijatých od roku 1948 ako aj nového zákona a v ňom ustanovených podmienkach na podanie žiadosti o získanie štátneho občianstva.

Následne v decembri 2003, počas desiatich dní, prijímali zamestnanci pojazdných stredísk žiadosti o štátnu príslušnosť. UNHCR financovalo vzdelávaciu kampaň a monitorovalo postup týchto pracovníkov, aby tak zabezpečilo, že žiadatelia o štátnu príslušnosť urobili svoje rozhodnutia dobrovoľne a po oboznámení sa s potrebnými informáciami. Do konca mesiaca získalo občianstvo Srí Lanky približne 190 000 domácností. Z uvedeného počtu bolo približne 80 000 žiadateľov držiteľmi neplatných indických pasov a zvyšok tvorili osoby bez štátnej príslušnosti *de jure*.

V júli a auguste roku 2004 bola na severovýchode krajiny zorganizovaná druhá, menšia kampaň. Na jej základe požiadalo a následne získalo štátnu príslušnosť viac než 2 000 osôb bez štátnej príslušnosti. Odvtedy úspešne požiadal o štátnu príslušnosť iba malý počet vnútrozemských Tamilov. Urobili tak buď prostredníctvom vládneho zmocnenca v obvode ich trvalého pobytu alebo prostredníctvom Odboru pre štátnu príslušnosť na Ministerstve verejnej bezpečnosti, práva a poriadku v hlavnom meste krajiny Kolombe.

Kto financuje činnosť UNHCR?

UNHCR je jedna z malého počtu agentúr, ktorej činnosť takmer výlučne závisí od dobrovoľných príspevkov. Zhruba dve percentá ročného rozpočtu UNHCR pochádzajú z príspevkov pravidelného rozpočtu OSN; zvyšok tvoria dobrovoľné príspevky od vlád, jednotlivcov a od súkromného sektora.

Na začiatku roku 2006 sa UNHCR starala o 20,8 milióna osôb, s rozpočtom 1,4 miliardy amerických dolárov.

V rokoch **1990 – 2005** pochádzalo 88 percent finančných príspevkov pre UNHCR od desiatich vládnych donorov. **V roku 2005** získal UNHCR 30,2 milióna amerických dolárov od súkromného sektora prevažne z Európy, Austrálie, Japonska a Spojených štátov amerických. Mimovládne organizácie prispievajú do ročného rozpočtu UNHCR organizovaním verejných zbierok určených na konkrétne činnosti. Následkom cieľavedomého úsilia zameraného na posilnenie verejnej informovanosti o činnosti UNHCR prostredníctvom novín, rozhlasu, televízie a masovokomunikačných prostriedkov v ostatných rokoch došlo k zvýšeniu príspevkov zo strany súkromného sektora a mimovládnych organizácií.

Ako môžu pomôcť členovia parlamentu

Členovia parlamentu majú jedinečnú možnosť napomôcť k zníženiu výskytu osôb bez štátnej príslušnosti, k tomu, že týmto osobám budú priznané práva, a tak prispieť k rešpektovaniu záväzkov vyplývajúcich z noriem medzinárodného práva. Môžu tak urobiť rozličným spôsobom; snahou o skvalitnenie právnych noriem vo svojej krajine, aby zodpovedali medzinárodnému štandardu, podporou prístúpenia svojej krajiny k dohovorom z rokov 1954 a 1961 o osobách bez štátnej príslušnosti, verejným obhajovaním znižovania, či odstraňovania výskytu osôb bez štátnej príslušnosti a tiež angažovaním sa v riešení konkrétnych prípadov osôb bez štátnej príslušnosti.

Na čo by sa mali zamerať členovia parlamentu pri analýze zákonov vo vzťahu k osobám bez štátnej príslušnosti?

- Mali by sa zamerať na obsah medzinárodných a regionálnych zmlúv, ktoré sú platné na území ich štátu, čiže na analýzu zmlúv, dohovorov a deklarácií, na ktoré odkazuje platný právny poriadok ich štátu, a ktoré napomôžu jeho správnej interpretácii.
- Nakoľko sú v mnohých krajinách ustanovenia dotýkajúce sa štátnej príslušnosti obsiahnuté v celom rade rozličných zákonov, mali by sa zamerať na ústavu, na zákony o štátnom občianstve a na ďalšie pramene práva, ktoré by mohli prispieť k správne mu zisteniu obsahu práva v tejto oblasti a k jeho správnej interpretácii.
- Mali by sa tiež zamerať na dvojstranné a na mnohostranné medzinárodné zmluvy, ktoré boli uzatvorené v prípade nástupníctva štátov.
- Pri analýze platného právneho poriadku je nutné sledovať, či obsahuje a zabezpečuje systematické využívanie nástrojov zabraňujúcich vzniku osôb bez štátnej príslušnosti následkom jej odňatia, vzdania sa, či inej formy straty štátnej príslušnosti.

Pri analýze platného právneho poriadku by sa mali členovia parlamentu pokúsiť odpovedať na nasledovné otázky:

Otázky vzťahujúce sa na získanie štátnej príslušnosti

- Môžu deti získať štátnu príslušnosť matky v prípade, ak ich otec je osobou bez štátnej príslušnosti alebo ich otec nie je známy?
- Aký je administratívny systém registrácie narodených detí? Ako sa tento systém využíva v praxi? Pozná právny poriadok štátu ustanovenia umožňujúce, aby osoby,

ktoré sa narodili na jeho území, získali jeho štátnu príslušnosť za predpokladu, že inak by boli osobami bez štátnej príslušnosti?

- Uplatňuje sa pri ustanoveniach upravujúcich štátnu príslušnosť zákaz diskriminácie?
- Ak štát vznikol následkom sukcesie, berú sa pri určovaní štátnej príslušnosti osôb, ktoré boli občanmi predchádzajúceho štátu, do úvahy skutočné a účinné väzby medzi dotknutou osobou a štátom, jej obvyklé miesto pobytu v čase sukcesie, vôľa dotknutej osoby, a tiež aj oblasť jej pôvodu?

Otázky vzťahujúce sa na stratu štátnej príslušnosti

- Obsahuje právny poriadok záruky toho, že zmena osobného alebo sociálneho postavenia jednotlivca nebude mať za následok stratu jeho štátnej príslušnosti?
- Ako môže dôjsť k strate štátnej príslušnosti? Existujú záruky toho, že výsledkom straty štátnej príslušnosti jednotlivca nebude jeho stav bez štátnej príslušnosti?
- Je vzdanie sa predchádzajúcej štátnej príslušnosti podmienkou pre získanie inej štátnej príslušnosti alebo jej záväzného prísľubu?
- Mení podanie žiadosti o získanie štátnej príslušnosti iného štátu právne postavenie jednotlivca aj napriek tomu, že ešte nezískal žiadnu garanciu o získaní štátnej príslušnosti iného štátu?
- Definuje právny poriadok jasne dôvody, pre ktoré môže dôjsť k strate štátnej príslušnosti? Zabezpečuje právny poriadok potrebné procesné garancie?

Otázky vzťahujúce sa na opätovné získanie štátnej príslušnosti

- Umožňuje právny poriadok štátu opätovné získanie štátnej príslušnosti osobám, ktoré ju v minulosti stratili, a ktoré sa legálne a dlhodobo zdržujú na jeho území?
- Umožňuje právny poriadok opätovné získanie štátnej príslušnosti osobe, ktorá stratila štátnu príslušnosť následkom zmeny svojho osobného alebo iného stavu? Ak áno, dôjde k opätovnému získaniu štátnej príslušnosti automaticky alebo osoba bez štátnej príslušnosti musí o opätovné nadobudnutie pôvodnej štátnej príslušnosti znovu požiadať? Zabezpečuje právny poriadok potrebné procesné garancie?

Otázky vzťahujúce sa na získanie štátnej príslušnosti udelením na základe žiadosti (naturalizácia)

- Je cudzinec, ktorý požiada o naturalizáciu, povinný preukázať, že sa vzdal svojej predchádzajúcej štátnej príslušnosti alebo stačí garancia, že mu zanikne predchádzajúca štátna príslušnosť, akonáhle získa novú štátnu príslušnosť?
- Definuje právny poriadok formálne požiadavky naturalizácie a proces naturalizácie jednoznačne?

- Existujú v rozhodovacej praxi skutočnosti, ktoré môžu v konečnom dôsledku spôsobiť, že jednotlivec ostane bez štátnej príslušnosti – napríklad dĺžka konania, vysoké správne poplatky, požiadavky na predkladanie dokumentov alebo krátke lehoty, ktoré žiadateľ nedokáže splniť?

Prečo by štáty mali pristúpiť k Dohovoru o postavení osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1954 a k Dohovoru o znížení počtu osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1961?

Pristúpenie k dohovorom z rokov 1954 a 1961 o osobách bez štátnej príslušnosti na úrovni jednotlivých štátov:

- znamená podporu ochrany ľudských práv a ľudskej dôstojnosti jednotlivcov
- je výrazom rešpektovania skutočného a účinného vzťahu medzi jednotlivcom a štátom
- v prípade osôb bez štátnej príslušnosti podporuje pocit stability a ich právnej identifikácie
- priznáva jednotlivcom prístup k ochrane štátu založenej na rešpektovaní práv a povinností a
- posilňuje národnú solidaritu a stabilitu.

Pristúpenie k dohovorom z rokov 1954 a 1961 o osobách bez štátnej príslušnosti na medzinárodnej úrovni:

- predstavuje záväzok spolupracovať na znížení výskytu osôb bez štátnej príslušnosti v rámci medzinárodného spoločenstva,
- posilňuje medzinárodné odmietanie hromadného a individuálneho vyhostovania,
- podporuje medzinárodnú spoluprácu a stabilitu,
- vyjadruje prihlásenie sa k ľudským právam a humanitárnym štandardom,
- riešením príčin vysídľovania osôb napomáha jeho predchádzaniu,
- prispieva k rozvoju medzinárodného práva nadobúdania štátnej príslušnosti a zachovávanía efektívnej štátnej príslušnosti,
- napomáha UNHCR mobilizovať medzinárodnú podporu rešpektovania princípov obsiahnutých v dohovoroch a
- prispieva k urovnávaniu sporov dotýkajúcich sa štátnej príslušnosti.

Ako štát pristúpi k dohovorom?

Štát môže kedykoľvek pristúpiť k dohovorom z rokov 1954 a 1961. Urobí tak spôsobom, že uloží u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov – depozitára dohovorov, svoje listiny o pristúpení. Listiny o pristúpení musí podpísať predseda vlády alebo minister zahraničných vecí a následne ich do sídla Organizácie Spojených národov v New Yorku doručuje diplomatický zástupca štátu pri OSN (príklady listín o pristúpení sa nachádzajú v prílohe 3).

Môže štát vyjadriť výhrady voči obsahu dohovorov?

Dohovory rešpektujú existenciu osobitných podmienok, ktoré sa môžu v jednotlivých štátoch vyskytnúť v čase ratifikácie týchto dohovorov. Dohovory umožňujú prístupujúcim štátom, aby vyjadrili svoje výhrady k niektorým ustanoveniam. Táto možnosť sa však nevzťahuje na tie ustanovenia dohovorov, ktoré zakladajúce štáty označili za základné.

Z dohovoru z roku 1954, ktorý sa vzťahuje na postavenie osôb bez štátnej príslušnosti, nie je možné vyjadriť výhrady voči jeho článku 1 (definície a vylučovacie ustanovenia), článku 3 (zákaz diskriminácie), článku 4 (náboženská sloboda), článku 16 ods. 1 (slobodný prístup k súdom) a článkom 32 a 42 (záverečné ustanovenia).

Z dohovoru z roku 1961 o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti je možné vyjadriť výhradu iba voči článku 11 (agentúra), článku 14 (riešenie sporov pred Medzinárodným súdnym tribunálom) alebo článku 15 (vymedzenie územia, za ktoré nesie štát zodpovednosť).

Voči obsahu každého dohovoru možno vyjadriť iba obmedzený počet výhrad.

Ako môžu členovia parlamentu zabezpečiť, aby sa dohovory riadne plnili?

Pre správne plnenie záväzkov vyplývajúcich z oboch dohovorov je nezriedka potrebné prijať nové zákony alebo zmeniť platné zákony. UNHCR ponúka svoju pomoc štátom s rôznymi právnymi tradíciami či rôznymi prameňmi práva, aby tieto aj v rámci svojich špecifických podmienok dokázali riadne plniť všetky svoje medzinárodné záväzky.

Aké praktické kroky môžu urobiť členovia parlamentu, aby podporili pristúpenie svojich vlád k obom dohovorom?

- Zistite, či Vaša krajina je zmluvnou stranou jedného alebo oboch dohovorov.

- Ak Váš štát doteraz nepristúpil k týmto nástrojom medzinárodného práva, zväžte polozenie ústnej otázky príslušnému členovi vlády alebo podanie legislatívneho návrhu.
- Ak sa do parlamentu dostane návrh na ratifikáciu alebo pristúpenie k niektorému z dohovorov, po preštudovaní návrhu hlasujte za ratifikáciu alebo pristúpenie k medzinárodnému dohovoru.
- V prípade, ak vláda z nejakého dôvodu nepredloží v prijateľnom čase takýto návrh, mali by ste, ako členovia parlamentu, využiť rokovací poriadok a požiadať vládu, aby vysvetlila, prečo tak neurobila, a následne ju vyzvať k tomu, aby bezodkladne zahájila ratifikačný proces.
- Ak vláda podpísala jeden alebo obidva dohovory, ale ich ratifikačný proces odložila, využite rokovací poriadok a požiadajte vládu o odpoveď, prečo tak urobila. Zároveň požiadajte vládu, aby ukončila ratifikáciu dohovorov. Využite svoju legislatívnu iniciatívu na predloženie návrhu v tejto veci.
- Ak Vaša vláda odmieta ratifikáciu alebo prístup k niektorému z týchto dohovorov, pokúste sa zistiť presné dôvody jej negatívneho postoja. Pokiaľ je to potrebné, pomôžte vylúčiť pochybnosti alebo nedorozumenia a využite svoje politické kontakty na urýchlenie ratifikačného procesu. Vo svojich volebných obvodoch podporujte schválenie a ratifikáciu týchto medzinárodných dohovorov.
- Ak ste členom parlamentu v štáte, ktorý vznikol rozdelením jedného alebo viacerých štátov, medzinárodné dohovory, ktoré uzatvoril predchádzajúci štát, automaticky nezaväzujú aj nástupnícky štát. Nový štát môže prevziať medzinárodné záväzky svojho predchodcu, pristúpiť k takýmto medzinárodným dohovorom ako nový zmluvný štát alebo vyjadriť svoj úmysel nebyť viazaný dohovormi, ktoré uzatvoril jeho predchodca.
- Po tom, ako boli dohovory ratifikované a vstúpili do platnosti, uistite sa, že parlament prijme zákony v súlade s ich ustanoveniami. Za pomoci rokovacieho poriadku parlamentu prispajte k tomu, aby vláda zaslala do parlamentu návrhy zákonov alebo ich zmien v rozumnom čase.
- Ak vláda zaslala do parlamentu žiadosť o ratifikáciu medzinárodného dohovoru spolu s výhradami obmedzujúcimi rozsah jeho platnosti, s vyhlásením o porozumení alebo s inými námietkami a Vám sa podarilo zistiť, že takéto výhrady sú neopodstatnené, usilujte sa, aby všeobecný záujem bol uprednostnený pred záujmom skupinovým, či príležitostným.
- Ak výhrady vlády obmedzujúce rozsah platnosti dohovoru, jej námietky, prípadné vyhlásenia o porozumení stratili svoje opodstatnenie, využite možnosti rokovacieho poriadku, snažte sa zistiť ďalšie úmysly vlády a vykonajte všetko preto, aby vláda zrušila tieto obmedzenia.
- Pokiaľ potrebujete pomoc alebo radu pri formulovaní legislatívnych návrhov, ktoré ďalej rozvíjajú základné princípy obsiahnuté v dohovoroch, obráťte sa na úrad

UNHCR, ktorý sa nachádza priamo vo vašej krajine alebo ktorého územná príslušnosť sa vzťahuje na Vašu krajinu (pozri Príloha 4 Zoznam úradov UNHCR).

Ako môžu členovia parlamentu upozorňovať spoločnosť na problematiku osôb bez štátnej príslušnosti?

Všetky osoby, ktoré sa podieľajú na legislatívnom procese a osobitne členovia parlamentu, majú jedinečnú možnosť prispieť k zníženiu počtu osôb bez štátnej príslušnosti a k ochrane týchto osôb. Členovia parlamentu môžu pritom nielen nabádať svoje vlády, aby navrhovali právne predpisy v súlade s medzinárodnými štandardami, ale tiež získavať podporu pre takéto predpisy v radoch svojich voličov. Iba v prípade, ak občianska spoločnosť pochopí problémy spojené s osobami bez štátnej príslušnosti, dokáže podporiť snahu svojich volených zástupcov o ich vyriešenie. Členovia parlamentu môžu upriamiť pozornosť svojich voličov na problematiku osôb bez štátnej príslušnosti verejnými vystúpeniami zameranými na túto problematiku alebo na súvisiace zákony, publikovaním článkov zameraných na potrebu znížovania počtu osôb bez štátnej príslušnosti, spoluprácou s mimovládnyimi organizáciami a ďalšími súčasťami občianskej spoločnosti, ktoré pomáhajú osobám bez štátnej príslušnosti alebo, ak je to možné, aj zasadzovaním sa za urýchlené riešenie konkrétnych prípadov osôb bez štátnej príslušnosti.

Členovia parlamentu môžu prispieť k riešeniu postavenia osôb bez štátnej príslušnosti aj tým, že budú presadzovať rešpektovanie práv menších a ďalších skupín obyvateľstva. Mali by sa usilovať o to, aby aj tieto skupiny obyvateľstva skutočne patrili medzi občanov podieľajúcich sa na živote štátu a tiež podporiť taký dialóg v spoločnosti, ktorého výsledkom bude akceptovanie osôb bez štátnej príslušnosti rovnako ako štátnych príslušníkov.

Čo môžu urobiť členovia parlamentu na podporu medzinárodnej spolupráce v tejto veci?

Medzinárodná spolupráca má podstatný význam pre zmenšovanie výskytu osôb bez štátnej príslušnosti vo svete. Členovia parlamentu by mali zabezpečiť, aby sa ich vlády v plnej miere spolupodieľali na snahe o vyriešenie problému osôb bez štátnej príslušnosti a rovnako aj pri riešení jednotlivých prípadov osôb bez štátnej príslušnosti. Členovia parlamentu môžu prípadne aj pozývať svojich kolegov zo susedných štátov na regionálny dialóg o zákonoch vzťahujúcich sa na uvedenú problematiku. Harmonizácia legislatívnej činnosti je totiž účinným nástrojom znížovania výskytu osôb bez štátnej príslušnosti.

Dodatok č. 1

Zmluvné štáty Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954

Dátum vstupu do platnosti: 6. jún 1960

Celkový počet zmluvných štátov (od 25. septembra 2006): 62

Krajina	Podpis	Ratifikácia (r) Pristúpenie (p) Nástupníctvo (n)
Albánsko		23. jún 2003 p
Alžírsko		15. júl 1964 p
Antigua a Barbuda		25. október 1988 n
Argentína		1. jún 1972 p
Arménsko		18. máj 1994 p
Austrália		13. december 1973 p
Azerbajdžan		16. august 1996 p
Barbados		6. marec 1972 n
Belgicko	28. september 1954	27. máj 1960 r
Belize		14. september 2006 p
Bolívia		6. október 1983 p
Bosna a Hercegovina		1. september 1993 n
Botswana		25. február 1969 p
Brazília	28. september 1954	13. august 1996 r
Čad		12. august 1999 p
Česká republika		19. júl 2004 p
Čierna Hora		23. október 2006 n
Dánsko	28. september 1954	17. január 1956 r
Ekvádor	28. september 1954	2. október 1970 r
El Salvador		28. september 1954
Fidži		12. jún 1972 n
Filipíny	22. jún 1955	
Fínsko		10. október 1968 p
Francúzsko	12. január 1955	8. marec 1960 r
Grécko		4. november 1975 p
Guatemala	28. september 1954	28. november 2000 p
Guinea		21. marec 1962 p
Holandsko	28. september 1954	12. apríl 1962 r
Honduras	28. september 1954	
Chorvátsko		12. október 1992 n
Írsko		17. december 1962 p
Izrael	1. október 1954	23. december 1958 r
Kiribati		29. november 1983 n

Zmluvné štáty Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954 (pokračovanie)

Krajina	Podpis	Ratifikácia (r) Pristúpenie (p) Nástupníctvo (n)
Kolumbia	30. december 1954	
Kórejská republika		22. august 1962 p
Kostarika	28. september 1954	2. november 1977 r
Lesotho		4. november 1974 n
Libéria		11. september 1964 p
Líbyjská arabská ľudová socialistická džamahirija		16. máj 1989 p
Lichtenštajnsko	28. september 1954	
Litva		7. február 2000 p
Lotyšsko		5. november 1999 p
Luxembursko	28. október 1955	27. jún 1960 r
Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko		18. január 1994 n
Madagaskar*		[20. február 1962 p]
Maďarsko		21. november 2001 p
Mexiko		7. jún 2000 p
Nemecko	28. september 1954	26. október 1976 r
Nórsko	28. september 1954	19. november 1956 r
Rumunsko		27. január 2006 p
Rwanda		4. október 2006 p
Senegal		21. september 2005 p
Svätý Vincent a ostrovy Grenada		27. apríl 1999 n
Slovensko		3. apríl 2000 p
Slovinsko		6. júl 1992 n
Spojené kráľovstvo	28. september 1954	16. apríl 1959 r
Španielsko		12. máj 1997 p
Srbsko		12. marec 2001 n
Svazijsko		16. november 1999 p
Svätá stolica	28. september 1954	
Švajčiarsko	28. september 1954	3. júl 1972 r
Švédsko	28. september 1954	2. apríl 1965 r
Taliano	20. október 1954	3. december 1962 r
Trinidad a Tobago		11. apríl 1966 n
Tunisko		29. júl 1969 p
Uganda		15. apríl 1965 p
Uruguaj		2. apríl 2004 p
Zambia		1. november 1974 n
Zimbabwe		1. december 1998 n

* Prostredníctvom upovedomenia zaslaného Generálnemu tajomníkovi 2. apríla 1965 madagaskarská vláda zrušila dohovor. Zrušenie nadobudlo platnosť 2. apríla 1966.

Dodatok č. 2

Zmluvné štáty Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961

Dátum vstupu do platnosti: 13. december 1975

Celkový počet zmluvných štátov (od 25. septembra 2006): **33**

Krajina	Podpis	Ratifikácia (r) Prístupenie (p) Nástupníctvo (n)
Albánsko		9. júl 2003 p
Arménsko		18. máj 1994 p
Austrália		13. december 1973 p
Azerbajdžan		16. august 1996 p
Bolívia		6. október 1983 p
Bosna a Hercegovina		13. december 1996 p
Čad		12. august 1999 p
Česká republika		18. december 2001 p
Dánsko		11. júl 1977 p
Dominikánska republika	5. december 1961	
Francúzsko	31. máj 1962	
Guatemala		19. júl 2001 p
Holandsko	30. august 1961	13. máj 1985 r
Írsko		18. január 1973 p
Izrael	30. august 1961	
Kanada		17. júl 1978 p
Kiribati		29. november 1983 n
Kostarika		2. november 1977 p
Lotyšsko		14. apríli 1992 p
Lesotho		24. september 2004 p
Libéria		22. september 2004 p
Libijská arabská		
Ľudová socialistická džamahírija		16. máj 1989 p
Nový Zéland		20. september 2006 p
Nigéria		17. jún 1985 p
Nemecko		31. august 1977 p
Nórsko		11. august 1971 p
Rakúsko		22. september 1972 p
Rumunsko		27. január 2006 p
Rwanda		4. október 2006 p

Zmluvné štáty Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961 (pokračovanie)

Krajina	Podpis	Ratifikácia (r) Prístupenie (p) Nástupníctvo (n)
Senegal		21. september 2005 p
Slovensko		3. apríl 2000 p
Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska	30. august 1961	29. marec 1966 r
Svazijsko		16. november 1999 p
Švédsko		19. február 1969 p
Tunis		12. mája 2000 p
Uruguaj		21. september 2001 p

Dodatok č. 3

Vzor listiny o pristúpení k Dohovoru o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1954

KEĎŽE Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti bol prijatý Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov dňa dvadsiateho ôsmeho septembra tisícdeväťstopäťdesiatštyri a je otvorený k pristúpeniu v súlade s ustanoveniami článku 35 dohovoru;

A KEĎŽE je v sekcii 3 uvedeného článku 35 vyhlásené, že pristúpenie k dohovoru má byť vykonané uložením listiny u Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov;

PRETO dolupodpísaný [titul hlavy štátu, predsedu vlády alebo ministra zahraničných vecí] týmto oznamuje pristúpenie [názov príslušného štátu];

PODPÍSANÉ vlastnou rukou v _____ , dňa _____

[Oficiálna pečať a podpis
predsedu vlády,
ministra zahraničných vecí...]

[Podpis hlavy štátu,
prípadne poverenej osoby...]

Vzor listiny o pristúpení k Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z r. 1961

KEĎŽE Dohovor o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti bol prijatý Splnomocnencami dňa tridsiateho augusta tisícdeväťstošesťdesiatjeden a je otvorený k pristúpeniu v súlade s ustanoveniami článku 16 dohovoru;

A KEĎŽE je v sekcii 3 uvedeného článku 16 vyhlásené, že pristúpenie k dohovoru má byť uskutočnené uložením listiny u Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov;

PRETO dolupodpísaný [titul hlavy štátu, predsedu vlády alebo ministra zahraničných vecí] týmto oznamuje pristúpenie [názov príslušného štátu].

PODPÍSANÉ vlastnou rukou v _____, dňa _____

[Oficiálna pečať, prípadne
podpis poverenej osoby...]

[Podpis hlavy štátu,
predsedu vlády,
ministra zahraničných vecí...]

Dodatok č. 4

Úrady UNHCR

AFGANISTAN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Afganistane
PO Box 3232
Kábul
alebo
41 Jadi Solh (Peace Avenue)
Kábul
Tel.: +92 51 922 11 25
Fax: +92 51 282 05 11

ALBÁNSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Albánsku
Rruga „Donika Kastrioti“
Tirana
Tel: +355 42 50 207
Fax: +355 42 28 492

ALŽÍRSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Alžírsku
Boite Postal 444
Hydra
Alger
alebo
20 Rue Emile Payen
Hydra
Alger
Tel: +213 21 69 1212
Fax: +213 21 69 2374

ANGOLA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Angole
C.P. 1342
Luanda
alebo
Rua Eduard Mondlaine/SN
Luanda
Tel: +244 2332 046

Fax: +244 2331 652

ARGENTÍNA

Regionálne zastupiteľstvo
pre juh Južnej Ameriky
Cerrito 836
10 Piso – 1010
Buenos Aires
Tel: +54 11 4815 7870
Fax: +54 11 4815 4352

ARMÉNSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Arménsku
14 Petros Adamyan Str.
Yerevan 375010
Tel: +37 41 56 47 71
Fax: +37 41 56 78 17

AUSTRÁLIA

Regionálne zastupiteľstvo
pre Austráliu, Nový Zéland,
Papua Novú Guineu a Južný
Pacifik v Austrálii
15 Hunter Street
Yarralumia ACT 2600
Canberra
Tel: +61 2 6273 2733
Fax: +61 2 6273 6822

AZERBAJDŽAN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Azerbajdžane
3 Azer Alijev Street
Baku
Tel: +99 412 92 1443
Fax: +99 412 98 11 34

BANGLADÉŠ

Zastupiteľstvo UNHCR
v Bangladéši
PO Box 3474

Dhaka 1000
alebo
House N/E (N) 8, Road 90,
Gulshan 2, Dhaka 1212
Tel: +8802 88 2 68 02
Fax: +8802 88 2 65 57

BELGICKO

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR pre Belgicko,
Luxembursko a Európske
inštitúcie
Rue Van Eyck 11a
B-1050 Bruxelles
Tel: +32 2 649 01 53
Fax: +32 2 627 17 30

BENIN

Regionálne zastupiteľstvo
pre Benin, Burkina Faso,
Nigériu a Togo
Boite Postal 08-1066
Lot 01 Patte d'Oie
Cotonou
Tel: +229 30 28 98
Fax: +229 30 28 90

BIELORUSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Bielorusku
Prospekt Partizanskij 6A,
6th Floor
Minsk 220033
Tel: +375 172983335
Fax: +375 172982369

BOSNA A HERCEGOVINA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Bosne a Hercegovine
UNIS Building Fra Andjela

Zvzdovica 1
71000 Sarajevo
Tel: +387 33 666 160
Fax: +387 33 290 333

BOTSWANA

Úrad Vedúceho misie
UNHCR v Botswane
PO Box 288
Gaborone
alebo
UN House – Plot 22
Khama Crescent
Gaborone
Tel: +267 35 21 21
Fax: +267 57 09 96

BRAZÍLIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Brazílii
Setor Comercial Norte
Quadra 02, Bloco A
11th Floor – Ed. Corporate
Financial Center
CEP 70712-901
Brasília – DF
Tel: +55 61 3038 9272
Fax: +55 61 3038 9279

BULHARSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Bulharsku
19 Denkoglu Str.
1000 Sofia
Tel: +359 2 98 02 453
Fax: +359 2 98 01 639

BURUNDI

Zastupiteľstvo UNHCR
v Burundi
B.P. 307, Bujumbara
alebo
č. 1 Avenuedu Large
4620 Bujumbara
Tel: +257 22 3245
Fax: +257 22 95 23/24 19 87

CYPRUS

Zastupiteľstvo UNHCR
na Cypre
PO Box 1642
1590 Nicosia
alebo
South: C/O UNFICYP
Scretariat UNPA
Nicosia
Tel: +357 2 35 90 25
Fax: +357 2 35 90 37

ČAD

Zastupiteľstvo UNHCR
v Čade
B.P. 906
N'Djamena
alebo
Quartier Cardalé, Avenue
Felix Eboué
Immeuble STAT
N'Djamena
Tel: +235 51 86 10
Fax: +235 51 53 40

ČESKÁ REPUBLIKA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Českej republike
Náměstí Kinských 6
PO Box 210
150 00 Praha 5
Tel: +420 2 571 998 66
Fax: +420 2 571 998 62

ČÍNSKA ĽUDOVÁ REPUBLIKA

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Číne
1-2-1, Tayan Diplomatic
Office
Building 14
Liang Ma He Nan Lu
Beijing 100600
Tel: +86 10 6 532 68 06
Fax: +86 10 6 532 16 47

DŽIBUTI

Zastupiteľstvo UNHCR
v Džibuti
B.P. 1885

Djibouti
alebo
Rue Abdoukader Waberi
Heron
Lot N° TF 1148
Quartier Marabout
Djibouti
Tel: +253 35 22 00
Fax: +253 35 86 23

EGYPT

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Egypťskej arabskej
republike
PO Box 1844
Cairo
alebo
N° 8 el Fawakeh Street
Mohandessin, Giza
Cairo
Tel: +20 2 762 1570
Fax: +20 2 762 1576

EKVÁDOR

Zastupiteľstvo UNHCR
v Ekvádore
Avenida Amazonas 2889
y la Granja
Edificio Naciones Unidas
Piso 2
Quito
Tel: +593 2 2460 272
Fax: +593 2 2460 280

ERITREA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Eritrei
PO Box 1995, Asmara
alebo
House Number 108
Emperor Yohannes
Avenue Asmara
Tel: +291 1 12 61 21
Fax: +291 1 12 72 55

ETIÓPIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Etiópii
PO Box 1076

Addis Ababa
alebo
Bole Road, Wereda 1
Kebele 23
House N° 1255/01-02
Addis Ababa
Tel: +251 1 612 822
Fax: + 251 1 611 666

FILIPÍNY

Zastupiteľstvo UNHCR
na Filipínach
PO Box 2074 (MCPO)
G. Puyat Avenue
1260 Makati
Metro Manila
Alebo
3rd Floor, JAKA II Building
150 Legaspi Street
1200 Makati, Metro Manila
Tel: +63 2 818 5121
Fax: +63 2 817 4057

FRANCÚZSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
vo Francúzsku
9, rue Keppler
F-75016 Paris
Tel: +33 1 44 43 48 58
Fax: +33 1 40 70 07 39

GABON

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Gabone
B. P. 20472
Libreville
alebo
Quartier Sotega
Libreville
Tel: +241 77 8262
Fax: +241 77 8278

GAMBIA

Úrad Vedúceho misie
UNHCR v Gambii
PO Box 4249
Bakau
alebo
6th Street East

Kotu Lauout
Bakau
Tel: +220 4 460 850
Fax: +220 4 464 169

GHANA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Ghane
N° 25 Sir Arku Korsah Street
Roman Ridge
Airport Residential Area
Accra
Tel: +233 21 776 108
Fax: +233 21 773 158

GRÉCKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Grécku
23 Taygetou Street
Palaio Psychico
15452 Athens
Tel: +30 210 672 64 62
Fax: +30 210 672 64 17

GRUZÍNSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Gruzínsku
2a Kazbegi Ave. – 4th floor
380060 Tbilissi
Tel: +995 32 779 612
Fax: +995 32 441 302

GUINEA

Zastupiteľstvo UNHCR
na Guinei
B.P. 4158
Coleah Corniche-Sud
Conakry
Tel: +224 46 47 09
Fax: +224 46 58 08

CHORVÁTSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Chorvátsku
3rd Floor
24 Slovenska Ulica
10000 Zagreb
Tel: +385 1 3713 555
Fax: +385 1 3713 588
+385 1 3713 565

INDIA

Úrad Vedúceho misie
UNHCR v Indii
PO Box 3135
14 Jor Bagh
New Delhi 110003
Tel: +91 11 2469 0730
Fax: +91 11 2462 0137

INDONÉZIA

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Indonézii
PO Box 6602/JKPWK
Jakarta 10310
Menova Ravindo
J1. Kebon Sirih Kav. 75
Jakarta Pusat 10340
Tel: +62 21 391 28 88
Fax: +62 21 391 27 77

IRÁN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Iránskej islamskej
republike
N° 5, East Emdad Street
Vanak sq.
North Shiraz Ave.
Tehran 19917
Tel: +98 21 8805 72 01
Fax: +98 21 8805 72 12

IRAK

Zastupiteľstvo UNHCR
v Iraku
PO Box 10141 Karrada
Baghdad
alebo
District Number 904
Hay Al-Wahda
Street Number 42
Building Number 52
Baghdad
Tel: +964 1 719 0670
Fax: +1 212 963 3009

ÍRSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Írsku
Suite 4

Merrion House
1/3 Lower Fitzwilliam Street
Dublin 2
Tel: +353 1 631 4510
Fax: +353 1 631 4616

IZRAEL

Honorárne zastupiteľstvo
UNHCR v Izraeli
PO Box 3489
Jerusalem
alebo
Shlomztsion Ha Malka 10
Jerusalem
Tel: +972 2 621 4109
Fax: +972 2 623 4392

JAPONSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Japonsku
UNU Bdg., 6F – 5-53-70
Jingumae
Shibuya-ku, Tokyo 159-001
Tel: +81 33 499 20 11
Fax: +81 33 499 22 72

JEMEN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Jemenskej republike
PO Box 12093
Sana'a
alebo
Algeria Street, N° 38
Building N°2
Sana'a
Tel: +967 1 469 771
Fax: +967 1 469 770

JORDÁNSKO

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Jordánsku
PO Box 17101
1195 Amman
alebo
5 Hafez Abdul-Haija Street
Deir Ghbar
Amman
Tel: +962 6 550 20 30
Fax: +962 6 592 46 58

JUŽNÁ AFRIKA

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Južnej Afrike
PO Box 12506
The Tramshed
Pretoria
alebo
8th Floor
Metro Park Building
351 Cnr. Schooman 7
Prinsloo Str.
Pretoria 0002
Gauteng Province
Tel: +27 12 354 8303
Fax: +27 12 354 8390

KAMBODŽA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kambodži
PO Box 539
House N° 2, Street N° 352
Beung Keng Kang
Phnom Penh
Tel: +855 23 216005
Fax: +855 23 216274

KAMERUN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kamerune
Boite Postale 7077
Yaoundé
alebo
Quartier Nlongkak
Rue N° 1032
Batiment N° 46
Yaoundé
Tel: +237 20 29 54
Fax: +237 21 35 91

KANADA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kanade
280 Albert Street, Suite 401
Ottawa
Ontario
KIP 5G8
Tel: +1 613 232 09 09
Fax: +1 613 230 18 55

KAZACHSTAN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kazachstane
67 Tole bi
Almaty – 480091
Tel: +7 3272 791244
Fax: +7 3272 583982

KEŇA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Keni
PO Box 43801, Nairobi
alebo
Chiromo Road
(next to Caltex Station)
By Consulata church
Westlands
Nairobi
Tel: +254 20 444 2000
Fax: +254 20 423 2080

KOLUMBIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kolumbii
Calle 114 N° 9-01 Office
601
Edificio Teleport Torre A
Bogota
Tel: +571 658 06 00
Fax: +571 658 06 02

KONGO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kongu
B.P. 1093
Brazzaville
alebo
6, Rue 1à Mars 1977
Quartier Cathedrale
Brazzaville
Tel: +242 811 169
+242 815 763 (UNDP)
Fax: +242 815 912

DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA KONGO

Regionálne zastupiteľstvo
pre Strednú Afriku
v Demokratickej republike

Kongo
PO Box 7248
Kinshasa 1
alebo
6279 Avenue de l'OUA
Kinshasa
Tel: +243 81 880 1245
Fax: +243 81 301 0435

KOSTARIKA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kostarike
Edificio Torre del Este – 5^o
Piso
Frente a la facultad
de Derecho de la UCR
Apartado Postal 12-
1009 – FECOSA
San Pedro
Tel: +506 225 0049
Fax: +506 224 4891

KÓREJSKÁ REPUBLIKA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kórejskej republike
7F Kumsegi Bldg.
16, Euljiro 1 Ga
Joong-Ku
Seoul 100-191
Tel: +82 2 773 7011
Fax: +82 2 773 7014

KUVAJT

Kontaktný úrad UNHCR
v Kuvajte
PO Box 28742
13148 Safat
Kuwait City
alebo
Khaitan Area
Block N° 04
Al Walid Ebin Abdel Malek
Street N° 206
Building N° 90009
Kuwait City
Tel: +965 476 4982
Fax: +965 476 4257

KIRGIZSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Kyrgyzsku
UN House (3rd floor)
160 Chui Avenue
Bishkek 720010
Tel: +996 312 611 264
Fax: +996 312 611 271

LIBANON

Zastupiteľstvo UNHCR
v Libanone
PO Box 7332
Beirut
alebo
Michel Bustrus Street
Nasr Building
Achrafieh
Tel: +961 1 560 699
Fax: +961 1 560 717

LIBÉRIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Libérii
PO Box 9077
Monrovia
alebo
Haider Building
Mamba Point
Monrovia
Tel: +231 22 6233
Fax: +231 22 6235

LÍBIA

Úrad Vedúceho misie
UNHCR v Líbijskej arabskej
ľudovej socialistickej
džamahíríje
PO Box 80708
Tripoli
alebo
Uthman Ibn Affan St
Ben Ashour
Tripoli
Tel: +218 21 361 9662
Fax: +218 21 361 9661

LUXEMBURSKO

Úrad korešpondenta UNHCR
v Luxembursku
1 rue Jean Pierre Brasseur
B.P. 567
2015 Luxembourg
Tel: +352 454 018
Fax: +352 454 303

MACEDÓNSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Bývalej juhoslovenskej
republike Macedónsko
PO Box 873
1000 Skopje
alebo
Železnicka 53
1000 Skopje
Tel: +389 2 3118 641
Fax: +389 2 3131 040

MAĎARSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Maďarsku
Felvinci ut 27
1022 Budapest
Tel: +36 13363062
Fax: +36 13363080

MALAJZIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Malajzii
PO Box 10185
50706 Kuala Lumpur
alebo
570 Jalan Bukit Petaling
50460 Kuala Lumpur
Tel: +60 3 2141 1322
Fax: +60 3 2141 1780

MALAWI

Zastupiteľstvo UNHCR
v Malawi
PO Box 30230
Lilongwe 3
alebo
7th Floor
Kang'ombe Building
City Centre

Lilongwe 3
Tel: +265 177 2155
Fax: +265 177 4128

MAROKO

Honorárne zastupiteľstvo
UNHCR v Maroku
12, rue de Fes-Hassan
Rabat
Tel: +212 377 676 06
Fax: +212 377 661 96

MAURETÁNIA

Úrad Vedúceho misie
UNHCR v Mauretánii
C/O UNDP, B.P. 4405
Nouakchott
alebo
Ilot K N° 159-160-161
Route de la Corniche
Nouakchott
Tel: +222 5 257 414
Fax: +222 5 256 176

MEXIKO

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR pre Mexiko, Strednú
Ameriku a Kubu
Presidente Masaryk 29
Sexto piso
Colonia Polanco
11570 Mexico, D.F.
Tel: +52 5 55263 9851
Fax: +52 5 55250 9360

MOLDAVSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Moldavskej republike
31 august 1989 Street,
N° 57
MD-2012 Chisinau
Tel: +373 22 271 853
Fax: +373 22 271 953

MOZAMBIK

Úrad Vedúceho misie
UNHCR v Mozambiku
PO Box 1198
Maputo

alebo
Avenida dos Presidentes 33
Maputo
Tel: +258 1 490 242
Fax: +258 1 490 635

MYANMAR

Zastupiteľstvo UNHCR
v Myanmare
PO Box 1485, Yangon
alebo
287 Pyay Road
Sanchaung Township
Yangon
Tel: +951 524 022
Fax: +951 524 031

NAMÍBIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Namíbi
Private Bag 13310
Windhoek
alebo
2nd Floor, Sanlam Building
Independence Avenue
Windhoek
Tel: +264 61 237 143
Fax: +264 61 230 055

NEMECKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Nemecku
Wallstrasse 9 – 13
10179 Berlin
Tel: +49 30 2022 020
Fax: +49 30 2022 0220

NEPÁL

Zastupiteľstvo UNHCR
v Nepále
PO Box 2374, Kathmandu
alebo
Dhara Marga Anil Kuti
Maharajgunj
Kathmandu
Tel: +977 1441 2521
Fax: +977 1441 2853

NIGÉRIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Nigérii
UN House Plot N° 617/618
Diplomatic Zone
Central Area District
PMB 2851, Garki
Abuja
Tel: +234 9 461 8569
Fax: +234 9 461 8598

PAKISTAN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Pakistane
PO Box 1263
Islamabad
alebo
N° 2 Diplomatic Enclave
QUAID-E-AZAM
University Road
Sector G-4
Islamabad
Tel: +92 51 282 9502
Fax: +92 51 227 9455

PANAMA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Paname
La Ciudad del Saber
Gaillard Street
Building 812-B
Panama City
Tel: +507 317 1630
Fax: +507 317 1633

PAPUA NOVÁ GUINEA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Papua Novej Guinei
PO Box 1909, Port Moresby
alebo
4th Floor – ADF House
(Next St. Mary's Catholic
Church)
Musgrave Street, Town
Port Moresby
Tel: +675 321 7422
Fax: +675 321 5977

POBREŽIE SLONOVINY

Zastupiteľstvo UNHCR na
Pobreží slonoviny
01 B.P. 7982
Abidjan 01
alebo
Angle Rue Des Jardins -
Boulevard Latrille
Cocody, II Plateaux
Abidjan
Tel: +225 22 515 577
Fax: +225 22 515 588

POĽSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Poľskej republike
2, Aleja Roz
PL-00 556 Warsaw
Tel: +48 22 628 69 30
Fax: +48 22 625 61 24

RAKÚSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Rakúsku
Viena International Centre
(Building J, 1st Floor)
Wagramerstrasse 5
PO Box 550
1400 Vienna
Tel: +43 1 260604047
Fax: +43 1 2634115

RUMUNSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Rumunsku
25, Armeneasca Street
Sector 2
70228 Bucharest
Tel: +40 1 211 29 44
Fax: +40 1 210 15 94

RUSKÁ FEDERÁCIA

Zastupiteľstvo UNHCR na
Úrade OSN v Ruskej
Federácii
6 Obukh Pereulok
Moscow 103064
Tel: +503 232 30 11
Fax: +503 232 30 16

RWANDA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Rwande
B.P. 867
Kigali
alebo
Bd de L'Umuganda
Commune Kacyiru
Secteur Kimihurura
Cellule Kamukina
Kigali
Tel: +250 58 5107
Fax: +250 58 3485

SAUDSKÁ ARÁBIA

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Saudskej Arábii
PO Box 94003
Riyadh 11693
alebo
Fazari Square
Pension Fund Commercial
Complex
Block C-13
Diplomatic Quarters
Riyadh
Tel: +966 1 482 8835
Fax: +966 1 482 8737

SENEGAL

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Senegale
B.P. 3125, 59 rue Docteur
Theze
Dakar
Tel: +221 823 66 03
Fax: 221 823 66 00

SIERRA LEONE

Zastupiteľstvo UNHCR
v Sierra Leone
PO Box 475, Freetown
alebo
29 Wilkinson Road
Freetown
Tel: +232 22 234 321
Fax: +232 22 234 247

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Úrad UNHCR
v Slovenskej republike
Štúrova 6
811 02 Bratislava
Tel: +421 2 52 92 78 75
Fax: +421 2 52 92 78 71

SLOVINSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Slovinsku
Miklosiceva Cesta 18/II
1000 Ljubljana
Tel: +386 1 4328 240
Fax: +386 1 4328 224

SOMÁLSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Somálsku
PO Box 43801, Nairobi
alebo
Lion Place
Waiyaki Way
(Next to St. Mark's Church)
Westlands Nairobi
Kenya
Tel: +254 20 422 2200
Fax: +254 20 422 2280

SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Spojenom Kráľovstve
Stand Bridge House
138 – 142 Strand
London
WC2R 1HH
Tel: +44 20 7759 8090
Fax: +44 20 7759 8119

ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV

(New York)
Úrad UNHCR v New Yorku
PO Box 20
Grand Central

New York
NY 10017
alebo
220 East 42nd Street
Suite 3000
New York
NY 10017
Tel: +1 212 963 00 32
Tel: +1 212 963 00 74

SPOJENÉ ŠTÁTY AMERICKÉ

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR
pre Spojené štáty americké
a Karibskú oblasť
1775 K Street, NW
Suite 300
Washington DC 20006
Tel: +1 202 296 5191
Fax: +1 202 296 5660

SRBSKO A ČIERNA HORA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Srbsku a Čiernej Hore
Krunska 58
11000 Belgrade
Tel: +381 38 308 2100
Fax: +381 38 344 2947

SRÍ LANKA

Zastupiteľstvo UNHCR
na Srí Lanke
97 Rosmead Place
Colombo 07
Tel: +94 11 268 3968
Fax: +94 11 268 3971

STREDOAFRICKÁ REPUBLIKA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Stredoafrickej republike
Boite Postale 950
Bangui
alebo
Rue Joseph Degrain
(Route de Sofitel)
Bangui

Tel: +236 61 40 76
Fax: +236 61 98 34

SUDÁN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Sudáne
PO Box 2560, Khartoum
alebo
Mohammed Nageeb Road
(North of Farouk Cemetery)
Khartoum N° 2
Tel: +249 11 47 11 01
Fax: +249 11 47 31 01

SÝRIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Sýrskej arabskej republike
PO Box 30891
Damascus
alebo
Al Malki
Mohamed Al Bazm
Street N° 14
Al Nabelsi Building
Damascus
Tel: +963 11 373 5940
Fax: +963 11 373 6108

ŠPANIELSKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Španielsku
Avenida General Pero 32-2a
PO Box 36-121
E-28020 Madrid
Tel: +34 91 556 36 49
Fax: +34 91 417 53 45

ŠVAJČIARSKO

Kontaktná jednotka UNHCR
pre Švajčiarsko
a Lichtenštajnsko
Case Postale 2500
94 Rue Montbrillant
CH-1211 Geneve 2
Tel: +41 22 739 8755
Fax: +41 22 739 7379

ŠVÉDSKO

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR
pre Severské a Baltské
krajiny vo Švédsku
Ynglingagatan 14 – 6th
Floor
S-11347 Stockholm
Tel: +46 8 457 4880
Fax: +46 8 457 4887

TADŽIKISTAN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Tadžikistane
Prospekt Drujba Naradov
106
Dushanbe, 734013
Tel: +992 372 214406
Fax: +992 372 510039

TALIANSKO

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Taliansku
Via Caroncini 19
00197 Roma
Tel: +39 06 802121
Fax: +39 06 802123/24

TANZÁNIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Spojenej tanzánskej
republike
PO Box 2666
Dar-es-Salaam
alebo
Plot 18 Kalenga Street
Sar-es-Salaam
Tel: +255 22 215 00 75
Fax: +255 22 215 28 17

THAJSKO

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR
pre Thajsko, Kambodžu
a Vietnam
PO Box 2-121
Rajdamnern Avenue
United Nations Building
3rd Floor, Block 1

Bangkok, 10200
Tel: +66 2 288 1234
Fax: +66 2 280 0553

TUNISKO

Honorárne zastupiteľstvo
UNHCR v Tunisku
B.P. 863
1035 Tunis
alebo
61 Boulevard Bab Benat
1035 Tunis
Tel: +216 715 73586
Fax: +216 715 70168

TURECKO

Zastupiteľstvo UNHCR
v Turecku
12. Cadde, 212. Sokak N°3
3 Sancak Mahallesi
Cankaya
Ankara
Tel: +90 312 409 7000
Fax: +90 312 441 2173

TURKMENISTAN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Turkmenistane
40, Galkynysh Street
744013 Ashgabat
Tel: +993 12 425 684
Fax: +993 12 425 691

UGANDA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Ugande
PO Box 3813, Kampala
alebo
Plot 18 Prince Charles Drive
Kololo
Kampala
Tel: +256 41 231 231
Fax: +256 41 256 989

UKRAJINA

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR v Ukrajine
PO Box 122
Kyiv 01015
alebo
32A, Sichnevogo
Povstannya Str.
Kyiv, 01015
Tel: +380 44 573 9424
Fax: +380 44 288 9850

UZBEKISTAN

Zastupiteľstvo UNHCR
v Uzbekistane
14 Mahmood Torobi Str
700090 Tashkent
Tel: +998 71 120 68 93
Fax: +998 71 120 68 91

VENEZUELA

Regionálne zastupiteľstvo
UNHCR pre sever južnej
Ameriky
Apartado Postal 69045
Caracas 1062-A
alebo
Parque Cristal, Torre Oeste
Piso 4, Oficina 4-4, 4-5
y 4-6
Av. Francisco de Miranda
Urbanización Los Palos
Grandes
Caracas
Tel: +58 212 286 3883
Fax: +58 212 286 9687

VIETNAM

Zastupiteľstvo UNHCR vo
Vietnamskej socialistickej
republike
60 Rue Nguyen Thai Hoc

Ba Dinh District
Hanoi
Tel: +84 4 845 78 71
Fax: +84 4 823 20 55

VÝCHODNÝ TIMOR

Zastupiteľstvo UNHCR vo
Východnom Timore
PO Box 456
Dili
alebo
Estrada de Balido
Dili
Tel: +670 33 13 547
Fax: +670 33 13 554

ZAMBIA

Zastupiteľstvo UNHCR
v Zambii
PO Box 32542
10101 Lusaka
alebo
17C Leopards Hill Road
Kabulonga
10101 Lusaka
Tel: +260 1 265 619
Fax: +260 1 265 914

ZIMBABWE

Úrad Vedúceho misie
UNHCR v Zimbabwe
PO Box 4565
Harare
alebo
2nd Floor, Takura House
67-69 Union Avenue
Harare
Tel: +263 4 793 274
Fax: +263 4 708 528

UNHCR a MPÚ v skratke

UNHCR

Vysoký komisár Organizácie Spojených národov pre utečencov (UNHCR) má mandát na vedenie a koordinovanie medzinárodných aktivít na ochranu utečencov a riešenie problémov utečencov po celom svete. UNHCR sa snaží zabezpečiť, aby každý mohol uplatniť svoje právo na azyl, ako aj nájsť bezpečné útočisko v druhom štáte a dobrovoľne sa vrátiť domov. UNHCR sa snaží nájsť trvalé riešenia situácie utečencov tým, že im pomáha vrátiť sa do ich krajiny alebo usadiť sa v inej krajine.

Výkonný výbor UNHCR a Valné zhromaždenie OSN taktiež oprávnilo organizáciu na pomoc iným skupinám ľudí, vrátane tých, ktorí sú bez štátnej príslušnosti alebo ktorých štátna príslušnosť je sporná, a za určitých okolností aj vnútorne presídleným osobám.

Organizácia poskytuje ochranu a pomoc utečencom a iným osobám nestrane, podľa ich potreby a bez ohľadu na rasu, farbu pleti, náboženstvo, politické názory alebo pohlavie. UNHCR zohľadňuje princíp participácie a konzultuje utečencov vo všetkých rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú ich životy. UNHCR spolupracuje s vládami, regionálnymi organizáciami, ako aj medzinárodnými a mimovládnyimi organizáciami.

MPÚ

Medziparlamentná únia (MPÚ), ktorá bola vytvorená v roku 1889, je medzinárodná organizácia, ktorá sprostredkováva stretnutia zástupcov parlamentov suverénnych štátov. V septembri 2006 bolo v MPÚ zastúpených 146 krajín.

MPÚ sa usiluje o mier a spoluprácu medzi národmi s ohľadom na posilnenie týchto zastupiteľských inštitúcií. V tomto zmysle MPÚ podporuje kontakty a výmenu skúseností medzi parlamentmi a členmi parlamentov všetkých krajín, zaoberá sa otázkami medzinárodného významu a vyjadruje svoje postoje na tieto záležitosti, prispieva k ochrane a presadzovaniu ľudských práv a zvyšuje všeobecné povedomie ľudí o fungovaní zastupiteľských inštitúcií.

MPÚ zdieľa ciele Organizácie Spojených národov a úzko spolupracuje s jej orgánmi. Takisto spolupracuje s regionálnymi medziparlamentnými organizáciami a medzinárodnými, medzivládnyimi a mimovládnyimi organizáciami, ktoré sú motivované rovnakými ideálmi ako MPÚ.

© Medziparlamentná únia 2005

Vydané Medziparlamentnou úniou
v spolupráci s
Vysokým komisárom OSN pre utečencov

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť produkovaná, uložená v databázach alebo šírená v akejkoľvek forme či akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho povolenia Medziparlamentnej únie alebo Vysokého komisára OSN pre utečencov.

Táto publikácia sa dáva do obehu za podmienky, že nebude predmetom obchodu a nebude sa požičiavať, predávať, prenajímať alebo inak dávať do obehu bez predchádzajúceho súhlasu vydavateľa, nebude v inom viazaní alebo obale, ako v tom, v ktorom je vydaná a bez podobných podmienok, vrátane uvalenia tejto podmienky na následného vydavateľa.

ISBN 92-9142-262-2 (MPÚ)

Riaditeľstvo MPÚ

Medziparlamentná únia
Chemin du Pommier 5 220
East 42nd Street
Case Postale 330
CH-1218 Le Grand
Saconnex
Geneva
Switzerland
Tel: +41 22 919 41 50
Fax: +41 22 919 41 60
E-mail:
postbox@mail.ipu.org
Web site: www.ipu.org

Úrad Trvalého pozorovateľa MPÚ pri OSN

Medziparlamentná Únia
220 East 42nd Street
Suite 3002
New York, N.Y. 10017
USA
Tel: +1 212 557 58 80
Fax: +1 212 557 39 54
E-mail: ny-
office@mail.ipu.org

Vysoký komisár OSN pre utečencov

Case Postale 2500
1211 Geneva 2
Switzerland
Tel: +41-22-739-8111
Fax: +41-22-739-7353
Web site: www.unhcr.org